

Pilgrimsvägen

Välkommen till pilgrimens pärm!

Pilgrimens pärm är ett redskap som ska hjälpa församlingarna längs Pilgrimsvägen Skåne Blekinge att skapa en levande led! Pärmen är inte klar när du får den utan ska fyllas på efterhand - både den gemensamma delen och den lokala. Pärmen är producerad av Lunds domkyrkoförsamling i samarbete med Sensus studieförbund.

Välkommen att lära dig mer om pilgrimsvandring och att fylla Pilgrimsvägen Skåne Blekinge med liv!

PILGRIMENS PÄRM

- en studiehandledning som syftar till att inspirera och framför allt stimulera arbetet med Pilgrimsvägen Skåne Blekinge.

KAPITEL I

PILGRIMSVÄGEN SKÅNE BLEKINGE

- om Pilgrimsplats Liberiet, berättelserna längs vägen, Pilgrimsvägens historia, sträckning och framtid, pass, stämplor, pilgrimsbevis mm.

KAPITEL 2

VAD ÄR EN PILGRIMSVANDRING?

- om vandringen från altare till altare, om gästfrihetens betydelse, pilgrimens sju nyckelord och pilgrim som kvalitetsbegrepp.

KAPITEL 3

PILGRIMSVANDRINGENS HISTORIA OCH TEOLOGI - om vad en pilgrim är, var och hur man pilgrimsvandrat genom tiderna och några teologiska funderingar kring detta.

KAPITEL 4

NUTIDA PILGRIMSMÅL

- i världen som t.ex. Santiago de Compostela, Jerusalem, Rom och Nidaros.

KAPITEL 5

HUR EN PILGRIMSVANDRING KAN GÅ
TILL - om att vandra ensam eller i
grupp, om vad som är grundläggande
för en pilgrimsvandring, om att leda en
pilgrimsvandring.

KAPITEL 6

ATT VARA PILGRIMSFÖRSAMLING
- pilgrimsteologi och församlingar som
berättar vad det innebär för dem att vara
en del av Pilgrimsvägen Skåne Blekinge.

KAPITEL 7

PILGRIMSVANDRA MED KONFIRMANDER
- om hur man lägger upp en
pilgrimsvandring för och med
konfirmander.

KAPITEL 8

DIAKONALA PILGRIMSVANDRINGAR
- om att ta med sorgen ut på vandring,
om självård, barmhärtighet, rastplatser
och hållbarhet.

KAPITEL 9

VANDRA MED FRÄLSARKRANSEN
- om att leva som pilgrim mitt i
vardagen.

KAPITEL 10

LOKALA DELEN - VÅR EGEN DEL AV
PILGRIMSVÄGEN

Pilgrimsvägen

Pilgrimsvägen

Pilgrimsvägen Skåne Blekinge är en del av den långa väg som binder samman vallfartsorterna Santiago de Compostela i Spanien, Vadstena i Sverige och Nidaros i Norge.

Från Trelleborg i söder och Malmö i väster går Pilgrimsvägen in mot Lunds domkyrka som är navet på leden. Från Lund fortsätter vägen norrut mot Skånes Fagerhult där Pilgrimsleder Småland-Öland tar vid.

Leden österut från Lund förbinder premonstratens-kloster som fanns i Skåne på medeltiden i Lund, Övedskloster, Tumathorp och Bäckaskog. Detta är också vägen till den stora vallfartsorten S:t Olof på Österlen. Vägen går sedan norrut längs kusten i öster. I Kiaby delar sig Pilgrimsvägen. En led går österut längs Blekingekusten till Karlskrona och den andra fortsätter norrut till Kyrkhult där Pilgrimsleder Småland-Öland tar vid.

The Pilgrim Way Skåne Blekinge is a part of the long route connecting the holy shrines Santiago de Compostela in Spain, Vadstena in Sweden and Nidaros in Norway.

From Trelleborg in the south and Malmö in the west the Pilgrim Way leads towards Lund Cathedral which is the hub of the route. From Lund the route continues north towards Skånes Fagerhult where the Pilgrim Routes Småland-Öland begins.

The eastward route from Lund connects the Premonstratensian abbeys of Lund, Övedskloster, Tumathorp and Bäckaskog that were in use in Skåne during the Middle Ages. This is also the way to the important shrine St Olof in Österlen. The route continues north-wards along the eastern coast. In Kiaby the Pilgrim Way forks. One of the routes is eastbound, continuing along the coast of Blekinge to Karlskrona and the other goes north to Kyrkhult where the Pilgrim Routes Småland-Öland begins.

I hjärtat av Skåne förbinder ytterligare en väg de två andra via det skånska helgonet S:t Magnhilds kyrka i Fulltofta och Olofskyrkan i Hallaröd nära Höör.

Som pärlorna på ett radband ligger kyrkorna längs Pilgrimsvägen. Varje kyrka har en berättelse att berätta. Kyrkorummet är en skatt som pilgrimen är beredd att färdas långt för att få träda in i. Rummet bjuder in till vila för kropp och själ och påminner om det inre rum som finns i varje människa och som vetter mot evigheten. Den yttre vandringen till en helig plats är pilgrimens redskap för den viktigaste vandringen, vandringen inåt.

En pilgrimsvandring präglas av pilgrimens sju nyckelord: enkelhet, långsamhet, tystnad, delande, frihet, andlighet och bekymmerslöshet.

Karta över Pilgrimsvägen Skåne Blekinge, all information du behöver om vandringvägen och platser för mat och logi finns på www.pilgrimsvagen.se.

In the heart of Skåne yet another route connects the other two through the local saint St Magnhild's church in Fulltofta and the Olof church in Hallaröd near Höör.

Like pearls on a rosary the churches lie along the Pilgrim Way. Every church has a story to tell. The church room is a treasure that the pilgrim is prepared to travel far to enter. The room invites to rest both body and soul and reminds you of the inner room that is in every human being and that faces eternity. The outward journey to a holy place is the pilgrim's tool for the most important journey, the journey inwards.

A pilgrimage bears the stamp of the pilgrim's seven keywords: simplicity, slowness, silence, sharing, freedom, spirituality and light-heartedness.

You will find maps over the Pilgrim Way Skåne Blekinge, all you need to know about the route and places to eat and accommodation on www.pilgrimsvagen.se.

Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling: Europa investerar i landsbygdsområden

LÄNSSTYRELSEN
BLEKINGE LÄN

PILGRIMSVÄGEN SKÅNE BLEKINGE

Om Pilgrimsplats Liberiet, berättelserna längs vägen, Pilgrimsvägens historia, sträckning och framtid, pass, stämplat, pilgrimsbevis mm.

PILGRIMSPLOTS LIBERIET

I det röda tegelhuset från 1400-talet strax söder om Lunds domkyrka finns sedan 2009 Pilgrimsplats Liberiet, Lunds stifts pilgrimscentrum. Pilgrimsplatsen hålls öppen med hjälp av pilgrimspräster vid Lunds domkyrka och av många engagerade volontärer. Lunds domkyrka och Pilgrimsplatsen är navet, hjärtat, på Pilgrimsvägen Skåne Blekinge och finns till för enskilda pilgrimer och alla församlingar längs Pilgrimsvägen.

Här finns information om pilgrimsvandringar i allmänhet och Pilgrimsvägen Skåne Blekinge i synnerhet, foldrar, pilgrimpass och möjlighet att sitta ner och prata över en enkel kopp kaffe.

Varje onsdag, torsdag och fredag inleds dagen med pilgrimsbön vid Johannesaltaret i Domkyrkans krypta kl 9-9.15, med ett efterföljande samtal om dagens bibeltext på Pilgrimsplatsen kl 9.20-9.50.

Gå gärna in på www.pilgrimsvagen.se för att få de aktuella öppettiderna för Pilgrimsplats Liberiet, d.v.s. tiderna då det med all säkerhet är någon på plats. Det går bra att komma även andra tider om du bara hör av dig till pilgrim@lundsdomkyrka.se eller ringer 046 138340.

Kom gärna med ditt arbetslag, vännerna eller en grupp i församlingen. Vi erbjuder pilgrimspaket med vandring, föredrag och soppa som går att kombinera på olika sätt. Kontakta Pilgrimsplatsen så hjälper vi till att planera ditt besök hos oss.

Barmhärtighetens väg är en vandring från Lunds domkyrka längs Pilgrimsvägen västerut via några av de barmhärtighetens platser som fanns i Lund på medeltiden och som får oss att upptäcka dem som finns idag. Vi startar hos S:t Laurentius i Domkyrkan och vandrar sedan via Mäster Palles själbod, S:t Stefans kyrka, Helgeandshuset och Helgandskyrkan till S:t Lars kyrkogård.

Vandring till heliga platser går till några av de 27 kyrkor som fanns i Lund på medeltiden. De flesta är nu bortglömda men bor i markens minne och i namn på gator, torg och kvarter. Var vi än vandrar i Lund finns de gamla altarplatserna under våra fötter, platser man vandrade till under 400 år, där brödet bröts, altarljusen brann och rökelsen steg. Vi gör en meditativ vandring till några av de 24 kyrkor som revs vid den danska reformationen 1536, lyssnar till deras berättelser och samtalar, ber och vandrar några sträckor i tystnad.

Labyrintvandring som sker i labyrinten av sten på Domkyrkoplatsen alldeles intill Pilgrimsplats Liberiet. Vi samtalar om vad labyrinter är och hur de använts genom mänsklighetens historia, på vilka olika sätt man kan vandra genom en labyrint och förbereder oss sedan för vandringen som sker långsamt och meditativt.

Alla vandringarna avslutas med ett gemensamt delande.

PILGRIMSCENTRUM I VADSTENA

Pilgrimscentrum i Vadstena, www.pilgrimscentrum.com, har från första början varit platsen som gett oss inspiration och riktning och vi har ett rikt och gott samarbete med denna Moderplats för det mesta av pilgrimsarbetet både i Sverige och i Norden.

PILGRIM I LUNDS STIFT - SÅ BÖRJADE DET

Vandrande människor som identifierat sig som pilgrimer har det nog funnits i alla tider. Även efter reformationens förbud mot pilgrimsvandring fortsatte vallfarten men i mycket mindre skala än på 13- och 1400-talet som var pilgrimsvandrandets höjdpunkt. Även i den Katolska kyrkan avtog vandrandet. Längs pilgrimsvägen som

leder till Santiago de Compostela, den s.k. Caminon, i norra Spanien sägs boende längs vägen på 1960-talet förundrat sig när det någon enstaka gång kom en pilgrim vandrande. Sedan 1980-talet har pilgrimsrörelsen fått nytt liv i Europa, inte minst p.g.a. satsningen som gjorts båda av Katolska kyrkan med påven i spetsen och landsbygdsutvecklingsprogram i de spanska regionerna.

År 1997 öppnade Linköpings stift Pilgrimscentrum i Vadstena. År 2000 genomfördes, under ledning av Pilgrimscentrums förste pilgrimspräst Hans-Erik Lindström, en stor Riks-pilgrimsvandring genom Sverige som väckte stort intresse. År 2004 kontaktade Lunds stifts biskop Christina Odenberg den då nystartade Killans bönegård och kaplan Anna Alebo. Biskopen noterade att allt fler frågor om pilgrimsvandring nådde stiftskansliet. Hon bad Killans bönegård att ta ansvar för information och nätverksbyggande i Lunds stift vad gäller pilgrimsvandring eftersom Killan redan hade en stor pilgrimsverksamhet. Pilgrimsarbetet kom att kallas för *Pilgrim i Lunds stift*. I samband med att Killans bönegård omorganiserades och Anna Alebo anställdes som komminister i Lunds domkyrkoförsamling övertog denna församling huvudansvaret för pilgrimsarbetet i stiftet.

Första åren bestod arbetet av att skapa ett nätverk för pilgrimssjälur. Nyhetsbrev skickades ut, två inspirationsträffar per år arrangerades, en i Lund och en i en pilgrimsförsamling, samt pilgrimsvandringar. År 2006 genomfördes den första femdagarsvandringen mellan Lunds domkyrka och S:t Olofs kyrka på Österlen till Olofsdagen den 29 juli. Sedan ca 15 år hade då Föreningen S:t Olofs pilgrimer, under diakon Andreas Almers och senare även prästen Tobias Bäckströms ledning, varje år genomfört längre vandringar till S:t Olof och Olofsdagen. Pilgrimsvandrandet i Lunds stift var alltså ingen nyhet när *Pilgrim i Lunds stift* skapades, men det tog ny fart.

IDÉN OM PILGRIMSVÄGEN SKÅNE BLEKINGE FÖDS

Under åren 2004-2008 kom flera förfrågningar från pilgrimsorganisationer i Norge, Danmark, Tyskland och Frankrike. Det fanns en önskan om att skapa en pilgrimsväg genom hela Europa som skulle förbinda Nidaros i Norge, Nordens viktigaste pilgrimsort,

med Santiago de Compostela i nordvästra Spanien, Europas största mål för vandrande pilgrimer. Detta lät först som en smått tokig idé, men efter kontakt med representanter från Svalövs kommun som fått samma frågor på möten i Europa började arbetet med att skapa Pilgrimsvägen Skåne Blekinge. Arbetet har under åren 2007-2009 bedrivits av Lunds domkyrkoförsamling på uppdrag av Lunds stift och i samarbete med Svalövs kommun. Sedan 2009 har Lunds domkyrkoförsamling fortsatt arbetet på uppdrag av Lunds stift och med bidrag från Region Skåne, Region Blekinge, Länsstyrelsen i Blekinge, Kultur Skåne och Jordbruksverket.

Som ett led i detta arbete invigdes år 2009 Pilgrimsplats Liberiet, Lunds stifts pilgrimscentrum, som finns i det röda 1400-tals huset Liberiet strax söder om Lunds domkyrka.

Redan i Passio Olavi från 1300-talet berättas att pilgrimer kom från Lund till Nidaros för att få hjälp:

På same tidi var det ein mann frå Lund som fekk att syni i det kapellet på Ringsaker som er vigd åt martyren. Hann fekk ho sakte ikkje heilt att med ein gong, men han vart da gangsynt; og han skunda seg til Nidaros og vilde takka. Der var han nokre dagar og venta på fødedagen åt martyren; han takka heilagmannen og bad i eino at han måtte verta heilt lækt. Då fekk han att si fulle syn, og det var berre endå kjærare avdi han hade lote venta. Men avdi ingen kjende denne unge mannen, vilde dei ikkje tru han berre på ordet. Men då det leid fram till fødedagen åt martyren og det strøynde til folk frå alle kantar, kom det nokre velvyrde menn frå same bygd, og dei sa dei kjende han godt, og gav litande vitnemål um at han hade sagt sant.

VAR GÅR PILGRIMSVÄGEN SKÅNE BLEKINGE?

En grundläggande tanke med Pilgrimsvägen Skåne Blekinge är att vi är en del av den långa pilgrimsvägen, eller vägarna, som går genom Europa och förbinder Santiago de Compostela i Spanien och Nidaros (Trondheim) i Norge. År 2010 lyckades de pilgrimsansvariga i Nidaros få status som Europeisk kulturväg för alla pilgrimsvägar som leder till och från Nidaros. Det innebär att hela Pilgrimsvägen Skåne Blekinge räknas in som en del av denna väg även om vi inom stiftet har flera olika sträckningar som inte alla på ett tydligt sätt går i nord-sydlig riktning. Från Nidaros sida har det varit av största vikt att betona att det finns många olika vägar till Nidaros och inte bara en och man använder därför pluralbenämningen St Olavsvejerne.

I Skåne har Pilgrimsvägen två huvudsträckningar - en östlig och en västlig som på två olika platser fortsätter in i Småland och som därifrån båda fortsätter mot Vadstena som är Sveriges viktigaste pilgrimsort och landets Pilgrimscentrum. Eftersom pilgrimer kan tänkas komma söderifrån både via Trelleborg och Malmö går Pilgrimsvägen från båda dessa håll och strålar samman i Lund som är navet på hela Pilgrimsvägen. Från Lund går sedan Pilgrimsvägens västra sträckning norrut via Bjärred och Landskrona för att där svänga av mot nordost via Kågeröd, Klippan, Örkelljunga och Skånes Fagerhult där sedan Pilgrimsleder Småland-Öland, www.pilgrim-smaland-oland.se, tar vid och fortsätter via Markaryd. Den östra sträckningen går via Dalby, S:t Olof, Simrishamn och därefter norrut via Åhus, Vånga och Kyrkhult där Pilgrimsleder Småland-Öland tar vid och fortsätter mot Växjö.

Sträckningen av Pilgrimsvägen har bestämts av flera olika faktorer:

Vi vill vandra från kyrka till kyrka, från altare till altare, med lagom vandringsavstånd, gärna historiskt intressanta kyrkor som ligger vid en möjlig medeltida vandringsväg. Ibland har vi dock fått avstå från intressanta kyrkor eller vägsträckor med medeltida förankring eftersom det nutida landskapet är genomkorsat av alltför stora vägar. I några fall har vi valt relativt nybyggda kyrkor att vandra till som t.ex. S:t Petri i Klippan som är ett nutida vallfartsmål för världens arkitekter och arkitektstudenter.

Vi har ofta fått frågan varför vi inte bara vandrar längs de befintliga och fina Skåne- och Blekingelederna. Skälet är att vi vill vandra från kyrka till kyrka. Vi följer Skåne- och Blekingelederna så mycket det går men dessa går huvudsakligen enbart där det är vacker natur och oftast inte in i samhällen eller till kyrkor. För att komma in till kyrkorna måste vi ibland korsa större vägar, vandra genom industriområden och förorter. Här kommer en aspekt av pilgrimsvandring in som handlar om att också vara pilgrim på de platser vi vistas på till vardags. Målet med en pilgrimsvandring är inte att fly sitt vardagsliv utan att öva sig i att leva med pilgrimens nyckelord även där - att bli pilgrim i sitt eget liv och i sin vardag.

Vi vill att Pilgrimsvägen Skåne Blekinge ska vara en levande led. Det är viktigt att pilgrimer som kommer vandrande får möjlighet till möten och gemenskap längs vägen, får tillgång till kyrkorna för enskild eller gemensam bön och gudstjänst och får hjälp att hitta någonstans att äta och övernatta. Pilgrimsvägen ska vara en levande led och därför har vi ibland valt att dra leden via kyrkor, församlingar och andra sammanhang där vi vet att pilgrimstanken är förankrad och gästfrihet råder. Den tydliga riktningen i t.ex. nord-sydlig riktning har brutits norr om Lund där vi valt att dra vägen via Bergakyrkan i Bjärred. Skälen är två: dels Bjärreds församling aktiva pilgrimsarbete och dels de stora vägar som hindrar oss från att vandra via Kävlinge där annars Kävlinge gamla kyrka skulle vara en fantastisk plats att komma till.

Vi vill att den västra sträckningen ska följa den urgamla vägen längs Lagan, den s.k. Riksettan. Denna väg beskrivs i det medeltida Brüggeitinerariet från 1400-talets slut. Ordet *iter* är latin och betyder väg och *itinerarier* är alltså kartor och vägbeskrivningar som var vanliga under antiken och medeltiden. Brügge var en stor handelsstad och i Brüggeitinerariet beskrivs bl.a. landsvägen som gick via Londen (Lund) via Madkerod (Markaryd) mot Zenecopinghe (Jönköping). Denna väg binder också samman det viktiga cistercienserklostret som fanns i Herrevad vid nuvarande Ljungbyhed och cistercienserklostret i Nydala söder om Jönköping. Det fanns en ständig kommunikation mellan olika kloster och inte minst mellan Herrevad och Nydala som var grannkloster. Denna led invigningsvandrades under den stora invigningen ”Hemlängtan” år 2009 då alla möttes till mässa i Lunds domkyrka tillsammans med biskop Antje den 24 maj.

Vi vill vandra via S:t Olofs kyrka i byn S:t Olof på Österlen som på medeltiden var Danmarks viktigaste Olofskyrka. Eftersom denna ligger öster om den västra sträckningen av Pilgrimsvägen skapades den östra som också innefattar den viktiga Heligkorskyrkan i Dalby, Killans bönegård i Ö Vemmerlöv och den sköna kusten i öster. Det är denna led som sedan fortsätter upp genom Blekinge via Kyrkhult och vidare in i Småland till Växjö. Denna del av leden invigdes också under den stora invigningsvandringen ”Hemlängtan” i maj 2009.

Vi vill förbinda de två fina Olofskyrkorna och källorna i Hallaröd och S:t Olof och därför har en diagonalled mellan dessa platser rekognoserats och invigningsvandrats sommaren 2012 av Höörs församling. Denna kallas för Olofsleden. Denna förbinder i sin förlängning den västra och östra sträckningen av Pilgrimsvägen, också med en vandringsväg från S:ta Magnhilds kyrka och källa i Fulltofta till Harlösa kyrka.

Vi vill att Pilgrimsvägen också ska ha en förbindelse österut och därför har Pilgrimsvägen dragits genom Blekinge från Kiaby via Sölvesborg, Mörrum, Karlshamn, Bräkne-Hoby, Ronneby till Karlskrona. Här finns tankar om att förbinda vår väg med pilgrimsvägar i Polen. Våren 2012 genomfördes invigningsvandringen ”Mot mitten” med vandringar från Karlskrona i öster och Kiaby i väster till gemensam mässa i Bräkne-Hoby kyrka tillsammans med biskop Antje den 20 maj.

HUR GÅR VI VIDARE?

Sommaren 2012 är både Olofsleden, diagonalleden mitt i Skåne mellan Hallaröds och S:t Olofs kyrkor, och Blekingeleden invigda. Det betyder att uppdraget att dra vägarna genom Lunds stift slutförts. Givetvis kan förändringar av sträckorna göras efterhand som församlingarna längs vägen hittar bättre vandringsvägar eller tvingas ändra en sträcka p.g.a. förändrade yttre omständigheter som nya vägdragningar etc. Men det stora arbetet är gjort. I augusti 2012 består Pilgrimsvägen av 97 kyrkor fördelade på 49 olika församlingar.

Trots det enorma arbete som skett är vi ändå inte klara!

Nu tar nästa steg vid. Under våren 2012 delades Pilgrimsvägens församlingar in i olika regioner som ska fortsätta arbetet med Pilgrimsvägen på det lokala planet. Bara så kan Pilgrimsvägen Skåne Blekinge bli den levande led vi vill ha.

I varje region finns en till tre sammankallande som ska bjuda in till gemensamma arbetsmöten och vandringar då man lär känna sin del av leden. Församlingarna som ligger längs Pilgrimsvägens sträckning mellan Trelleborg och Lund utgör t.ex. Pilgrim Söder. En lista på alla Pilgrimsregionerna med kontaktpersoner finns längst bak i Pilgrimens pärm.

Varje församling längs Pilgrimsvägen ska utse en person som är pilgrimsansvarig och som har till uppgift att samla en pilgrimsgrupp som arbetar med Pilgrimens pärm, helst i studiecirkel form (Sensus), deltar i de regionala samlingarna och tillsammans med pilgrimsgruppen driver pilgrimsarbetet i församlingen.

SKYLRTARNA LÄNGS LEDEN

Alla kyrkor längs leden har fått en vinröd skylt att placera vid respektive kyrka. I några fall finns skyltar vid platser där det en gång funnits en kyrka som nu är en ruin. Stiftsantikvarien har gett oss rådet att placera skylten där redan andra skyltar står vid t.ex. kyrkogårdsmuren eller grinden. Vill man placera skylten inne på kyrkogården ska man be om tillstånd hos Länsstyrelsen.

Skylten ser ut som en öppnad bok. På vänstra baksidan finns en text som är skriven av Anna Alebo (alla utom den i S:t Olof på Österlen som är skriven av Jonas Ahlner). Denna text är unik för just den kyrka den står vid. Utifrån någon detalj inne i kyrkan, dess historia, vem den är helgad åt eller någonting i landskapet har Anna formulerat en text till meditation längs vägen. På högra baksidan på skylten finns en allmän text om Pilgrimsvägen Skåne Blekinge. Texterna är skrivna både på svenska och engelska.

De första skylttexterna som levererades till församlingarna år 2009 höll i ca 6 månader, sedan tappade de allra flesta färgen. Efter att ha gjort provtryckningar i annat material och låtit dem sitta uppe under ett drygt år trycktes nya skyltar till hela Pilgrimsvägen år 2012. På de senare finns även den nyare sträckningen i Blekinge med.

Varje församling ansvarar för att skyltarna längs leden är hela och rena och byts ut vid behov. Det är förstås roligt om församlingen på olika sätt använder sig av texterna och gör dem till sina.

Om en skylt går sönder eller behöver bytas kontakta Pilgrimsplats Libieriet i Lund.

Skyltarna ska vara monterade som på bilden nedan! Textsidorna ska mötas i mitten på detta sätt.

PILGRIMSPASS, PILGRIMSBEVIS OCH STÄMPLAR

Ett särskilt pilgrimspass för Pilgrimsvägen Skåne Blekinge har tagits fram med plats för stämplor från kyrkor längs vägen. Varje församling skaffar stämplor till passen med ett motiv och kyrkans namn. Motivet kan vara pilgrimsmärket eller någon annan passande symbol från just den kyrkan. För mer information om hur man gör en stämpel kontakta Pilgrimsplats Liberiet i Lund.

Pilgrimen som kommer vandrande till Lunds domkyrka, Pilgrimsvägens hjärta, får ett pilgrimsbevis med en bild av S:t Laurentius som är Lunds stifts skyddshelgon.

Ett pilgrimspass och Lunds domkyrkas pilgrimsbevis bifogas här i Pilgrimens pärm.

MARKERING AV PILGRIMSVÄGEN SKÅNE BLEKINGE OCH KARTOR

Att hitta ett bra sätt att vägleda vandrare längs vår Pilgrimsväg har varit svårt. Tidigt i processen ansågs en fysisk markering i naturen vara ogörlig av tre olika anledningar: det är ett stort arbete eftersom vår ledsträcka är så lång, i Skåne finns många olika markägare som man måste tillfråga och få ett godkännande av och eftersom det redan finns så mycket vägs skyltar och andra markeringar längs de allmänna vägarna fanns en oro för att Trafikverket skulle ställa sig negativa till en märkning.

Under projektidens gång började Växjö stift skapa *Pilgrimsleder Småland-Öland* norr om oss. Här arbetade man i nära samarbete med kommunerna, Trafikverket och med studieförbundet Sensus. I Småland har man dragit hela leden längs allmänna vägar och Trafikverket godkände markering med pålar med *Pilgrimsleder Småland-Ölands* pilgrimsmärke längs dessa. Efter kontakt med Trafikverket under våren 2012 meddelade de att de kommer att behandla frågan om märkning längs allmänna vägar i Skåne och Blekinge på samma sätt som man gjort i Småland. Detta öppnar för ett nytt försök att trots allt låta markera vår pilgrimsväg. I Sölvesborg och i S:t Olof sker två pilotundersökningar vad gäller markering av leden. Efterhand kommer en rapport att publiceras i Pilgrimens pärm med resultaten från dessa båda platser. Om arbetet fallit väl ut och delsträckorna vid Sölvesborg och S:t Olof blir markerade kommer tips och råd om hur man går till väga publiceras här i Pilgrimens pärm.

Men även om leden så småningom förhoppningsvis blir markerad behövs en karta med vägbeskrivning. Eftersom vi inte haft tillgång till Lantmäteriets kartor 1:50 000, som annars vore det allra bästa, har olika försök gjorts att lägga in vandringsleden med hjälp av GPS-spår på kartor med vägbeskrivning på baksidan och information om var man kan äta, bo och be längs vägsträckan. Dessa lades ut på www.pilgrimsvagen.se i A4-format. Tanken har varit att varje vandrare själv skulle kunna skriva ut den aktuella vandringssträckan på en färgskrivare. Lösningen blev dock inte så bra som vi hoppats och vi kontaktade ett företag i Landskrona som fick i uppdrag att skapa en användbar karta, vilket de dock misslyckades med. Arbetet med att hitta en bra och användbar karta fortsätter alltså under hösten 2012 och våren 2013.

De lokala och regionala pilgrimsgrupperna längs vägen får fr.o.m. 2012 uppdraget att lära känna sin del av Pilgrimsvägen, berättelserna på skyltarna längs vägen, hur sträckningen går och göra vägbeskrivningar till kartorna. De bjuds också in att samla fler berättelser längs vägen som kan vara intressanta för en pilgrim att möta, inventera var man kan äta, bo och be längs vägsträckan och ev. finna alternativa vägsträckningar. Hur de regionala och lokala pilgrimsgrupperna ska arbeta hittar du under rubriken *Lokala delen - Vår egen del av Pilgrimsvägen* här i Pilgrimens pärm.

FYRTIOFEM MIL KYRKA - INSPIRATION FRÅN VÄXJÖ STIFT

Ola Isacson

När kilometer efter kilometer passerar under fötterna, och dagarna av vandring avlöser varandra, börjar sinnet arbeta med avgörande händelser tidigare i livet, inte sällan sådant som skapat inre sår. - Kanske är detta ett av skälen att pilgrimsvandring blivit en efterfrågad form för andlig fördjupning. Vandringen, särskilt en vandring som sträcker sig över flera dagar, ger själen tid att arbeta igenom livsfrågor.

Min egen erfarenhet är, att pilgrimsvandring representerar något alldeles eget i det andliga livet. Pilgrimsvandringen ger erfarenheter som är svåra att få på annat sätt. Under vandringen pågår ett samtal med Gud, som är delvis annorlunda än andra samtal med Gud. Det ges tid att bli färdig med, eller komma en bra bit på vägen med, ett område. Den gemenskapen som uppstår mellan människor i en pilgrimsvandring är också annorlunda: man är mer beroende av ömsesidig hjälpsamhet än vanligt, och vandringen ger både möjlighet att snabbt komma in i det djupa samtalet och att välja ensamheten.

Fyrtiofem mil kyrka - så tänker jag om de pilgrimsleder som för närvarande finns i Växjö stift. Vandringslederna är som ett kyrkorum: plats att möta Gud, sig själv och medmänniskor. Själva vandringen kan bli en form av tillbedjan av Gud. Paulus uppmaning ”ära Gud med er kropp”, blir fyllt av innebörd under en pilgrimsvandring.

I Växjö stift finns moderna pilgrimsleder av vitt skilda slag. Hos oss finns en av de första lederna som skapades i den moderna pilgrimsvandringsrörelsen. Leden är en rekonstruktion av den fyra mil långa sträckan mellan det välkända Cistercienserklostret i Nydala och nunneklostret i Byarum, dit prästmunkar från Nydala vandrade för att fira mässa och höra bikt. Bitvis känns vandringen lika öde som när de första munkarna kom för att bryta ny mark för 870 år sedan.

Andra sträckor är av helt annat slag. Sommaren 2011 invigdes två leder som ger Pilgrimsvägen Skåne Blekinge en fortsättning norrut. Efter Kyrkhult i Blekinge tar Västra Sigfridsleden vid och tar vandraren till Nydala. I norra Skåne, Skånes Fagerhult, har Pilgrimsvägen sin fortsättning i Nydalaleden. - Båda dessa leder är skapade i samarbetsprojekt där bl.a. sakkunniga inom turism och fritid varit med och dragit leden längs äldre vägar och i vackert landskap.

Utöver dessa exempel finns ytterligare längre eller kortare leder i Växjö stift.

Om man betraktar pilgrimsleden som en kyrka, var finns altaret, predikstolen, lovsången, bikten, välsignelsen och sändningen?

Predikstolen

Pilgrimsvandring och leddragning i Småland predikar ett tydligt budskap: vi behöver varandra. Utan en mängd olika människor, med olika bakgrund och yrkeserfarenhet, hade de senaste pilgrimslederna i Småland aldrig blivit av. Att hitta affärer, boenden, öppna kyrkor, lämpliga vandringsvägar i de glesbefolkade delarna av Småland, fordrar mer än att prästen är ute och rekar. Paulus bild av kyrkan som kropp, där lemmarna tillsammans blir kropp, kan beskriva hur lederna i Småland kom till.

Också vandringen i Småland, där infrastrukturen är gles, predikar att vi är beroende av varandra, vi sliter på varandra och vi behöver varandra. Och i benådade stunder blir medvandrarerna en Kristus, som bistår den som behöver hjälp eller talar förlåtelse till den som brusat upp.

Altaret

Det är inte varje dag som har en kyrka längs sin vandring. Altaret får resas längs vägen, och någon av prästerna i gruppen, leda mässfirandet.

Mot den bakgrunden blir det en särskild nåd när dagens vandringssträcka har en kyrka. Prästen på platsen rings upp: "Vill du fira mässa med oss?" Kanske väljer prästen att vandra med en sträcka genom församlingen, och han eller hon berättar om människorna som lever och levit i denna bygd. - Återigen påminns vi om att vi behöver varandra. Fastän pilgrimsvandringen har starka drag av den enskildes möte med Gud och egen inre växt, justeras hela tiden bilden av konkreta handlingar där andra ställer sig till förfogande.

Lovsången och bikten

Att pilgrimsvandra är att be med fötterna. Den primära erfarenheten är kroppslig, inte tvärtom. Fötterna ber, kroppen lovsjunger hos den som pilgrimsvandrar. Det börjar i fötterna som sätts den ena framför den andra. Sekundärt är reflektionen kring vad som sker när man vandrar.

Bikt kanske inte förekommer så ofta på pilgrimsvandringar i Sverige, däremot det själavårdande samtalet. Vandrarerna blottar sitt såriga liv för en medvandrare eller en medvandrande präst, medan man går. Det finns tid för sådant under en längre pilgrimsvandring. Men jag vill ändå peka på att bikt är en naturlig del av pilgrimsvandring, att under vandringen reflektera över den egna synden, bekänna för Gud med prästen som åhörare och ta emot Guds förlåtelse genom prästens mun. Det tål att sägas att en romersk-katolsk pilgrimsvandring till Santiago den Compostela är ofullständig om den inte innefattar bikt.

Välsignelse

Min erfarenhet av pilgrimsvandring i Småland är att många gästfria människor ställer sig till förfogande. Någon vet att vandrare ska komma och har gjort i ordning eftermiddagsfika. En annan ser på packningen att det är pilgrimsvandrare längs en av våra leder, frågar om det är så och säger: "Ni gick fel för några kilometer sedan."

Och hur förhåller man sig egentligen till gästfrihet som tar så mycket tid att den gästfrie erbjuder skjuts resten av dagsetappen? - Vad är väsentligast: Att ha gjort en andlig erfarenhet med en kropp som gått varje kilometer själv? Eller att ta emot hjälpen som erbjuds och fundera kring vilka erfarenheter det ger?

Sändning

För mig är en pilgrimsvandring en cirkel snarare än en sträcka med börja och slut. Längst bort från vandringens början finns dess mål, nästan alltid en kyrka. Där, när jag har bett vid kyrkans altare, är inte pilgrimsvandringen över. Kyrkans altare, pilgrimsvandringens mål, är istället sändningens plats. Jag sänds tillbaka till min vardag och pilgrimsvandringen är över när jag kommit till platsen för dess början. Vandringen har rustat för att fortsätta det vanliga livet.

LIBERIET - ETT GAMMALT HUS BERÄTTAR

Det röda medeltida tegelhuset intill Lunds domkyrka har en spännande historia. Det byggdes på 1400-talet som bibliotek för Domkyrkans präster. Husets östra vägg längs Kungsgatan utgjorde en del av den gamla muren runt ärkebiskopsborgen Lundagård. Namnet Liberiet kan härledas ur det latinska ordet för bok, liber. Fortfarande träter lundaborna om betoningen ska ligga på ordets andra eller tredje vokal, men båda uttalen lär vara rätt.

Av alla byggnader som på medeltiden låg runt Domkyrkan är Liberiet den enda som finns kvar. Husets räddning bestod i att det kunde användas både som tjugig utbildningslokal och igensotad panncentral.

När universitetet i Lund bildades år 1668 blev huset undervisningslokal för filosofiska fakulteten och därför kallades Liberiet länge för Gamla akademien. År 1765 inrättades en fäktsal. Under 1800-talets första hälft var det ingen mindre än den svenska

gymnastikens fader, P H Ling, som undervisade studenterna i fäktning och gymnastik i Övre salen.

Efter CG Brunius renovering 1843 då Liberiet fick sina stora fönster flyttade musikerna in och Övre salen blev övningsplats för det akademiska musikkapellet. Nedre salen tjänstgjorde som panncentral för Domkyrkan från 1890 och ända fram till 1966. Under 1960-talets stora renovering av domen användes Övre salen till verkstad och matsal för alla stenhuggare och andra hantverkare.

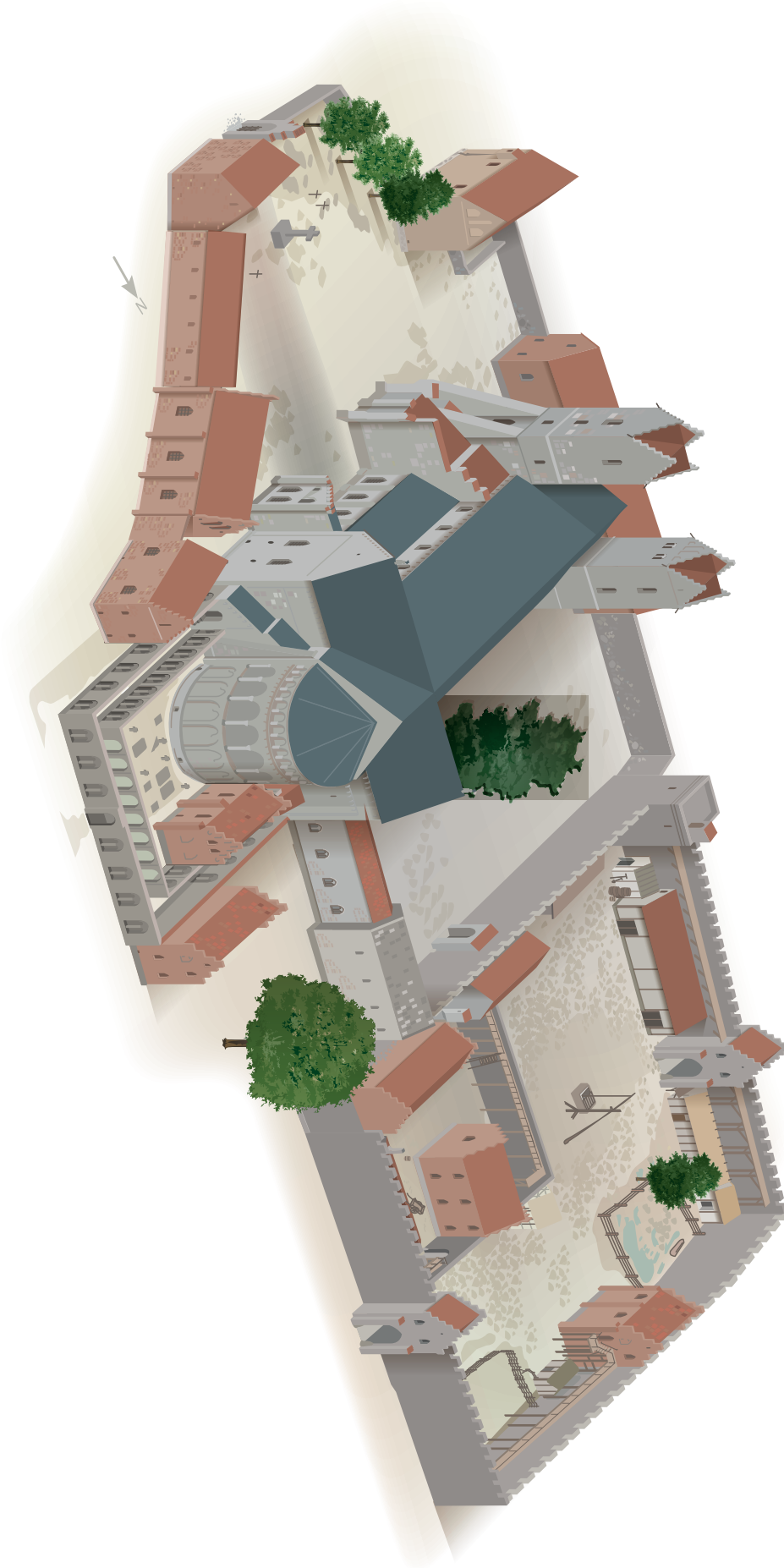
En äldre kvinna berättade att hon som barn var lite rädd för det mörka gamla huset och att hon brukade skynda sig förbi. År 1979 renoverades huset och sedan dess är byggnaden fylld av ljus och liv. Många är de som suttit och läst till tentor och prov på Café Credo som i många år var en oas för fattiga, fikasugna studenter i Nedre salen på Liberiet. Sedan 1980 har bl a Tyst meditation pågått varje vecka i Övre salen och några av deltagarna har faktiskt varit med under alla dessa 30 år.

Sedan 2008 kallas Nedre salen för Pilgrimsplats Liberiet och är tillsammans med Lunds domkyrka centrum för pilgrimsarbetet i Lunds stift och navet i Pilgrimsvägen Skåne Blekinge.

Pilgrimsvägen

Vill du veta mer om pilgrimsrörelsen i Lunds stift kan du gå in på www.pilgrimsvagen.se eller kontakta pilgrimspräst Anna Alebo, anna.alebo@svenskakyrkan.se eller Agneta Stenermark Nyberg, agneta.stenermark-nyberg@svenskakyrkan.se

PILGRIMSMÄRKET OCH LUNDS DOMKYRKA -

LUNDS DOMKYRKAS HISTORIA

För att kunna berätta om pilgrimsmärket måste vi borra djupt i Domkyrkans historia. Lund låg på medeltiden i östra delen av Danmark. Under Domkyrkan finns en vattenåder som ger brunnen sitt vatten men också gång på gång genom historien orsakat översvämningar i kryptan. Under en utgrävning våren 2012 hittade arkeologer ytterligare en brunn i kryptan strax väster om det södra kapellet. Denna brunn sägs vara äldre än själva kyrkan. På denna plats där det livsavgörande, livgivande vattnet alltid flutit har människan förmodligen levt så länge hon funnits här i det vi nu kallar Skåne.

På 900-talets slut grundades staden Lund och stavkyrkor började byggas. Möjligen kan en stavkyrka ha funnits där Domkyrkan nu står, men inga fynd har rapporterats. Det vi vet är att det fanns en stor stenkyrka på platsen innan den nuvarande Domkyrkan byggdes. År 1060 blev Lund biskopssäte och biskop Henrik den förste i raden av biskopar. Redan den första biskopskyrkan här i Lund var helgad åt Laurentius.

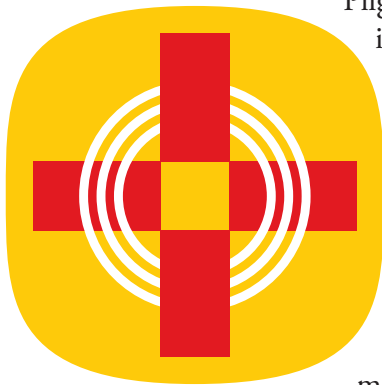
Domkyrkan fick sin nuvarande storlek på 1100-talet. Hela Norden hade under den kristna tiden varit en del av ärkebiskopsdömet Hamburg-Bremen. År 1104 hade påven bestämt sig för att tillsätta en ärkebiskop i Danmark och han valde att placera honom i Lund. Lund hade ju även tidigare haft en biskop och en biskopskyrka, men nu när det skulle bli ärkebiskopssäte började man bygga en ännu större kyrka. År 1123 var kryptan klar och huvudaltaret i öster invigdes och helgades åt Johannes döparen och alla profeter och patriarker. 1145 var hela kyrkan klar och högaltaret i högkoret invigdes till bl. a. S:t Laurentius ära.

PILGRIMSKORSET I LUNDS DOMKYRKAS KRYPTA

I kryptan finns ett kors inhugget i den södra nischen i det lilla kapellet strax öster om Jätten Finn och brunnen. Korset är ett s.k. konsekrationkors d.v.s. ett kors som höggs in vid ett altares invigning. Av alla symboler i Lunds domkyrka är denna den äldsta bevarade. Möjligen är den lika gammal som den första stenkyrkan på denna plats.

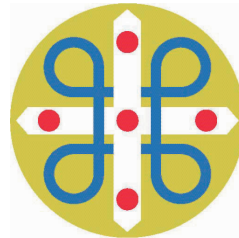
Detta kors tjänar sedan 2008 som symbol för Pilgrimsvägen Skåne Blekinge och hela pilgrimsarbetet i Lunds stift. Korset är rött och de tre cirklarna vita på en gul bakgrund. Rött och gult är både Svenska kyrkans och Skånes färger. I heraldiken är gult och guld samma färg och de små pilgrimsmärkena är tryckta i färgskalan rött, vitt och guld. På Domkyrkoplatsen vid Domkyrkan finns sedan våren 2012 samma kors inlagt som centrum i labyrinten av sten intill Pilgrimsplats Liberiet.

Pilgrimsmärket liknar pilgrimssymbolerna som tagits fram i Vadstena och Nidaros. Sedan korset i kryptan började användas som pilgrimssymbol brinner alltid ett ljus i nischen. På medeltiden stod i detta kapell ett altare helgat åt bröderna Johannes och Jakob d.ä. som båda var lärjungar till Jesus. Jakob är dessutom pilgrimernas skyddshelgon och sägs enligt traditionen vara begravd i nordvästra Spanien i Santiago de Compostela som just nu är den plats i Europa som flest pilgrimer vandrar till. Ordet *San* betyder helig och *Tiago* betyder Jakob. Lunds domkyrka arbetar för att kapellet med pilgrimssymbolen i framtiden ska bli ett pilgrimskapell.

Pilgrimsmärket för alla leder som går till Nidaros, Trondheim, i Norge

Vadstenas pilgrimsmärke med Birgittasymbolik

HUR ANVÄNDER VI PILGRIMSVÄGEN SKÅNE BLEKINGES PILGRIMSMÄRKE?

Märket finns på alla skyltarna längs Pilgrimsvägen och får användas av alla församlingarna längs Pilgrimsvägen Skåne Blekinge enligt den anvisning som finns här i pärmen. Pilgrimsplats Liberiet vid Lunds domkyrka trycker regelbundet upp pins som församlingarna kan beställa. Vandrande pilgrimer ska i alla kyrkor erbjudas ett pilgrimsmärke gratis och andra besökare ska kunna köpa det. Priset vid försäljning ska vara det som anges av Pilgrimsplats Liberiet. När Pilgrimsvägen Skåne Blekinge i framtiden ska märkas upp är det denna symbol som kommer att användas.

KYRKOR, FÖRSAMLINGAR OCH SKYLTTEXTER

LÄNGS PILGRIMSVÄGEN SKÅNE BLEKINGE I AUGUSTI 2012

Se även karta på www.pilgrimsvagen.se där också alla skylttexterna finns som utskrivningsbara pdf-er under rubriken Pilgrimsvägen och sedan underrubriken Pärlorna längs vägen. I augusti 2012 finns 92 färdiga skyltar och fem under produktion. Sammanlagt består Pilgrimsvägen Skåne Blekinge av 97 kyrkor och berättelser i 49 olika församlingar som tillsammans bär leden.

Kyrka	Församling/pastorat	Skylttext
Trelleborg till Lund		
S:ta Katarina klosterruin	Trelleborgs	<i>Under produktion</i>
S:t Nicolai kyrka	Trelleborgs	Med lätt packning
Fru Alstad kyrka	Anderslövs	Nötre Dame på Söderslätt
Genarps kyrka	Genarps	Törst
Gödelövs kyrka	Genarps	Räddad
Heligkorskyrkan	Dalby	Lovsång
Hardeberga kyrka	Södra Sandby	Att se längre
S:t Knuts kyrka	Lunds östra stads	Upprättelse
Lunds domkyrka	Lunds domkyrko	Hjärtat
Malmö till Lund		
S:t Johannes kyrka	S:t Johannes	Rosenträdgården
S:t Petri kyrka	S:t Petri	Ett levande rum
S:t Pauli kyrka	S:t Pauli	<i>Under produktion</i>
Kirsebergs kyrka	Kirsebergs	Mysteriet
Burlövs gamla kyrka	Burlövs	Glädje
Görlövs kyrka	Uppåkra	Långsamhet
Uppåkra kyrka	Uppåkra	Skatten
S:t Lars kyrkogård		Människovärde
Helgeandskyrkan	Helgeands	Barmhärtighet
Lunds domkyrka	Se ovan	Se ovan
Skånes Fagerhult till Lund		
Skånes Fagerhults kyrka	Örkelljunga	Förbön
Värsjö småkyrka	Örkelljunga	Att bygga ett altare
Åsljunga småkyrka	Örkelljunga	Bli som ett barn
Örkelljunga kyrka	Örkelljunga	Ett vidgat rum
Rya kyrkoruin	Örkelljunga	Med himlen som tak
Gråmanstorps kyrka	Klippans	Paradiset
S:t Petri kyrka	Klippans	Hela stenar
Stenestads kyrka	Kågeröds	Berget
Kågeröds kyrka	Kågeröds	Ett litet universum
Halmstad kyrka	Kågeröds	Änglar
Sireköpinge kyrka	Svalövsbygdens	Ljuset
Vadensjö kyrka	Landskrona	Helande
Sofia Albertina kyrka	Landskrona	Skeppet
S:t Ibbs kyrka	Landskrona	Ön

Barsebäcks kyrka	Löddebygdens	Jakob
Löddeköpinge kyrka	Löddebygdens	Tillit
Borgeby kyrka	Bjärreds	Den inre borgen
Bergakyrkan	Bjärreds	Lä
Flädie kyrka	Bjärreds	<i>Under produktion</i>
Fjellie kyrka	Bjärreds	Att återfå sina färger
Klosterkyrkan	S:t Peters klostern	Välkommen, främling!
Lunds domkyrka	Se ovan	Se ovan
Kyrkhult till Lund		
Kyrkhults kyrka	Kyrkhults	På gränsen
Jämshögs kyrka	Jämshögs	Hyddan och evigheten
Vånga kyrka	Oppmanna-Vånga	Lusakartets evangelium
S:t Ursulas kyrka, Ivön	Fjälkinge	Under en enda mantel
Bäckskogs slott		Läkedom
Kiaby kyrka	Fjälkinge	Fotspår och silverskor
Nymö kyrka	Fjälkinge	Delande
Rinkaby kyrka	Fjälkinge	En ny möjlighet
S:t Maria kyrka	Åhus	Överflödande liv
Maglehems kyrka	Degeberga	Att följa en stjärna
Brösarps kyrka	Brösarp-Tranås	Tystnad
Ravlunda kyrka	Kiviks	I väntan på soluppgången
Vitaby kyrka	Kiviks	Mellan himmel och jord
Södra Mellby	Kiviks	Att se det osynliga
S:t Nicolai kapell	Simrishamns	Var inte rädd
Baskemölla kapell	Simrishamns	Min båt och ditt hav
S:t Nicolai kyrka	Simrishamns	Sillfiskarnas kapell
S:t Jacobs kyrka	Simrishamns	Fru Ides dröm
Ö Tommarps kyrka & Tumathorps kloster	Hammenhög-Stiby	Kropp och själ
Ö Vemmerlövs kyrka	Hammenhög-Stiby	Det tunga templet
S:t Olofs kyrka	Simrishamns	Bulta på dörren med sin svaghet
Eljaröds kyrka	Brösarp-Tranås	På väg
Andrarums kyrka	Brösarp-Tranås	Bekymmerslöshet
Fränninge kyrka	Vollsjö	De glömda
Vollsjö kyrka	Vollsjö	Fru Annas kapell och guldet från Venedig
Ö Kärrestorps kyrka	Vollsjö	Gud i allt
Brandstad kyrka	Vollsjö	En själens vän
Öveds kyrka och Övedskloster	Vollsjö	Rytmen
Harlösa kyrka	Löberöds	Längtan
Silvåkra kyrka	Veberöds	Mårtens mantel
Hällestads kyrka	Dalby	Skrinet

Därefter sammanfaller denna led med leden från Trelleborg till Lund via Dalby, Hardeberga, S:t Knut och Lunds domkyrka.

Klippan via Hallaröd till S:t Olof

S:t Petri kyrka nämns i på leden mellan Skånes Fagerhult och Lund

Kyrka	Församling/pastorat	Skylttext
Riseberga kyrka	Riseberga-Färingtofta	Enkelhet
Hallaröds kyrka	Höörs	Det är aldrig för sent!
Frihetens kapell	Stiftsgården Åkersberg	Kärleken
Höörs kyrka	Höörs	Katedralen i berget
S:ta Magnhilds kyrka, Fulltofta	Hörby	Från tårar till hopp
S:ta Annas kyrka, Lyby	Hörby	En mormors omsorg

Leden fortsätter sedan diagonalt ner mot Andrarum där den ansluter till leden mellan Kyrkhult och Lund via Eljaröds kyrka till S:t Olof.

För den som vill vandra söderut från S:ta Magnhilds kyrka i Fulltofta och ansluta till leden mellan Kyrkhult och Lund vid Harlösa kyrka passeras också

Karlskrona till Lund

Fredrikskyrkan	Karlskrona stads	Gästfrihet
Nättraby kyrka	Nättraby-Hasslö	Öppen
Hjortsberga kyrka	Ronneby	Frihet
Edestad kyrka	Ronneby	Andlighet
Förkärla kyrka	Ronneby	<i>Under produktion</i>
Listerby kyrka	Ronneby	<i>Under produktion</i>
Saxemara kyrka	Ronneby	Vännen i vardagen
Heliga Kors kyrka	Ronneby	I dina vingars skugga
Bräkne-Hoby kyrka	Bräkne-Hoby	Rymligt rum
Åryds kyrka	Åryd-Hällaryds	Gudspärlan
Hällaryds kyrka	Åryd-Hällaryds	Ut i världen
Carl Gustafs kyrka	Karlshamns	Det brutna mönstret
Elleholms kyrka	Mörrums	Under ytan
Mörrums kyrka	Mörrums	Den sårade guden
Gammalstorps kyrka	Gammalstorp-Ysane	Herr Abbot och Fru Katarina
S:ta Gertruds kyrka	Gammalstorp-Ysane	Välsignelse
Mjällby kyrka	Mjällby	Helig tid
S:t Nicolai kyrka	Sölvesborgs	Gåvan
Gualövs kyrka	Ivetofta-Gualöv	Bön

Leden ansluter därefter i Kiaby till leden mellan Skånes Fagerhult och Lund.

PLATSER LÄNGS PILGRIMSVÄGEN - PREMONSTRATENSKLOSTREN

Lars Eric Axelsson

Premonstratenserna är en klosterorden som grundades av Norbert av Xanten ca 1120 i norra Frankrike. Sitt namn fick de av moderklostret i Premontre. Redan under 1100-talet etablerades orden i Danmark med bl.a. fyra kloster i Skåne, i Lund, Öved, Tumathorp (nuvarande Ö Tommarp) och Vä. Efter en brand i slutet av århundradet flyttades klostret i Vä till Bäckaskog. Tidigt under ordens historia fanns dubbelkloster med både munkar och nunnor, men detta förbjöds snart. Det som är kännetecknande för premonstratenserna är att de kombinerar det kontemplativa klosterlivet med att vara pastoralt aktiva. De hade hand om gudstjänstliv, kyrkliga förrättningar och själavård i kyrkor och socknar runt deras kloster, och levde själva i en rytm av inre fördjupning genom bönerna i klostret vid bestämda tider och arbete med människorna ute i församlingarna.

En vandring längs Pilgrimsvägen Skåne Blekinges östra led kan ses som en premonstratensvandring. Med början i Drottens kyrkoruin, en gång premonstratensernas kyrka i Lund, vid Kattesund strax sydväst om Domkyrkan, går vägen österut via Övedskloster, där det nuvarande slottet ligger på klostrets gamla plats, till Ö Tommarp, under medeltiden under namnet Tumathorp en av Skånes mera betydande städer, där man fortfarande kan se lite av ruinerna från klostret. Fortsätter man sedan Pilgrimsvägen norrut längs Skånekusten och vidare mot Smålandsgränsen kommer man också till den fjärde klosterplatsen för denna orden, Bäckaskog.

Klostret i Lund stängdes redan i början av 1300-talet och klosterkyrkan blev församlingskyrka. De övriga premonstratensklöstren i Skåne fanns kvar till reformationen på 1530-talet. Det är fascinerande för en pilgrim som stannar till för en vatten- och vilopaus t.ex. i den lilla byn Ö Tommarp, att tänka att här låg under 400 år ett stort kloster som på många sätt måste ha satt sin prägel på trakten. En plats för bön, barmhärtighet, lovsång, odlande och helande. Läs gärna skylttexterna från pilgrimsplatserna i Ö Tommarp, Öved och Bäckaskog, <http://www.pilgrimsvagen.se/default.asp?pid=55>.

KILLANS BÖNEGÅRD

Lars Eric Axelsson

Killa är det skånska ordet för källa. Jesus sa att den som dricker av det vatten han ger, i den människans innersta skall en källa rinna upp med ett flöde som ger evigt liv. Killans bönegemenskap söker i sin bön den källan.

Den gamla prästgården i Ö. Vemmerlov har varit bönegård sedan 2004. Fyra gånger om dagen, fem på fredagar, ringer Bönegårdens klocka tre slag. Då är det tid att gå till bönerummet. Bönerna är öppna för alla. Vi samlas kring det lilla altaret på golvet - en bräda som burits av Östersjöns vågor. Några faller ner på en bönekudde eller pall, andra väljer stolen vid väggen. Efter tio minuters gemensam tystnad börjar sången.

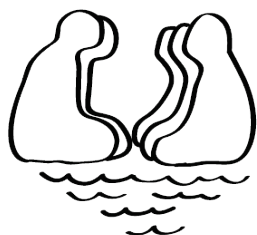
Den regelbundna bönen bär Killans bönegård. Den som kommer som volontär eller gäst en dag eller flera är med och håller bönen vid liv.

Som gäst bor man i ett av de elva enkelrummen med tillgång till dusch och toalett. Kommer man som pilgrimsgrupp finns också möjlighet att övernatta på golvet i församlingshemmet intill. Killans bönegård ligger 12 km från S:t Olofs kyrka i S:t Olof och det tar ca 4 timmar, inklusive pauser, att vandra dit. Bönegården erbjuder bl.a. ett pilgrimspaket med en tvådagars vandring från Simrishamn till S:t Olof med övernattninng på Killans bönegård.

Miljön på gården är enkel och avskalad. Maten är vegetarisk. Här finns bönerum, bibliotek, ett Mariarum med kakelugn och flera olika vandringssvägar. Man kan komma ensam eller med en grupp för en eller flera dagars vistelse.

Stillhet och tystnad är viktigt på Bönegården. Vid en reträtt är det helt tyst på och kring gården, förutom under bönerna och enskilda vägledningssamtal med reträttledaren. Under bönedagar råder natttystnad från aftonbön till morgonbön och gemensam tystnad före bönerna, men det finns möjlighet att samtala under måltiderna.

Killan är en ideell förening. Arbetet och bönen på gården bärs av volontärer under ledning av bönegårdens präst. Den som vill vara med och bära och är intresserad av att bli volontär, eller vill veta mer om Bönegårdens pilgrimsvandringar, reträtter, böner och kurser kan läsa på hemsidan www.killan.se eller Killans bönegård på Facebook.

Killans bönegård, Kyrkvägen 12, Ö Vemmerlöv,
27297 Gärnsås, 0414 23055, killan@telia.com

KILLANS BÖNEGÅRD

S:T OLOFS KYRKA OCH KÄLLA I BYN S:T OLOF PÅ ÖSTERLEN

Lars Eric Axelsson

Vid sekelskiftet 1400 var man nödd och tvungen att riva västväggen i S:t Olofs kyrka i Lunkende by i Albo härad och bygga till kyrkan så att den blev fem gånger så stor som tidigare. Den lilla enkla romanska kyrkan omvandlades till en tvåskeppig helgedom med höga valv och mäktiga pelare, med en lång rad altaren helgade åt Treenigheten, Olof den helige, Jungfru Maria, Sankta Anna och en rad andra helgon. Här fanns rökelsealtare och smörjelsekar för de sjuka och här fanns den helige Olofs undergörande yxa. Kyrkan hade blivit en helgedom värdig den vallfartsort som Lunkende, eller S:t Olof som platsen nu kallades, hade blivit.

Varför just S:t Olof på Österlen blev Danmarks viktigaste Olofsvallfartsort höljer sig i historiens dunkel. Kanske passerade Olav Haraldsson här på väg från slaget vid Helge å, som omtalas i Olofssagan. Kanske var de sydöstliga utmarkerna av det danska väldet laglöst land och utsatta för sjörövare och behövde ett starkt helgon och en stark lokal kult för att stå emot ondskan. Vi vet inte. Vad vi vet är att Olav Haraldsson under andra halvan av 1000-talet och vidare in i högmedeltiden utvecklades till att bli ett av norra Europas populäraste och viktigaste helgon, kanske det allra viktigaste.

Vi går niohundra år fram i tiden till det begynnande 2000-talet. Gång på gång under vår, sommar och höst, ibland även på vintern, ringer klockorna i S:t Olofs kyrka för pilgrimer på väg. Små grupper, ibland bara någon enstaka. På Olofs martyrdag den 29 juli fylls kyrkan av lovsång från pilgrimer som kommer från många olika håll.

Norska forskare hävdar att S:t Olofs kyrka på Österlen är den enda Olofshelgedom dit vallfarten aldrig har upphört. Reformationen och den följande lutherdomen lyckades inte stoppa pilgrimerna, inte heller upplysningstid och sekularisering.

Olav Haraldsson var viking av norsk kungaätt. Han kom i unga år i kontakt med kristendomen och blev döpt i

frankernas rike. Han hävdade sin rätt till Norges tron, sökte ena riket, försökte införa kristen kult och kristen lag i sitt rike. Mäktiga fiender fick han och han drevs i landsflykt. När han försökte återvända till sitt land stupade han i Stiklestad nära Trondheim år 1030. Men när allt tycktes slut var det som det började. Mirakel och tecken skedde vid Olavs grav, och i hans namn lyckades allt genomföras som Olav velat men misslyckats med under sin livstid. Mycket snart, inom några årtionden, hade Olav blivit helgonförklarad och Olavskulten spridd i hela norra Europa.

På medeltiden offrade man i den heliga källan ett stenkast från kyrkan och drack dess vatten. Man offrade i de fattigas kista i kyrkan, tände rökelse, blev smord med de sjukas smörjelse om det behövdes, strök sig med Olofs yxa på den del av kroppen som behövde helas. Man åkallade den treenige Guden och bad om Olofs, Marias och Sankta Annas förböner. Och innan man återvände hem ristade pilgrimen sitt bomärke i någon av pelarna, för att på så sätt vara kvar inför den Helige även när man kroppsligt gått därifrån. Idag skriver besökaren i kyrkan gästbok i stället för på pelaren. Rökelsealtaret är borta och källans vatten är inte tjänligt att dricka. Men lovsången stiger mot valven, bönen är stark och för många är fortfarande Olofs yxa ett konkret redskap för bönen. Och många är de som upplever det heligas Närvaro på denna plats, där pilgrimernas lovsång aldrig upphört.

FRU ALSTADS KYRKA

Gustaf Centervall

Fru Alstads kyrka tillhör Anderslövs församling i Lunds stift och ligger mellan Trelleborg och Lund på Pilgrimsvägen Skåne Blekinge. Kyrkan är häradets högst belägna kyrka 62,3 meter över havet. Av den anledningen är den synlig över hela socknen.

Att man valt en sådan plats för helgedomen har nog flera orsaker. Denna grusbacke, i en trakt där jorden annars var tämligen god, utgjorde enligt sägnen en hednisk offer- och samlingsplats.

Kyrkan är också byggd så högt uppe av befästningshänsyn och har ända till år 1861 varit försedd med jordvallar. Dessa utgjordes till en del av ätthögar. Fram till 1900-talets början fanns fortfarande stora askar planterade där - askar ansågs heliga långt in i vår tid. Fortfarande kan man i vissa dörrar se kulhål från strider under kriget mellan danskar och svenskar på 1600-talet.

Fru Alstads kyrka kallas även ”Slättens Notre Dame” och nuvarande kyrka byggdes i Gotisk stil på 1400-talet till Jungfru Marias ära. Även ordet fru i ortnamnet kan härledas till jungfru Maria som också kallades Vår Fru. Under tidig medeltid hette orten Östra Alstad. Fru Alstads kyrka är en vallfärdskyrka och det finns en offerkälla - ”Vor Frue Killa” - på ängen väster om kyrkan. Om man offrade där under midsommarafton skulle man få bot från sjukdomar. Fru Alstads kyrka kan således också förknippas med den Helige Johannes Döparen - kulten under Sankt Hans afton.

Liksom i Sankt Olof på Österlen finns det pilgrimsmärken inristade på pelare inuti kyrkan. Det var förmodligen inkomsterna från pilgrimerna som gav möjligheten att utvidga kyrkan under senmedeltiden. Man hade då hämtat sig från digerdöden och en allmän ekonomisk nedgång. Lokala traditioner vittnar om ett härbärke tvärs över vägen. Sannolikt har man vid just midsommartid haft marknadsplats i anslutning till pilgrimshögtiden. Under 1100-talet byggdes föregångaren till kyrkan som låg på samma plats. Man kan anta att den första kyrkan - föregångaren av en stavkyrka? - omfattade det nuvarande koret.

Fru Alstads kyrka var unik på medeltiden eftersom den saknade klockstapel och istället hade klocktorn/kyrktorn. Dopfontens cuppa av sandsten är från 1100-talet. I norra sidoskeppet - den s.k. ”Ugglarskyrkan” - finns kalkmålningar från mitten av 1400-talet. I koret intill det på södra sidan rivna sidokapellet finns två senmedeltida träfigurer föreställande Petrus och Johannes. Johannesfiguren kan vara en ”omgjord” Mariafigur. Kanske var de ursprungligen placerade i det rivna offerkapellet. Ett triumfkrucifix från mitten av 1400-talet återuppsattes vid renoveringen 1906-1907. Kristusgestalten är en törnekrönt och plågad frälsare, ett gotiskt motiv tillkommet efter ”den svarta döden” på senare delen av 1300-talet. Altaruppsatsen är från 1689 och predikstolen från 1730-talet.

Härads- och fornforskaren Olof Christoffersson är förknippad med både kyrkan och trakten. Hans intressanta gravställe - i form av en stendös - ligger strax sydväst om kyrkan. Byns bebyggelse omfattar idag enbart några gårdar och gatehus. Enskiftet 1806 medförde utflyttning av många gårdar. Den kvarvarande bebyggelsen samlad nära bygatan ger ett ålderdomligt intryck. Framförallt utgör de tätt sammanliggande gatehusen söder om kyrkan ett viktigt inslag i bymiljön.

Pilgrimsvandrar man på de lokala småvägarna blir vandraren belönad från alla vädersträck genom ett mäktigt intryck av hur kyrkobyggnaden reser sig högt över den låga bebyggelsen och berättar om hur en plats kan tala trons språk på nästan samma sätt som för snart 900 år sedan.

FRANCISKANERKLOSTRETS KLOSTERRUIN I TRELLEBORG

Gustaf Centervall

Klostret i Trelleborg grundades 1267/47, tio år efter/före att staden Trelleborg nämns vid namn för första gången i skrift 1257. 1267 grundades klostret i Ystad som idag används som museum. Också i Malmö och Lund fanns franciskanerkloster och i Lund startade bröderna en högskola 1438. Av klostret i Trelleborg finns idag bara en del av murarna kvar, mitt i centrala Trelleborg granne med det medeltida Trelleborgs nav - Gamla Torget. Platsen som gråbrödrumunkarna valde för sitt kloster var idealiskt, just intill stadens torg där kommersen var livlig. Här samlades trelleborgarna kring brunnen. Marken för klostret hade skänkts av en kanik, medlem av Domkapitlet, i Lund.

Trelleborgs Kristna Råd firade tillsammans med katolske biskopen i Sverige, Anders Arborelius, ekumenisk gudstjänst med korsinvigning i Franciskanerklostrets klosteruin, Sankta Katarina ruinkyrka, lördagen den 2 juni 2007. Därmed finns ett stort järnkors - ett latinskt kors ritat av arkitekten Stefan Brechensbauer - på platsen för att påminna om att man står på helig mark: Här börjar Pilgrimsvägen i sydvästra Skåne.

Franciskanerorden har sitt ursprung i Franciskus av Assisi och dennes ordensregel från 1223. Under medeltiden bar ordensbröderna grå kåpor och av detta kom namnet gråbröder. Runt midjan bars ett rep vars knutar skulle symbolisera klosterlöftena - samma gäller fortfarande. Utmärkande för franciskanermunkarna är att följa Jesus och att äga ingenting. Därför kallas ibland gråbröderna för tiggarmunkar.

Kanske är klostret ännu äldre än 1267. Vi vet att det hölls ett s.k. provinsialkonsilium 1278 i Trelleborg. Det är osannolikt att man höll ett sådant redan 11 år efter grundandet. Antar vi att klostret grundats 1247 istället (ett skrivfel på 1500-talet) stämmer årtalet bättre med övriga danska franciskanerkloster. Att Trelleborg inte nämns i "Kung Valdemars Jordebog" ca 1230 - och därmed utelämnad i den kungliga "skattelistan" - är fullt logiskt eftersom staden var i den danske ärkebiskopens ägo.

Att franciskanerna behövde lämpliga "övernattningsställen" med kloster på lämpliga avstånd genom det medeltida Europa är helt naturligt. Detta måste i sin tur betyda att staden Trelleborg är betydligt äldre än 1247. Franciskanerna var nämligen tiggarmunkar som hade sin utkomst helt från allmosor. Deras kloster återfinns därför alltid inom de medeltida städerna. Självklart måste en stad ha existerat under så lång tid att det hunnit växa upp ett befolkningsunderlag och med det en ekonomisk bas för rörelsens tiggeriverksamhet. Trelleborgs stadsetablering kan därför inte ha skett på 1240-talet utan långt dessförinnan.

Gråbröderna verkade i Trelleborg i nära 300 år, fram till reformationen. 1532 fick Trelleborg sin första evangeliske kyrkoherde, Hans Madsen. I takt med att Martin Luthers lära fick allt större genomslag i Skåne blev det kärvare tider för munkarna. Möjligen kan de här som på andra ställen ha förbjudits att tigga på gator och torg. I Malmö tvingades ordensbröderna 1530 att lämna sitt kloster.

I ett brev till kungen i Köpenhamn meddelade borgerskapet i Trelleborg 1532 "att Graabrödre closter er alltingestt öde oc bröderene, ther inde ware, ere alle wdtgangne". På andra håll, bland annat i Ystad och Malmö, blev munkarna utsatta för övergrepp av olika slag. Många munkar tog sin tillflykt till klostret i Lund som utrymdes först fem år senare. Sankt Nicolai kyrka i Trelleborg (byggd 1220-30 - eventuellt fanns en stavkyrka på platsen vid tiden för Trelleborgens 980) har 22 medeltida bänkar - säkert var de ursprungligen 24 - från senare delen av 1300-talet. Förmodligen härstammar de från Sankta Katharina klosterkyrka eller så ingick Sankt Nicolai kyrka i klostrets regelbundna andaktsliv. En lillklocka i Sankt Nicolai, lokalt kallad Maria- eller böneklockan, göts så sent som 1525 men kan ha haft sin ursprungliga placering i klosterkyrkan.

Den 11 mars 1532 lät kung Fredrik I utfärda en befallning till "Borgemester, raadtment oc menighedt wdi Trelleborg" där han förklarar att han bifallit deras ansökan att få överta klostret "paa thet att gudtz lowff thess ydermere maa oc schall förögis, wntt thennom Graabrödre closters kircke till att lade predicke oc laere gudtz ordt wdi, oc clostergaarden mett alle the whss, ther nw paabygde ere, till eett hospitall, ther att indlegge arme siwge mennisker, dog mett saa skiell, at all then rentte, som kandt giffues aff förskreffne hwss, schall forwandlis alldeniste till de siwge mennischer, oc till ingehen anden wdi noger maade".

Senare samma år fick Hans Madsen, ”predicker wti Trelborigh” tillåtelse att samla in allmosor för sjukhusets behov, utan att hindras av fogdarna. Till sin hjälp fick kyrkomannen ombud vars arbete var att resa runt bland bönderna på slätten och samla in allmosor för sjukhusets behov. 1568 beslöt Fredrik II att låta kronans tionde från Gylle och Kyrkoköpinge socknar komma ”the fattige till beste och intijd andett”.

I början av 1600-talet, 1616, fick länsmanen i uppdrag att ”betinge en murmester, som kandt nedbryde klosterkircken wdi wor kiöbstadt Threllborg, och huis Mursteen och Tömmer der er ij same kircke, att du dett lader före till Lindholm”. På Lindholmens slott utanför Svedala tänkte kungen uppföra en tegelugn och en tegellada. Huruvida klosterkyrkan verkligen revs för att bli ugn på Lindholmen är oklart. Klarlagt är emellertid att vid några tillfällen på 1690-talet från ”gambla Clåstermuhren” eller ”af gamla Clostret” några tusen stenar togs för att användas i Sankt Nicolai kyrka. I kyrkan finns också en kopia på den skrivande ängel som en gång prydde tvärbjällken (trabes) i klosterkyrkans kor. Kopian är gjord av Mårten Hultenberg och originalet finns på Historiska museet i Lund.

Man rent av sålde ”den gl. Mursten som öfwerblef af gamla Clåsterkyrka” till renoveringen av kyrkan i Hammarlöv 1701. Under århundraden som därpå följde var det vanligt att trelleborgarna hämtade sten till sina skorstenar på den gamla klostertomten. Klostret föll i glömska och först 1931 - 400 år efter att det övergivits - återfanns franciskanernas kloster. Man trodde fram till klostrets återupptäckt 1931 att Sankt Nicolai kyrka var klosterkyrkan.

Det var i samband med att det så kallade Möllerska huset vid Gamla Torg revs i maj 1931, för att ersättas av en bensinstation, som murrester kom i dagen. Då hade trelleborgarna länge trott att klosterkyrkan legat där S:t Nicolai kyrka ligger. Det är anledningen till att vägen västerut från kyrkan, till Bryggaregatan och Trelleborgen, heter Gråbrödersgatan och att gatan förbi Sankta Katharina gråbrödrakloster kallas Klostergränd. 1980 gjordes en ny arkeologisk undersökning av klostertomten i samband med att bensinstationen revs. Några byggnadsrester fann man inte, men däremot åtskilliga gravar, både från klostertiden och senare. Ett grävt dike utgjorde fram till reformationen gräns mellan klostret och torget. Arkeologerna kunde konstatera att söder om diket fanns de medeltida gravarna, medan gravarna från 1500-talet fanns såväl norr som söder om. Av detta drogs slutsatsen att nuvarande Gamla Torg ursprungligen sträckte sig längre österut. När klostret omsider blev församlingskyrka användes en bit av torget även som kyrkogård. Klosterruinen och den omgivande klosterträdgården är idag en omtyckt oas där man kan gå undan från trafiken och stadens ljud en liten stund för att bedja och meditera på en plats som blev kloster för 800 år sedan.

HERREVADSKLOSTER

Alf Fors

1144 kom munkar utsända från cisterciensklostret i Citeaux i Frankrike till Herrevad för att anlägga ett kloster. Marken sägs ha ägts av ärkebiskop Eskil i Lund. Han var bekant med cisterciensordens portalgestalt Bernhard av Clairvaux och gynnade ordens framväxt i Norden.

Under 1100-talet grundades 10 cisterciensklöster i det dåvarande Danmark. Herrevad var det första.

Cisterciensrörelsen startade 1098 i Frankrike, då abbot Robert av Molesme tillsammans med 21 munkar grundade ett nytt kloster i Citeaux i opposition mot den prakt och rikedom de ansåg hade kommit att prägla många dåvarande kloster. Munkar borde leva i stor enkelhet och anspråkslöshet, så som föreskrevs i den helige Benedikts regel från 500-talet.

Ur denna tanke, preciserad av abbot Stephen Harding i skriften Charta caritatis (Kärlekens urkund) 1119, flöt en kraftfull rörelse fram. Redan 1150 hade mer än 300 cistercienskloster grundats över hela Europa. Den 1 maj detta år invigdes Herrevadskloster ”til Ære for den hellige Treenighed, den ubesmittede Jomfrue Maria og Alle Helgener”.

Munkarnas dagliga liv inramades av de sju tidebönera, som framförallt bestod av psaltarpsalmer. I övrigt skulle munkarna ägna dagen åt studier och kroppsarbete. Klostren förlades till landsbygden i anslutning till rinnande vatten. Jordbruk och boskapskötsel var den huvudsakliga inkomstkällan. Munkarna förde med sig ny kunskap på dessa områden, liksom vad gällde byggnadskonst, hantverk, medicin, fiske, biodling m m.

Byggnaderna uppfördes efter en bestämd grundplan, i princip gemensam för alla kloster. Klosterkyrkan var den mest imponerande byggnaden. I Herrevad har dess längd uppmätts till 53 meter. Den raserades slutgiltigt under 1600-talets dansk-svenska krig.

Klostret kom under skiftande öden att bestå fram till reformationen i Danmark 1536 och avvecklades därefter. Den siste abboten Laurids Severinsen, vars gravsten är bevarad, avled den 30/10 1572.

Klostret har därefter bl a fungerat som adelsgoods ägt av den berömde Tyge Brahes morbror Sten Bille, senare översteboställe för Skånska Husarregementet och under 1900-talet som Kavalleriets remontdepå. Det är numera på nytt i privat ägo.

Den enda kvarvarande av de ursprungliga byggnaderna är det som förmodligen varit sakristia, och som numera inretts till kapell.

Den som vilar här en stund kan möjligen höra ekot av munkarnas sång i trädens kronor.

DALBY KYRKA

Stephan Borgehammar

Dalby kyrka byggdes för att vara en katedral. Hit kom biskop Eginus år 1059, vigd och utsänd av ärkebiskopen i Bremen. Energiskt främjade han missionen i Blekinge och på Bornholm. När sedan biskopsstolen i Lund blev ledig övertog Eginus den och Dalby stift försvann. Men ännu var Lunds domkyrka inte byggd, så i flera årtionden fortsatte Dalby att vara lundabiskoparnas största och finaste kyrka, deras egentliga katedral.

Eginus hade lagt skötseln av Dalby kyrka i händerna på en grupp kaniker (så kallas präster som gemensamt betjänar en stor kyrka). Just under andra hälften av 1000-talet pågick en reform av kanikerna som syftade till att de skulle bli ”regulära” och leva ett mer klosterliknande liv. Redan från början tillhörde kanikerna i Dalby den rörelsen. Från ca 1140 utgjorde de ett augustinkloster under ledning av en prior. När en dansk provins av augustinorden skapades i början av 1200-talet kom den att omfatta Dalby kloster tillsammans med Viborg, Vestervig, Grinderslev och Tvillum på Jylland. I Viborg fanns även två augustinska nunnekloster.

Augustinerna hade stor betydelse under 1100- och 1200-talen. Två av Danmarks helgon, S:t Kjell av Viborg och S:t Vilhelm av Æbelholt, var augustiner. Dalby producerade inget helgon men var ett av Danmarks rikaste kloster. Säkert var man ett centrum för bildning, inte bara i teologi utan även i lantbruk och medicin.

Dalby kyrka blev en viktig vallfartskyrka. Där den låg på en höjd, vida synlig över slätten, påminde den om tempelberget i Jerusalem. Den kvadratiska förhallen med sina dörrar i alla fyra väderstreck vittnade om det himmelska Jerusalem. Två av pelarna baktill i långhuset hade en nisch med en kolonn i (i dag finns bara den ena kvar). Arrangemanget skulle påminna om pelarna Jakin och Boas vid ingången till Jerusalems tempel. Och mitt i långhuset hängde en förgylld ljuskrona av brons, 12 fot i diameter och prydd med 16 lanternor. Även den framställde det himmelska Jerusalem.

För den senmedeltida pilgrimen var helgonskulpturerna kanske ännu viktigare. Där fanns S:t Sebastian och S:t Olof, där fanns en S:ta Katarina-bild av silver, och där fanns minst två versioner av Det heliga ansiktet, dvs. den avbildning av Veronicas svetteduk som var så uppskattad under senmedeltiden. När man betraktade den skulle man be:

Var hälsat, vår herres Jesu Kristi välsignade anlete, där gudomens skinande fågring syns. Du trycktes på ett snövitt kläde och gavs till den kvinna som hette Veronica, som ett tecken på kärlek.

Låt oss till sist inte glömma altartavlan av Johan Ullberg, från 1758. Den är kanske inte så elegant, men också den bär kärlekens budskap. Kvinnogestalten till vänster håller ett brinnande hjärta framför bröstet där JESUS står skrivet med guldbokstäver. Hon är en symbol för tron, som bevarar Jesus i sitt hjärta. Gestalten till höger håller ett ankare, som symboliserar hoppet. Men i mitten hänger Jesus på korset, som en manifestation av Guds eviga kärlek.

Heliga ansiktet i Dalby

OLOFSKULTEN I HALLARÖD

Anders Ödman

Varför i Hallaröd?

I Skåne finns Olofskyrkor i Hallaröd, Jonstorp, Visseltofta, Helsingborg, Lund, Skanör, Östra Karup, Billeberga, Onslunda, Löderup, Östra Karaby och i den glömda byn Lunkinde som bytt namn just till Sankt Olof vilket är den mest kända. Fler kan ha funnits och någon av de nämnda kan möjligen plockas bort.

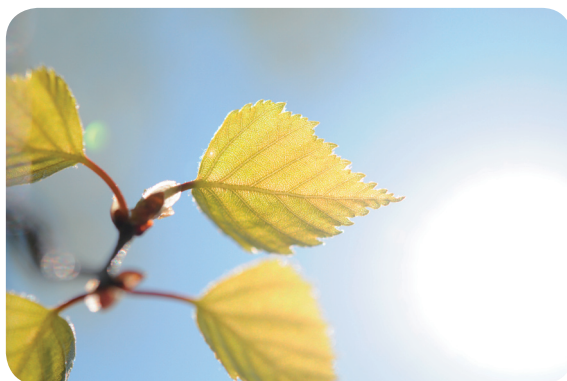
I anslutning till en del av dessa kyrkor finns källor och det heter i folkmun att källorna sprungit fram eftersom Olof varit just på platsen efter det att han förlorade slaget vid Helgeån 1026 och tvingades gå hem till Norge. I Sankt Olof hävdades till och med att Olof halshuggits vid den lokala källan. Otaliga fler källor i markerna kallas Olofskällor. I många fall omtalas Olofskyrkorna som pilgrimskyrkor, men de säkert belagda och stora pilgrimsplatserna är bara Hallaröd och Sankt Olof, vilket redan Martin Weibull konstaterat. I Visseltofta kyrka finns en träskulptur av S:t Olof med handen halvsluten om yxans skaft. Såväl yxskaft som huvud saknas dock. Kan en rit med ”yxstrykning” lik den i Sankt Olofs kyrka skett också i Visseltofta? I Östra Karaby omtalas en eventuell och mycket fördärvad Olofsskulptur i 1600-talets prästrelationer samtidigt som man berättar om den tidigare kulten vid kyrkan. Kyrkosigillet innehåller dessutom en yxa och allt indikerar en plats för Olofskulten. Vår kunskap begränsas av bristen på källor.

Olof var det första nordiska helgonet och blev snabbt mycket populär. Adam av Bremen skrev en Danmarksskildring omkring 1070 och han nämner att redan då fanns det 300 kyrkor i Skåne. Han skriver också att mängder av människor pilgrimsvandrar till Nidaros. På bara 40 år har kulten blivit omfattande.

I Hallaröds socken, i Onsjö härad, finns inga namn som tyder på en kolonisation tidigare än under vikingatid/tidig medeltid. Detta var troligen en kunglig allmänningsskog. Första omnämmandet är 1201 i ärkebiskop Abasalons testamente då han testamenterade Esperöd i Hallaröds socken med Rönne Mölla och tillhörande ospecificerade markinnehav till Kaniksamfundet vid Lunds Domkyrka. Domänen träder åter fram i den kallade Palteboken, som är en förteckning av stiftets jordinnehav i början av 1500-talet. Här finns Hallaröds Län, som troligen motsvarar det 1201 testamenterade godset. I beskrivningen av länet ingår bland annat byarna Vittseröd och Våtseröd.

Det kan dock sägas att den första gång som Hallaröd dyker upp i historien är då sandstenen från Våtseröd/Vittseröd hittas, använd i Lund som byggnadssten i lämningarna av Sven Estridsens kyrka från 1040-talet. Dess lämningar finns kvar under golvet i Domkyrkan. Efter detta första uppträdande kom stenen från dessa stenbrott att användas under flera hundra år för skånska kyrkobyggen. Det största projektet var Domkyrkan som byggdes 1080–1145. Under dessa drygt 60 år har cirka fem ton sandsten per dag levererats från stenbrotten till Domkyrkans byggnadshyttor. Cirka 50 vagnar var ständigt undervägs. Oxarna kunde bara gå halvvägs på en dag. Samtidigt byggdes Kungsgårdskyrkan i Vä och när dessa två byggen var klara kördes sten i stället till många av de 300 stenkyrkor som kom att ersätta alla Skånes träkyrkor. Omkring tiden för Absalons testamente avmattades intensiteten i byggenskapen. Kanske var det därför som han överlämnade sin familjs gamla ägor till Domkyrkan.

I Prästrelationerna 1667 berättar sockenmän i Östra Karaby, i Onsjö härads andra kant, att de tycker det är synd att marknaden och kulten försvunnit. Dit hade folk kommit till den hedniska kulten i "Lunden". Även Östra Karaby redovisas som ett kyrkligt län på 1500-talet vilket indikerar en donation från kung eller storbönder till kyrkan. Absalons familj kanske?

I Östra Karlaby finner man Karlaby Lund med en källa som kallas Nicolai källan, namngiven efter ett av de tidiga och populära helgonen, som rinner ner mot Lundskällomaden. I kyrkan fanns en träskulptur som 1667 sägs föreställa S:t Olov, S:t Mikael eller S:t Jörgen. I kyrkosigillet hittar man dock en yxa. I Lunden står den manshöga Högasten och i Likstenatäppet finns en stenkrets med 14

stenar. Kyrkan verkar ha haft en storhetstid med tingsplats och indikationer på att det var en häradskyrka, men marknaden och kulten verkar ha flyttats från det forna häradscentrat till Hallaröd. Varför?

I samband med "domkyrkoentreprenaden" är det möjligt att entreprenören har skapat sitt "huvudkontor" i Esperöd, på ett lagom avstånd till stenbrottsområdet. I detta obrutna skogsområde kom en kyrka att byggas och en socken att stakas ut i just den tid då Olofskulten störtexponerades först av Olofs egen son Magnus, som var dansk kung 1042–1047, och därefter av hans efterföljare Sven Estridsen (1047–1074). Vid samma tid som Adam av Bremen själv upplevt och beskrivit kultens snabbt ökande popularitet. Att i detta sammanhang helga kyrkan till Olof, det för tiden mest populära helgonet, var nog naturligt för att skapa dragkraft. För att få upp varor och människor i det nyexploaterade området kan man tänka sig att flytten av marknad och kult från Östra Karlaby var en nödvändig och rationell åtgärd. Samma grupp som ägde Hallaröd kan ha ägt Östra Karlaby. Hit kom människor för att få avlat och syndernas förlåtelse på samma gång som de kunde delta i Olofsmarknaden genom att sälja eller köpa varor från när och fjärran. Till kyrkan har införskaffats en skulptur och en lämplig relik. I Jonstorp påträffades en bit av Olofs klädnad i en relikgömma i altaret under 1950-talet. Liknande kan det ha varit i Hallaröd.

Kultens utförande, omfattning och avveckling

Om kulthandlingar under medeltiden finns inget nedtecknat, vilket inte är förvånansvärt utifrån det allmänna källäget. I Kungliga Biblioteket finns en handling från 1573, vilken är ett så kallat sockenvittne från Norra Rörum och Hallaröd där ett par sockenbor berättar om den stora förändring som skett sedan reformationen 1536 förbjöd pilgrimsvandrandet och därmed berövade prästen sina inkomster.

Texten skriver om den vederstyggelige påvens religion som gav avlat för gåvor på Olavsaltaret. Två gånger i veckan, året om, hölls Olofsmässor. Och vid Olofsmäss, den 29 juli, kom många pilgrimer ända från Blekinge, Halland och Sverige med oxar och kor som stora gåvor. Mässan hölls på kyrkogården för kyrkan rymde inte alla.

Efter reformationen var det annorlunda. Prästen Herr Jacob får själv gå med årdret i hand och köra "mög". Han svarvade fat och annat som han sålde för bröd i köpstaden, men hans efterföljare Birger, som inte var en händig man, tvingades gå runt och tigga.

Det skrivs om det lilla och förödda lantbruk som prästen hade efter reformationen. Jämförs pastorns inkomster och odlingsmöjligheter med andra annexhemman i Lunds stifts

Landebok, finner man inga större skillnader. Denna bok upprättades efter reformationen för att se till att kyrkojorden inte försvillades. Kyrkojorden i Hallaröd hade kanske legat helt för fåfot då pilgrimsverksamheten gav inkomst nog. Varför Hallaröd är en annexsocken till Norra Rörum har sin förklaring i att de flesta socknar i Skåne hade för få tiondegivare efter pesten på 1300-talet. Den kanoniska rätten kräver ett visst antal tiondegivare per kyrka och för att skapa bärkraftiga församlingar slogs socknar samman.

Varför kyrkoherden hamnade i Norra Rörum och pastorn i Hallaröd visar möjligen på att Hallaröd som ekonomiskt kraftcentrum hade förlorat sin lyskraft. Behovet av byggnadssten hade avtagit och bondestenhuggare övertog stenbrotten. Dessa gjorde kvarnstenar av de djupare lagren av lämpligare grovkornigare, bergart för just kvarnstenar. De övre lagren av sandsten, byggnadsstenen, kom att kallas skellingssten. Vilket betyder, den sten som skildes av för att komma ner till kvarnstenen.

Nästan 100 år efter reformationen, 1626, vid biskopsvisitationen påvisades en omfattande avgudadyrkan. Biskop Middelfars uppsåt var att beröva socknen dess ”avgud”, som det formuleras. Prästrelationerna nämner att redan företräddaren, biskop Aastrup, hade varit i Hallaröd i samma ärende före 1619. Det visade sig dock att detta inte gick eftersom Tage Thotts fogde hade nyckeln till avguden. Tage Thott till Eriksholm (Trolleholm) kallades också ”Skånske Kungen”. Tage Thott till Eriksholm (1580–1658) var Skånes rikaste och myndigaste man. Han var riksråd, Christian den IV:s generalkommissarius i kriget mot den tyske kejsaren 1626 och kom att bli den legendariske försvararen av Malmö under Horns krig 1644. Han var känd för sin ”stive lutherdom” och var en ytterst vitter person med ett stort historieintresse. Han hade troligen Hallaröds län som förläning och därmed kyrkan vid denna tid. Mot honom kunde inte biskopen sätta sig upp. Men varför ville denne styve lutheran behålla och bevara träskulpturen? Kanske beroende på hans vitterhet och historieintresse.

1627 kom bisp Middelfar på inspektion till Sankt Olov på Österlen och här genomförde han det han misslyckats med i Hallaröd året dessförinnan. Bondegemenskapen i Sankt Olof har inget att sätta emot. Han underkände barnen i läsning och som fortsättning på visitationen kastade han på egen hand ut den Olavsbild folket dyrkade. Han slet av skulpturen dess linnekläder inför en stor åskådarskara. Det måste ha funnits en skulptur till som förbisågs för ännu i dag sitter en senmedeltida Olof som skulptur i kyrkan.

Nästan 200 år efter reformationen frågar Consistorie Ecclesie (Domkapitlet) år 1704; hur det förhöll sig med Hallaröds källa och de pengar som offrades i kyrkostocken. Kyrkoherde Trädgårdh svarar: ”Intet har varit vid kyrkan någon källa som någon kan minnas. Utan allenast en stock nederst i kyrkan med tvänne låsar varuti om Olavsmässa offras av allehanda slags folk, som någon märkelig svaghet underkastade äro, vilket offer kan stiga mot 6 dlr smt. Stundom över, stundom under.”

Det visade sig vara en lögn då det ett år fanns 407 daler i stocken. Dessa delades mellan fattiga präster. Trädgårdh ljuger och slingrar sig. Det hela är obehagligt för honom att skriva om.

På 1700-talet fanns kulten ännu kvar i Sankt Olof på Österlen. Linné och Hilffeling reser förbi och beskriver hur pilgrimerna först lade offer i en stor kista som stod vid en pelare. Sedan gick de fram till skulpturen och bad. Yxan togs från skulpturens hand och ströks 3 x 3 gånger - laddades genom att sättas tillbaks i skulpturens hand mellan gångerna. Detta sades vara bra mot överfall och rån samt för kvinnor som skulle föda. Under predikstolen stod en skulptur med en lie vilken man strök sig med för att få en god skörd. Efter en bön gick man till källan för att dricka och offra bröd, ost och fläsk.

Vattnet var fett men ändå satt man rumt källan och drack av det. Sedan gick besökarna till S:t Olofsmarknaden för att dricka S:t Olofs skål, vilket ofta slutade med fylla och slagsmål.

Under 1700-talets första sekel finner man i kyrkoböckerna under Olofsmarknaden i Hallaröd långväga gäster. Utsocknes besökare har råkat i bråk och slagits ihjäl, en krämarson från Växjö begrovs, en krämardotter från Vislanda döptes och vittnena kom från Laholm. Men 1748 flyttades marknaden till Hörby och inga resande kom att passera Hallaröd i någon större omfattning längre.

Men var blev Olofsbilden av? Tage Thott skyddade den i början av 1600-talet, men var tog den sedan vägen? Att den överlevde reformationen var ett under. Nästa stora katastrof, vad gäller det kyrkliga materiella kulturarvet, var 1800-talets industrialism och kyrkoombyggnader. Det såldes medeltida träskulptur till städernas vedhandlare i dessa tider. I samband med den känslolösa hanteringen av Hallaröds kyrka från 1830-talet och framåt i tiden kan man tänka sig att skulpturen försvann. Kanske i samband med rivningen av korvalvet och absiden och vid efterföljande försäljningar och auktioner.

VAD ÄR EN PILGRIMSVANDRING?

Om vandringen från altare till altare, om gästfrihetens betydelse, pilgrimens sju nyckelord och pilgrim som kvalitetsbegrepp mm.

VAD ÄR EN PILGRIMSVANDRING?

En pilgrimsvandring är inte vilken vandring som helst. Det är inte en naturvandring även om pilgrimen njuter av skapelsen längs vägen. Det är inte en kulturvandring även om pilgrimen vandrar in i och ut ur många sköna kyrkor. Det är inte ett träningspass även om pilgrimen ibland får anstränga sig rejält. En pilgrimsvandring är en vandring som görs från altare till altare och som bejakar den andliga dimensionen i tillvaron. Ett altare är en mötesplats mellan synligt och osynligt, mellan jordiskt och himmelskt, mellan människan och Gud. Altare finns i kyrkorna men kan också byggas längs vägen.

Den yttre vandringen mot ett heligt, yttre mål är viktig men egentligen bara ett redskap för den inre vandringen, den som leder in till den heligaste platsen av alla längs Pilgrimsvägen - mötesplatsen, altaret, inne i varje människas djupaste djup.

Pilgrimsvandring är också en bild av vår väg genom livet. Att tolka sitt eget liv genom upplevelserna på vandringen, bibelorden och mässan är ett bra sätt att lära känna både sig själv och Gud.

PILGRIMENS SJU NYCKELORD OCH PILGRIMSSYMBOLER

Pilgrimen och prästen Hans-Erik Lindström berättar om hur pilgrimens sju nyckelord växte fram under en längre vandring år 1997. Orden har visat sig vara slitstarka. Vår längtan efter det som nyckelorden står för avslöjar en brist i vår tid och i våra liv. Fortfarande bär orden. Hans-Erik menar att de tolkar den moderna människans längtan efter sin ”pilgrimssjäl”. Varje nyckelord har också en pilgrimssymbol.

DE SJU NYCKELORDEN

För att komma ihåg alla sju nyckelorden kan man använda sig av ordet FETBLAD:

- Frihet
- Enkelhet
- Tystnad
- Bekymmerslöshet
- Långsamhet
- Andlighet
- Delande

DE SJU SYMBOLERNA

Frihetens symbol är pilgrimsstaven, enkelhetens är tältet, tystnadens är pilgrimskappan, bekymmerslöshetens är hatten, långsamhetens är vandringskängorna, andlighetens är korset och delandets är ränseln.

I inledningen till 2012 års upplaga av Lilla pilgrimsboken kan du läsa mer om både nyckelorden och symbolerna men också Hans-Eriks finurliga beskrivning av fetbladsväxten kärleksört som en pilgrimssymbol.

Mer om orden finns också att läsa i boken Pilgrimsliv (Verbum Förlag 2005).

KOMPLETTERANDE NYCKELORD

När man vandrar som pilgrim i Norden stöter man med säkerhet på de sju nyckelorden från Vadstena. Många berörs av de sju orden och det är tydligt att de är uttryck för sju ”längtor” i vår tid. Dessa ord är givetvis ändå inte de enda som kan hjälpa en pilgrim att tolka sin vandring längs en pilgrimsväg eller genom livet. I Nidaros har pilgrimspräst Berit Schelde Christensen utarbetat kompletterande nyckelord, de s.k. Syv Olavsnøkler for pilegrimer. Hon menar att de sju nyckelorden som vuxit fram i Heliga Birgittas Vadstena har en så pass kvinnlig prägel att det behövs ett komplement med mer manligt anslag. Hon utgår från Nidaros skyddshelgon den helige Olav och ”Olavsarven” och ger varje pilgrimsnyckelord ett alternativord som, enligt henne, passar bättre in i Nidaroskontexten. Mer om dessa Syv Olavsnøkler for pilegrimer finns att läsa på peregrino.info.

Orden återges nedan på norska:

- Besluttsomhet - som alternativ till Frihet
- Livsmot - som alternativ till Enkelhet
- Lydhørhet - som alternativ till Tystnad
- Tjeneste- som alternativ till Bekymmerslöshet
- Kraftfullhet - som alternativ till Långsamhet
- Helliggjørelse - som alternativ till Andlighet
- Forsoning - som alternativ till Delande

ATT TA EMOT OCH SÄNDA PILGRIMER

Ett viktigt moment i en pilgrimsvandring, lång eller kort, är att inleda vandringen med en sändning och avsluta den med ett mottagande. Den som ska ge sig av på en flera veckor eller t.o.m. månader lång pilgrimsvandring tar ofta med glädje emot möjligheten att bli sänd ut på detta yttre och inre äventyr, men även en vandring under en enda dag kan inledas och avslutas på detta sätt.

Två kvinnor som skulle vandra till Santiago de Compostela kom till Lunds domkyrka för att bli sända. Efter någon vecka kom ett vykort till Pilgrimsplats Liberiet där kvinnorna tackade för sändningen och berättade vad den betytt för dem. Kyrkklockorna hade liksom fortsatt ringa för dem hela vägen längs Caminon och gett dem styrka att inte ge upp när de tunga dagarna på vandringen kom.

Läs mer om hur en sändning och mottagning av pilgrimer kan se ut under rubriken Hur en pilgrimsvandring kan gå till.

GÄSTFRIHETEN I BIBELN OCH DEN KRISTNA TRADITIONEN

Att sända och ta emot pilgrimer är en del av vår uppgift som kristna att välkomna varandra. Att visa gästfrihet är grundläggande i världens alla religioner. Att öppna sitt hem och sina förråd för gästen eller främlingen är att öppna sig för Gud. Berättelserna finns både i Gamla och Nya testamnetet.

I 1 Moseboken 18 får Abraham och Sara besök av tre främlingar som visar sig vara Herren Gud själv. I Hebreerbrevet 13:2 hänvisar författaren just till denna händelse när han skriver:

Kom ihåg att visa gästfrihet, ty det har hänt att de som gjort det har haft änglar till gäster utan att veta om det.

Ikonmästaren Andrej Rubljev (ca 1360-1430) skrev i slutet av sitt liv Treenighetsikonen som beskriver mötet med Abraham och Sara i Mamres lund.

"Ingen främling behövde sova på gatan, min dörr stod öppen för vandraren", förklarar Job för sina vänner i Jobs bok 31:32 och i Romarbrevet 12:13 uppmanar Paulus den kristna församlingen: *"Vinnlägg er om gästfrihet"*.

Jesus själv säger i Matteusevangeliet 25:35:

Jag var hungrig och ni gav mig att äta. Jag var törstig och ni gav mig att dricka. Jag var hemlös och ni tog hand om mig.

Och i några verser senare i 25:40 fortsätter han:

Vad ni har gjort för någon av dessa minsta, det har ni gjort för mig.

I Emmausberättelsen i Lukasevangeliet 24 berättas om Kleopas och en namnlös lärjunge som var på väg mellan Jerusalem och Emmaus. Den namnlösa lärjungen kan mycket väl ha varit Kleopas hustru, vilket ikonen nedan antyder. De hade precis varit med om de dramatiska dagarna i Jerusalem då Jesus, deras mästare och vän, blivit tillfångatagen och dödad. Någon hade dessutom påstått att graven på söndagens morgon varit tom och att änglar berättat för några kvinnor att Jesus levde.

De två lärjungarna gick och samtalade längs vägen om allt som hade hänt när de mötte en främling. Han följde med dem och frågade varför de var så ledsna och medan de vandrade tillsammans mot Emmaus berättade de vad som hänt. När de kom fram till Emmaus bjöd de honom att följa med in och äta tillsammans med dem. Inte förrän främlingen bröt brödet under måltiden såg de båda lärjungarna att det var Jesus som vandrat som en främling bredvid dem hela dagen.

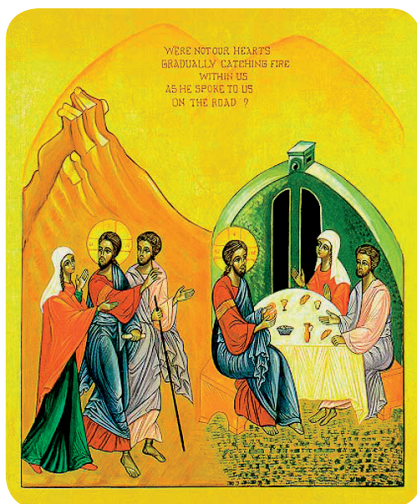
De två lärjungarna gick och samtalade längs vägen om allt som hade hänt när de mötte en främling. Han följde med dem och frågade varför de var så ledsna och medan de vandrade tillsammans mot Emmaus berättade de vad som hänt. När de kom fram till Emmaus bjöd de honom att följa med in och äta tillsammans med dem. Inte förrän främlingen bröt brödet under måltiden såg de båda lärjungarna att det var Jesus som vandrat som en främling bredvid dem hela dagen.

På 500-talet skrevs Den helige Benedictus regel av Benedictus av Nursia. Regeln har utgjort grunden för hur många klosterliv har gestaltats framförallt i Västeuropa. I kapitel 53 står det hur en gäst ska tas emot:

Alla gäster som kommer ska tas emot såsom Kristus, ty han själv kommer att säga: *"Jag var en främling, och ni tog emot mig."* Alla skall visas tillbörlig heder, särskilt trosfränder och pilgrimer. Så snart en gäst är anmäld, skall den överordnade och bröderna skynda emot honom med kärlekens hela uppmärksamhet. Först skall man be tillsammans, och sedan ger man varandra fridshälsningen.

GÄSTFRIHET LÄNGS PILGRIMSVÄGEN SKÅNE OCH BLEKINGE

När man ger sig av hemifrån som pilgrim blir det tydligt hur beroende vi människor är av varandras gästfrihet och omtanke. En pilgrim behöver inte mycket men tar tacksamt emot tak över huvudet, lite mat och gemenskap kring bordet och en säng att sova i. Den som vandrar som pilgrim vill också gärna komma in i kyrkorna längs Pilgrimsvägen för enskild eller gemensam bön, mässa och meditation.

När en pilgrimsgrupp kommer vandrande här i Lunds stift har en gästfrihetens tradition vuxit fram. När vandrarna närmar sig kyrkan ringer vi i kyrkklockorna, båda dörrarna i dubbelporten står på vid gavel och de levande ljusen inne i kyrkan är tända. Någon eller några från församlingen är där och tar emot, bjuder på vatten en varm dag och kanske erbjuder ett enkelt boende och lite mat.

PILGRIM - ETT KVALITETSBEGREPP

Artikeln var ursprungligen ett föredrag som hölls av museichef Markus Lindberg vid ett Seminarium om pilgrimsteologi vid Pilgrimscentrum i Vadstena 26-28 januari 2011. Artikeln finns publicerad tillsammans med alla andra föredrag i boken Tankegångar om Pilgrimsteologi, Artos 2011. Boken kan köpas via Pilgrimscentrum i Vadstena som gett oss tillåtelse att använda artikeln här i Pilgrimens pärm.

BAKGRUND

Det är något speciellt med pilgrimsvandringen. Det är något annat. Men vad är det som är så speciellt? Går det att definiera? Ska man definiera det?

Alla tycker inte om tanken att definiera vad pilgrimsbegreppet står för, men jag tror att man måste försöka. Jag tror till och med att man måste om pilgrimsrörelsen ska kunna växa vidare och samtidigt behålla det speciella, det unika.

Denna artikel är måhända något av katten bland de teologiska hermelinerna. Jag är inte teolog och använder inte teologens språk. Istället använder jag läskiga ord som varumärke och kommersiell produkt. Det är ord som jag tror måste finnas med och samsas med de teologiska. Men det handlar också om vad orden betyder för pilgrimsrörelsen. Men låt mig börja med från vilken vinkel jag ser pilgrimsrörelsen. Jag har jobbat med pilgrimsrörelsen under några år som studiekonsulent på Sensus studieförbund. Men jag är arkeolog från början och har nyligen tillträtt som museichef på Slotts- och Domkyrkomuseet i Linköping och Sancta Birgitta klostermuseum i Vadstena. Jag är också turistföretagare på fritiden. Det är utifrån perspektiven turistföretagare, medeltidsarkeolog och studiekonsulent som jag betraktar pilgrimsrörelsen. Jag har inte en kyrklig bakgrund och jag har om man så vill ingen Gudsuppfattning (fast jag tror på en massa saker, kärleken t.ex. och den är ju som bekant störst). Kanske kan jag ge lite andra perspektiv. Kanske kan jag säga saker som behöver sägas utifrån, även om utifrån mer är att förstå i kyrklig än i pilgrimsbemärkelse.

VARUMÄRKET PILGRIM

Pilgrim är idag ett starkt varumärke, ett varumärke som är laddat med stora positiva värden. Inom turismen ser man med stort intresse på pilgrimsvandrandet som en semesterform med kvalité. Inte minst i Vadstena är det en stark målgrupp inom besöksnäringen och man ser goda möjligheter till utveckling. Det är ett område som t.ex. Östsvenska turistrådet som verkar i Vadstena är väldigt intresserat av. Men varumärket gäller inte bara en marknad inom besöksnäringen. För varumärket pilgrim är ju stora delar av marknaden ickekommersiell och även här verkar pilgrimsvandrandet stå inför en betydande tillväxt. Detta är på många sätt mycket glädjande. Det betyder att pilgrimstanken kan nå ut till

många fler, framför allt fler utanför kyrkan, sådana som jag. Här finns ju en plats för alla kyrkovana d.v.s. både för de kyrko-vana och de kyrk-ovana. Det handlar alltså både om möjligheter till en fantastisk semesterupplevelse och mission. Att fler kan upptäcka glädjen i att vandra tillsammans, be tillsammans. Fler kan hitta in i sig själva, hitta en väg till en Gud de trodde de avskaffat redan under konfirmationsläsningen. Tillväxten innebär också mycket positivt för logistiken runt pilgrimslederna. Ju fler som vandrar desto fler kan ha hela eller delar av sin näringsverksamhet knuten till leden, vilket ger bättre service, fler vandringsledare, fler boendeanternativ osv. Observera att det ideella och teologiska går hand i hand med de kommersiella intressena.

Detta är fantastiskt både för vandrare och de som bor i anslutning till lederna. Men ett starkt varumärke innebär också ett stort ansvar och möjligheterna till expansion ställer pilgrimsrörelsen inför nya krav. Man brukar säga att varumärket måste vårdas. För det första måste man hitta och slå vakt om det som är varumärkets USP (Unique Selling Point), alltså det som gör varumärket unikt och attraktivt. För varumärket pilgrim innebär det att slå vakt om kvaliteten, att vara tydlig med att pilgrimsvandrandet handlar om andlighet, att vara tydlig med att pilgrimen gör både en yttre och inre vandring. Man måste alltså definiera det där andra, det speciella.

Under det pilgrimsteologiska seminariet ställde Hans-Eriks Lindström frågan: Kan man säga nej, det där är ingen pilgrimsvandring? Jag tror det finns två svar på frågan, och jag tycker det är avgörande att man håller isär svaren.

- Dels har vi de enskilda vandrarna och där tycker jag det är svårt att ha några synpunkter på vem som vill kalla sig pilgrim eller inte. Det vore ju förfärligt om någon kom till Pilgrimscentrum och menade sig vara pilgrim men fick svaret: -Nej min vän du har fel definition.
- Dels har vi de organiserade vandringarna och där menar jag att man både kan och i en del fall måste säga: -Nej, det där är ingen pilgrimsvandring.

Jag vill nämna tre exempel som jag tycker är relevanta för pilgrimsrörelsen och jag vill understryka att diskussionen gäller grupper:

1. Församlingen X brukar ha en sockenvandring. Eftersom det är inne med pilgrimsvandringar döper man om det till pilgrimsvandring - men ändrar inte formen. Det går fortfarande ut på att under muntert glam gå från Mossebo till Ingatorp och dricka kaffe och ha en lite andakt i Andersson kohage.
2. En ung och vacker entreprenör (t.ex. jag) går från Alvastra till Vadstena på klosterleden och berättar om kyrkorna. Väl framme lyckas entreprenören kränga några pilgrimsmärken vid visningen av klosterkyrkan.
3. Medeltida sällskapet gör ett rollspel där man går från Granby till Vadstena i medeltida kläder och avslutar med att äta något förment medeltida som kokta kålrötter med fläsk.

I alla dessa tre fall kan man, tycker jag, säga: -Nej, det är ingen pilgrimsvandring! Det saknas viktiga kvaliteter som åtminstone jag uppfattar som oersättliga i en pilgrimsvandring. Det finns naturligtvis problem inbyggda i att säga nej. Regler och religion är sällan en bra kombination. Men poängen är att nej inte betyder ett gnidigt petimäter nej. Nej betyder att man måste anta den pedagogiska utmaningen och försöka förmedla vad det är som är viktigt. Vad det är som skiljer en pilgrimsvandring från en vanlig vandring eller sightseeing-promenad. Inga av de ovanstående har haft möjlighet att få göra en inre vandring, det saknas delande, det saknas andlighet och det saknas tydlighet i att vandringen är en religiös handling.

En ytterligare brist i exempler jag använde är att deltagandet är kravlöst. Det räcker att gå från A till B och avsluta med kaffe i Anderssons kohage. En pilgrimsvandring som jag uppfattar den kräver lite mer av deltagarna. Deltagarna måste vilja göra den inre vandringen, måste vilja dela.

Genom att inte stå upp för varumärket finns en överhängande risk att deltagarna blir besvikna och uppfattar pilgrim som något som inte alls var något speciellt. Man ger helt enkelt inte chansen för dem som är intresserade att uppleva värdet av en bra pilgrimsvandring. Det är en form av exkludering och naturligtvis förödande för pilgrimsrörelsens fortsatta tillväxt.

Så att säga nej och ta utmaningen handlar mycket om att värna kvalitetsbegreppet Pilgrim och få andra att förstå tanken. Då finns också en bra möjlighet till utveckling och att på ett bra sätt möta det stora som jag tror är på gång både i församlingarna och inom turismen. Församlingen kan ju få en utveckling av sin sockenvandring eller ett tillägg till sin verksamhet. Entreprenören kan ju mycket väl göra bra pilgrimsvandringar och liksom medeltidsföreningen använda kulturarvet som ett medel för sin förståelse, för känslan av att man har medvandrare i alla tider och för att hitta goda förebilder. Men kulturarvet är ett medel- inte en huvudsak. Entreprenörerna är intressanta att få in i pilgrimsrörelsen, de kan, tror jag, ha lättare att nå nya grupper. Om församlingen når de kyrkvana så når entreprenören de kyrk-ovana. Jag tycker att det är både kul och fascinerande att när man ska gå ut och göra alla folken till lärjungar är Östsvenska turistrådet en bra hjälp. Observera att i behovet av kvalitet vandrar det teologiska, ideella och kommersiella intresset hand i hand. Det är inte bra ideellt eller kommersiellt att vattna ur kvaliteten. Pilgrimsvandringen är inte, och ska inte bli en glättade-broschyrer-produkt. Den ska ha sitt värde och vara kvalitet, fortsätta att vara något annat, något speciellt oavsett om det är en ideell eller kommersiell produkt. I bevarandet av kvalitet kommer frågan om det behövs någon form av ledarcertifiering men den ska jag återkomma till.

Det finns ytterligare en risk om man inte definierar varumärket, nämligen att man lämnar fältet öppet för andra att göra det. Risken är överhängande, inte minst i Vadstenaområdet, att vi får se pilgrimsvandringar trampa ner sig i ett gottköpsandligt New Age-träsk.

Ett varumärke måste också presenteras eller kommuniceras som det heter. Presentationen måste vara tydlig och fokuserad. Pilgrimsrörelsen och inte minst jag själv har haft problem att hitta en riktigt bra avgränsning. En av deltagarna på seminariet sa vid ett samtal någonting i stil med, jag gillade biskoparna Martin och Martin för de hade ett tydligt fokus i att Pilgrim handlar om Gudsrelation. Det är en viktig poäng. Vi vill gärna blanda in för mycket när vi pratar om pilgrim: miljörelse, hälsa, problemlösning, diakoni o.s.v. Allt detta finns med och får konsekvenser av pilgrimstänkandet men när man pratar om Pilgrim, kanske främst med oss kyrk-ovana så är det viktigt att tala om kärnan: den yttre och inre vandrigen, att det handlar om Gud, relationen med Gud och att teologin är grunden för pilgrimsvandringen. Det är ju något av en paradox att jag som inte är särdeles religiös ska säga det på ett teologiskt seminarium men det behöver sägas. Det är viktigt med tydligheten och det är OK med Gud även för oss som inte har någon vidare Gudsuppfattning. Till viss del hänger frågan ihop med en annan av Hans Erik Lindström frågor, om vi behöver olika teologiska nivåer. Det tror jag absolut. En nivå för nybörjare som ju kanske inte funderar över om de går med den transcendente eller immanente Guden under de första två kilometerna. Men det behövs utvecklingsmöjligheter och riktigt djuplodande teologi så att rörelsen kan utvecklas och följa sin tid.

En annan viktig fråga för hur man presenterar pilgrimsvandrandet är att lyfta fram glädjen. Eller snarare att allvaret och glädjen i högre grad får stå jämsides. Pilgrimsvandringen som jag känner den är en unik kombination av djupaste allvar och djupaste glädje. När man presenterar något är det lätt att falla i gropan att det som är allvarlig känns mer seriöst. Men då missar man den unika blandningen och presenterar en skev blid av varumärket pilgrim.

SPRIDNING OCH KVALITETSSÄKRING

Stora delar av pilgrimsrörelsen, inte minst Pilgrimscentrum i Vadstena, är nära sin gräns för hur mycket verksamhet man mäktar med. Man har ett stort utbud som man gör bra men blir det större riskerar det att bli mindre bra. Här måste alltså andra organisationer t.ex. församlingar eller Sensus ta vid så att pilgrimsrörelsen kan fortsätta att växa. Men för att vi ska kunna ta vid på ett bra sätt måste vi veta vad vi tar hand om. Det behövs någon form av kvalitetssäkring. Till stor del handlar kvalitetssäkringen om vandringsledarna. Vi måste kunna veta om ledaren kan leda en vandring, teologiskt och praktiskt. Det handlar såväl om logistik som att hantera stora känslor i en grupp. Vi bör nog diskutera någon form av ledarcertifiering. När jag verkade inom Sensus hade det varit kanonbra att ha en bank av certifierade ledare när någon församling eller annan organisation ville starta en pilgrimsverksamhet. Har man ett antal certifierade ledare så kan man ju slå en signal till den som bor närmast församlingen eller gruppen ifråga och be om hjälp för de första stegen. Likaså kan turistorganisationerna veta vilka entreprenörer som står för pilgrimsvandringar med kvalitet.

AVSLUTNING

Avslutningsvis vill jag säga att jag ser fram mot att följa pilgrimsrörelsens utveckling under de kommande åren. Lika mycket som jag ser fram mot min nästa vandring. För mig som är relativt kyrk-ovan känns det ju hemma när landskapet är kyrkorummet. I det kyrkorummet är hastighetsskyltarna psalmvisare och när de visar 90 kan jag med psalm 90 sjunga "Blott i det öppna har du en möjlighet" och kanske är det just där jag och andra kyrk-ovana likt Emmausvandrarerna kan få glädjen att igenkänna den som bryter brödet.

PILGRIMSVANDRINGENS HISTORIA OCH TEOLOGI

Om vad en pilgrim är, var och hur man pilgrimsvandrat genom tiderna och några teologiska funderingar kring detta.

Lars Eric Axelsson

PILGRIMSTANKEN I BIBELN

Sökandet efter det heliga. Upplevelsen av förundran. Insikten om att vara gäst och främling, ständigt på väg. Längtan efter ett mål, ett hem bortom alla våra tillfälliga boningar. Allt det som karaktäriserar en pilgrim och gör en människa till pilgrim är urmänskligt och allmänmänskligt. Det grundar sig inte i Bibeln. Men det finns nedslag av det i Bibeln, och för en kristen kan exemplen på och tolkningarna av pilgrimsvarandet i Bibeln aldrig vara oviktiga. Det är ju i de erfarenheter av och tankar om det gudomliga som fått sin plats inom den bokens pärmar, som de kristna genom alla tider har känt igen "Guds ord".

Det finns ingen systematisk teoretisk pilgrimsteologi i Bibeln. Pilgrimstanken lyser klart eller skymtar dunkelt och gäckande i berättelser av olika slag och i Bibelns poetiska och profetiska litteratur, och den finns där som praktiskt använd teologi, som upplevd teologi. Det vi ser och finner har olika karaktär. Vi har berättelser om vandringar till heliga platser, regelbundet eller vid något avgörande tillfälle i livet. Här finns berättelser där den bakomliggande om än ej uttalade livsförståelsen är att hela livet, eller ett skeende i historien är att förstå som en pilgrimsvandring. Det finns texter som uttrycker människans existentiella främlingskap och därmed pilgrimskap. I eskatologiska texter ser vi en folkens vandring till Guds berg eller stad, och allra längst in i det mysterium som texterna rymmer ser vi Guds egen pilgrimsfärd som en hemlös och egendomslös vandrare ner till det mänsklighetens inferno där han beslutat att resa ett altare.

VANDRING TILL HELIGA PLATSER - SHILO

I början av Första Samuelsboken berättas om att den blivande profeten Samuels föräldrar, Hanna och Elkana, varje år drog upp till Shilo för att tillbe och offra till Herren. Shilo tycks ha varit ett tidigt centrum för de israelitiska stammarna, där det viktigaste kultföremålet, förbundsarken, förvarades, och där man samlades för den årliga skördefesten. Kanske var det vid det tillfället som Hanna och Elkana gick dit.

Orsaken till att Shilo blev en helig plats var just att den Gud, som följt folket på vandringen genom öknen och in i det utlovade landet, nu "bodde" där genom att uppenbarelsetältet med arken fanns på den platsen. Platsen i sig var inte helig. Guds närvaro, som skulle visa sig tillfällig, gjorde den helig. Man var närmare den Helige när man kom hit, en tanke som finns i stort sett i all tempelteologi.

Och vad gjorde man när man kom till den heliga platsen? Man tillbad och offrade. Främst handlade det om tacksägelse för skörden. I lovsång och en offermåltid tillsammans med andra medlemmar i församlingen och med Gud bekräftades förbundet, gemenskapen mellan Gud och människorna, och garanterades den fortsatta välsignelsen över folket.

Naturligtvis kunde man också passa på, när man var ovanligt nära den Helige, att be för sina privata böneämnen, vilket framgår av berättelsen om Hanna och Elkana. Guds tjänare på platsen kunde då förmedla Guds tilltal till den som inte var lyhörd nog att höra det med sina egna öron.

VANDRING TILL HELIGA PLATSER - JERUSALEM

Liksom Shilo har Jerusalem fått sin helighet av Guds konkreta närvaro genom förbundsarken och det tempel där den förvarades. Även om det finns några relativt sena traditioner som förknippar platsen med stamfadern Abraham är det inte det som ger den dess helighet. I Psaltaren 68 står det enligt grundtexten: ”Sinai är i helgedomen”. Alltså, den gudsnärvaro som uppenbarades på Sinai och konkretiserades i förbundsarken, finns nu här i templet. Denna ställning som Guds boning fick Jerusalem enligt Bibeln under kung Davids tid, när han gjorde den till gemensam huvudstad och kultort för Judas och Israels stammar. Om platsen redan så tidigt fungerade som vallfartsort vid årets stora religiösa högtider vet vi inte, men det är sannolikt att Jerusalem tidigt tog över Shilos roll. Längre fram i den judeisk-israelitiska historien är Jerusalem självklart platsen dit stammarna drar upp till högtid några gånger om året. Ännu på Jesu tid, 1000 år efter kung David, berättas hos evangelisten Lukas att Jesu föräldrar varje år gick upp till Jerusalem för att fira påsk. Denna vallfart fortsatte ända tills Jerusalems tempel förstördes år 70 e.Kr.

Det var främst vid tre tillfällen under året som man pilgrimsvandrade till Jerusalem. Det var påskan eller det osyrade brödets högtid, veckofesten eller pingsten och lövhyddohögtiden. Alla tre festerna hade sitt ursprung i bondens år, i skördefester. Med lovsång och offer tackade man för det man fått av skördarnas Herre och bad om välsignelse över det kommande året.

Med åren fördjupades förståelsen av de stora högtiderna genom att de sattes in i den gammaltestamentliga frälsningshistorien. Påskan kom att firas till minne av folkets befrielse från slaveriet i Egypten, veckofesten 50 dagar senare berättar om hur Israels folk fick Guds lag på Sinai, och i lövhyddohögtiden minns man ökenvandringen på väg till det utlovade landet.

I Psaltaren ges många uttryck för enskilda människors känslor och förväntningar under pilgrimsvandringen till Jerusalem och inför ankomsten till templet. Offer nämns, men förvånansvärt sällan; lika ofta sägs att Gud inte är särskilt intresserad av slaktoffer. I templet i Jerusalem vill man höra Guds ord (observera att detta sägs innan några bibeltexter var skrivna eller definierade som Guds ord; här handlar det om ett konkret tilltal.) Man vill känna lycka och sjunga lovsång tillsammans med den stora tempelskaran, lovsången är det viktigaste offret. Man väntar sig att möta Gud och skåda Guds ljulighet, man vill söka svar på livets frågor. Man vill njuta överflödet i Guds hus, känna glädjens strömmar, veta att här har man ett hem så länge man lever. Här vill man ge löften, och få bekräftat att man lever i förbundet med Gud. Man vandrar till den heliga platsen för att få sin törst stillad och sina djupaste behov tillfredsställda.

Det talas ibland om glädjen och gemenskapen under vandringen, men det som ger vandringen dess mening är alltid det hägrande målet.

VANDRING TILL HELIGA PLATSER - SINAI/HOREB

Berget Sinai, som i vissa av de bibliska texterna kallas Horeb, är platsen för den stora gudsuppenbarelsen för det israelitiska folket efter befrielsen från slaveriet i Egypten. Här uppenbarade sig Israels Gud i mäktiga naturfenomen, här slöts förbundet mellan Gud och folket, och här gavs den gudomliga lagen åt gudsfolket.

I Jerusalems tempelteologi tänkte man sig att den gudomliga närvaro, som manifesterats på Sinai, följde med folket under vandringen upp ur öknen in i det utlovade landet för att slutligen bosätta sig beständigt i Jerusalems tempel. Det var framför allt i Juda stam som den uppfattningen var förhärskande, och ur den utvecklades så småningom det vi kallar judendomen. Men för det stora flertalet av Israels stammar, som efter kung Salomos död varken erkände Jerusalems kungahus eller dess tempel, var Sinai troligen fortfarande den heliga platsen utan jämförelse, platsen för den ursprungliga gudsuppenbarelsen.

Det är framför allt en berättelse i Bibeln som vittnar om detta. Det är berättelsen i 1 Kungaboken kapitel 19 om profeten Elias vandring till berget, som här kallas Horeb. När profeten blev dödshotad av regimen i Israel och tvingades fly för sitt liv och behövde konfronteras med den Gud som gjort honom till profet, sökte han inte upp det relativt närbelägna templet i Jerusalem utan vandrade i över en månad ner i öknen i söder till Guds berg, Horeb. Där sökte han svar. Där inväntade han Guds tilltal. Där mötte honom Gud.

Detta är det enda belägget i Bibeln för pilgrimsvandring till Guds berg långt i söder. Men det finns arkeologiska belägg som stöder att detta förekommit, platser på ökenvägarna söderut där man funnit kultiska motiv som också vittnar om kontakt med nordriktet Israel och dess huvudstad Samaria.

VANDRING TILL HELIGA PLATSER - BETEL

Betel betyder Guds hus, och är namnet på en plats inte långt norr om Jerusalem. Platsen möter många gånger i de bibliska texterna. Mest känd är platsen för att det var där som patriarken Jakob hade sin dröm då han såg himmelen öppen och Guds änglar gå upp och ner på en himlatrappa.

Betel skiljer sig från de andra platserna för pilgrimsvandring som har nämnts här. De andra platserna har blivit heliga genom att människor placerat ett heligt föremål som bär på gudomlig kraft, en manifestation av det Heliga, på platsen, eller genom att Gud vid ett tillfälle uppenbarat sig på ett mycket påtagligt sätt på platsen. Men det som Jakob upplever i sin dröm är inte att Gud gör något som där och då gör platsen till helig. Jakob inser genom sin nattliga syn att platsen redan är helig, helig i sig, en plats som väcker fruktan, Guds boning och himmelens port.

Många andra platser kan nämnas, men dessa kan räcka som exempel på bibliska pilgrimsvandringar i den vanliga konkreta betydelsen av vandringar till heliga platser. Liksom i stort sett alla kulturer i världen och historien möter vi också i Bibelns värld behovet av den heliga platsen, vandringen dit och det största och viktigaste av alla möten. Och de heliga platserna dit människor sökt sig kan ha fått sin helighet genom att Gud manifesterat sig i märkliga naturfenomen eller genom att människor med sin tillbedjan och sina invigda och gudsberörda föremål givit platsen dess helighet. Dessutom har människor här liksom runtom i vår värld upplevt en del platser som heliga i sig, som en port mot himlen och en öppning mellan världar.

TIDEN ÄR VÄGEN, LIVET ÄR VANDRINGEN

Berättelserna om Abraham och hans klans historia, som fyller en stor del av 1 Moseboken, handlar inte om pilgrimsvandring i den mening som vi nu har beskrivit. Visserligen blir Abraham tillsagd av Gud att ge sig ut på vandring mot ett mål, men målet är okänt, och det visar sig så småningom vara inte en plats för det heligas närvaro, utan Abrahams egen grav.

Ändå finns det flera drag i berättelsen som gör den till en pilgrimsberättelse.

Abraham beskriver sig själv som en främling (peregrinus står det i den gamla latinska bibelöversättningen Vulgata) i det land han blev ledd till. Han har inte någon uttalad helig plats som mål, men varje plats där han stannar upp på sin vandring för längre eller kortare tid blir en helig plats genom att han bygger ett altare, tillber sin Gud och därigenom helgar platsen.

Den pilgrimstanke som döljer sig bakom Abrahamsberättelserna är en annan än tempel- och vallfartsteologin från Jerusalem. Man går inte till den heliga platsen för att få del av heligheten, för att få livsmod, hopp och andliga upplevelser att bära med sig hem. I stället markeras den gudomliga närvaron längs livsvägen, det Heliga följer oss i livet och vi tar emot det genom att manifesteras det på livets rastplatser, genom att bokstavligt eller bildligt bygga altaren.

ÖKENVANDRINGEN

Israeliternas långvariga vandring i öknen efter befrielsen från slaveriet i Egypten har i hela den kristna utläggningshistorien på ett symboliskt eller typologiskt plan lästs som en beskrivning av människosjälens eller kyrkans liv som en pilgrimsvandring.

I berättelsen i Moseböckerna börjar det med vandringen genom havet bort från träländslandet och ut i öknen, och det slutar med vandringen genom Jordan över till löftets land. I den kristna förståelsen av berättelsen som livstolkning motsvaras Sävhavet av dopet, Jordan av dödens flod eller tidens slut, och löftets land av det oerhörda resmålet vid alla vägars slut. Och mellan början och slut, start och mål sker människans och kyrkans ökenvandring. Varje episod under vandringen kan ge belysning åt våra liv: berget där Guds närvaro manifesteras och vi får riktlinjer för vandringen, hungern och törsten, missnöjet och längtan tillbaka, oaser och vatten ur klippan, manna från himlen, fiender som försöker stoppa oss, moln- och eldpelare som visar vägen, människor som ger upp och människor som klättrar upp så högt att de kan skymta målet och ge de andra hopp. Slutligen det sista hindret ”när floden svämmar över under skördetiden”. Josua 3:15. Och sedan framme!

En sådan tolkning av israeliternas ökenvandring som en pilgrimsvandring kan naturligtvis vändas tillbaka till sitt historiskt tänkta ursprung. Folkets ökenvandring var i historiens och trons ljus faktiskt en pilgrimsvandring. Och det kan väl då sägas om allas våra liv: vi är pilgrimer, våra liv är en vandring, tiden är den väg vi vandrar på.

JAG ÄR EN GÄST OCH FRÄMLING

Ordet pilgrim, från latinets peregrinus, betyder främling. Då och då skymtar i Bibelns texter insikten att vi alla, i egenskapen av att vara människor, är främlingar och gäster på jorden.

I de aktuella bibelställena i Gamla testamentet är tanken att Gud är jordens Gud, där människorna är tillfälligt inneboende (3 Mosebok en 25:23, 1 Krönikeboken 29:15, Psaltaren 39:13). Något uttalat hopp om en tillvaro bortom jordelivet finns inte här. Det enda de gammaltestamentliga författarna vet är att hyreskontraktet inte är på obegränsad tid. Som en skugga är våra dagar på jorden, säger Job.

I Nya testamentet finns en annan horisont. I Hebreerbrevet 11:13 citeras de gammaltestamentliga orden om att vi är gäster och främlingar på jorden, men där finns vissheten om ett annat hemland, ett bättre sådant, där Gud har grundat en stad åt oss.

När det gäller hur långt perspektivet sträcker sig, skiljer sig alltså huvudfårorna i GT och NT åt. Men de texter som talar om dessa saker i de båda delarna av Bibeln är fullständigt överens i huvudtanken: vi människor är gäster och främlingar på jorden, tillfälligt boende på en plats som inte tillhör oss och som vi snart måste lämna. Oavsett vad som sedan följer behöver vi fundera över de rimliga konsekvenserna av det synsättet. Enligt profeten Jeremia säger Gud i det ärendet: ”Gör allt för att den stad jag har deporterat er till skall blomstra, och be till Herren för den”.

PILGRIMER VID TIDENS SLUT

”En dag skall komma...” Det ord som profeterna Jesaja och Mika skådade berättar om en framtid när folken smider sina svärd till plogbillar och inte mer övas för krig. Det är en tid då berget med Herrens tempel står orubbligt fast och är det högsta av berg, en tid då folkslag i mängd strömmar dit för att Gud skall lära dem sina vägar. Ty från Sion skall Herrens ord förkunnas. Vad profeterna ser är en gigantisk pilgrimsvandring vid tidens slut till den enda bestående och av alla erkända heliga platsen. Det är en folkens vandring till den plats och den Gud där de kan få den kunskap som ger liv och fred.

En liknande tanke finns hos en profet några hundra år senare, vars ord också fått rymmas i Jesajarullen. I den sista delen av Jesajaboken berättas om ljuset som kommer och härligheten som går upp, Herrens härlighet som skall stråla, medan jorden fortfarande är höljd i mörker och töcken. Och ”folken skall vandra mot ditt ljus...Alla samlas och kommer till dig.”

I Bibelns sista bok ser siaren i en syn en stor skara som ingen kunde räkna av alla folk och stammar och länder och språk, som stod inför Guds tron. Det var de som kommit ur det stora lidandet på jorden och nu står inför Guds tron och tjänar honom dag och natt i hans tempel.

Varje försök som Bibelns profeter och framtidsskådare gör att beskriva det de skådar om tidens slut visar hur omöjligt det är att träda utanför våra givna referensramar. Men de tafatta försöken låter oss ana att den vandring som mänskligheten gör genom tiden och som varje människa gör under sin stund på jorden, leder till ett mål, ett oerhört resmål. Vårt liv och vår historia är en pilgrimsvandring. Det finns ett mål. Här är vi gäster och främlingar. Vid målet är vi hemma.

GUDS PILGRIMSVANDRING

En av de mest centrala och grundläggande tankarna i den kristna tron är den som uttrycks i julens och passionstidens texter och liturgier: inkarnationen, Guds människoblivande i människan Jesus Kristus, hans nedstigande till mänsklighetens djup för att fylla själva vårt dödsrike med sitt ljus. Inom Bibelns ramar uttrycks detta tydligast i Filippobrevets Kristushymn: ”Han ägde Guds gestalt, men vakade inte över sin jämlikhet med Gud utan avstod från allt och antog en tjänares gestalt då han blev som en av oss. När han till det yttre hade blivit människa gjorde han sig ödmjuk och var lydig ända till döden, döden på ett kors. Därför har Gud upphöjt honom över allt annat och gett honom det namn som står över alla andra namn...”

Tanken på den medvandrande Guden som vi mötte i berättelserna om Abrahams vandringar förstärks och fördjupas här. Gud inte bara följer oss vid vår sida var vi än går. Han lever vårt liv och dör vår död, för oss och före oss. Hans längtan efter oss för honom ut på en vandring neråt genom mänsklighetens hela tid, en vandring vars klimax är ett lågvattenmärke: ett kors och en grav. Där drar han sedan på påskdagsmorgonen undan slöjorna och visar att vägen är öppen till den tillkommande världens liv.

KRISTNA PILGRIMSVANDRINGAR - DE FÖRSTA ÅRHUNDRADENA

Den första kristna församlingen fanns i Jerusalem. Den grundades på sommaren samma år som Jesus hade dött och uppstått. Många av dess medlemmar, inte bara de närmaste lärjungarna, hade säkert personligen träffat Jesus. De flesta kände förmodligen apostlarna och kvinnorna som berättat om den där ofattbara söndagsmorgonen några månader tidigare. Med det i åtanke vore det ytterst märkligt om inte många av de första kristna från allra första början då och då vandrade till platsen där det livsavgörande hade hänt. Alla visste ju var Golgota låg. Alla visste var Jesu tomma grav fanns.

Annars verkar det ske ett paradigmskifte när det gäller pilgrimsvandring i och genom den kristna tanken. Både i judendomen och i den grekisk-romerska omvärld där kristendomen växte fram var det vanligt med vandringar till heliga platser. Judar från hela diasporan, utspriddheten i och bortom Romarriket, tog sig till Jerusalem vid de stora högtiderna. På samma sätt drog människor med annan religiös tillhörighet till andra heliga platser. Av de pan-hellenska festerna var den mest kända den som hölls till Zeus ära vart fjärde år i Olympia. Många drog till Delfi för att få råd av Apollos orakel.

De tidiga kristna bröt på det stora hela med den traditionen. Mästaren hade ju sagt att det varken var i Jerusalem eller på något annat heligt berg som man skulle tillbe Gud, utan i ande och sanning, alltså i den heliga platsen i människans eget inre. Med den heliga Andens utgjutande var Gud närvarande överallt och genom det rämnade förhänget i templet strömmar Det allra heligastes helighet ut i hela världen.

I stället för att vandra till jordiska heliga platser betonar de första århundradenas kristna tänkare att man bör se hela livet som en pilgrimsvandring. Den kristne är medborgare i himlen och har inget jordiskt land som sitt fädernesland. Man skall följa lagarna i det land där man lever i exil, man skall bidra till dess välfärd, men man är och förblir en främling på väg hem, hem till pilgrimsålet bortom tid och rum.

Synsättet att genom inkarnationen i Kristus hela världen är helgad, att varje plats är helig på grund av den Heliges närvaro överallt, visade sig dock svår att upprätthålla. Gång på gång i den religiösa historien dyker behovet av heliga platser upp. Även den som bejakar att Gud är närvarande överallt och möter oss i varje bön och varje mänskligt möte var det än äger

rum kan behöva de konkreta platser där det heligas närvaro varit eller är extra påtaglig. I den tidiga kyrkans historia förstärks detta ytterligare när de kristna inte längre förföljs utan snarare blir ett gynnat skikt i samhället och att därmed känslan av att vara en pilgrim, alltså främling, på jorden försvagas.

DET ÅTERSKEPADE HELIGA LANDET

På 300-talet börjar vi få skildringar av resor till det heliga landet, och genom dem kan vi ana hur synen på pilgrimsvandrandet utvecklats. På 330-talet berättar en anonym pilgrim från Bordeaux om platser med biblisk anknytning han besökt. Ett halvsekel senare, på 380-talet, skildrar den spanska kvinnan Egeria med stor detaljrikedom inte bara de platser hon besökt men också hur hon deltagit i gudstjänster och ceremonier på dessa platser. Vid ungefär samma tid kommer den helige Hieronymus följeslagerska Paula till det heliga landet, och om henne berättas hur hon på de heliga platserna lever sig in i och återupplever de händelser som skett på platserna.

En förutsättning för denna utveckling var kejsar Konstantins omvändelse till kristendomen i början av 300-talet, och att han in i sin nya tro förde den föreställning om heliga platser och vallfart till dem som han kände från sin grekisk-romerska bakgrund. Kejsaren själv besökte aldrig det heliga landet men väl hans mor Helena, och de båda lät uppföra kyrkor på många platser där den heliga historien utspelat sig eller menades ha utspelat sig.

Det teologiskt motiverade motståndet mot framhävandet av vissa platser och vallfart dit fortlevde emellertid. Eremit- och klosterrörelsen, som växte fram under 200- och 300-talen som en reaktion mot kyrkans förvärldsligande, bar också med sig övertygelsen om att den kristnes pilgrimsvandring är en inre vandring som med fördel görs på en avskild plats där man håller sig stilla.

DEN HELIGA MÄNNISKAN

På 200-talet börjar man kalla martyrer som dött för sin kristna tro för helgon. Man minns och firar deras dödsdag, deras ”himmelska födelsedag”, och man helgar platsen där de är begravda. En helig plats i den kristna traditionen är så gott som alltid knuten till en helig människa, och människans helighet är i sin tur helt beroende av att Gud behagat verka i och genom den människan. Detta tillsammans med en biblisk människosyn, som inte förringar det kroppsliga utan menar att en människa som helgats har helgats både till kropp och själ, leder till insikten att en plats där ett helgons jordiska kvarlevor finns bär på ett konkret nedslag av Guds helighet.

I människans eviga längtan efter att komma nära och beröras av det heliga växte således fram pilgrimsvandringar till de heliga människornas gravar och minnesplatser. Därför Peterskyrkan i Rom. Därför Santiago de Compostela. Därför, långt senare, Nidaros och Vadstena.

Ett annat utslag av samma sätt att tänka sig den konkreta heliga närvaron är att man redan under de tidiga kristna århundradena började lägga ner jordiska kvarlevor av helgon eller föremål som varit i kontakt med dem i kyrkornas altaren.

MEDELTIDEN

Pilgrimsvandrandet i den västerländska kristenheten nådde sin höjdpunkt under hög- och senmedeltiden, 1100- till 1400-talen. Det fanns perioder då man beräknar att 1/3 av Europas befolkning var på vandring. Man vandrade för att få närkontakt med det heliga, för att bli helad från kroppslig och själslig ohälsa, för att göra bot för sina synder eller bara för att be om hjälp i livet. Främst 1300-talet och det begynnande 1400-talet var eländiga tider i Europa, med pest, kyla, missväxt och 100-årskriget. Att ge sig ut på vägarna för att söka upp ett kraftfullt helgon som kunde förmedla himmelsk hjälp var kanske för många det mest meningsfulla man kunde göra när pesten härjade i grannstaden, åkrarnas gröda frös eller regnade bort och ladorna var plundrade av kringströvande och härjande soldathopar.

Pilgrimsvandrandet var inget klassfenomen. Den heliga Birgitta, som tillhörde det världsliga samhällets absoluta toppskikt innan hon nådde samma ställning på den andliga sidan, gav sig iväg till alla de stora pilgrimsmål: Jerusalem, Rom, Santiago de Compostela, Nidaros. Men också i vanligt folks gravar vid församlingskyrkor runt om i Europa, även i Lund och Malmö, har man funnit pilgrimssnäckor och andra pilgrimsmärken i stor mängd.

De tre stora pilgrimsmål under medeltiden var som sagt Jerusalem, Rom och Santiago. I norra Europa kunde också Nidaros tävla med de stora. Den hjälp man förväntades få vid en sådan vallfart var kraftfull och ytterst konkret, och värd stor möda. Det finns berättelser och notiser om människor som givit sig iväg ända från Peking och andra delar av centrala och östra Asien för att komma till Santiago och få bistånd av aposteln Jakob med något stort livsprojekt. Det handlar om vandringar över en fjärdedel av jordens yta!

Men en vandring till de stora pilgrimsmål var för de flesta en omöjlighet. Då fanns mängder av mer lokala helgedomar där man kunde söka och få hjälp. Överallt fanns de invigda helgade platserna, överallt fanns altaren med helgonreliker, skrin med förkroppsligad helighet. Överallt fanns hjälp att få. Lunds domkyrka var en av dessa platser. Där fanns en av Europas största relikksamlingar, 417 reliker nerlagda i kyrkans mer än 60 altaren. Ett veritabelt kraftfält! Och den dansk eller sydsvensk, för vilken en vandring eller färd till Nidaros långt uppe vid världens ände var övermäktig, kunde möta den helige Olav och få hjälp av hans yxa och förbön vid Olofshelgedomen i Lunkende by på skånska Österlen. Dit var tillströmningen av pilgrimer så stor kring sekelskiftet 1400 att man tvingades att bygga till och därvid femdubbla kyrkans storlek. Det finns för övrigt många exempel på för flesta av oss helt okända små vallfartsorter i Europa som under medeltiden kunde ta emot 100000-tals pilgrimer varje år.

PEREGRINUS PRO CHRISTO

Att vandra till en plats, som är helgad av helighetens närvaro, för att söka hjälp och råd eller för att "skåda Guds ljuvlighet" var inte det enda sättet att tänka pilgrimstanken under medeltiden. I den livaktiga keltiska kristenheten förekom under Europas tidiga medeltid, ca 400-800 e.Kr. begreppet peregrinus pro Christo, pilgrim för Kristus. Det betecknar en människa, oftast en irländsk munk eller nunna, som ger sig av hemifrån för Kristi skull, följd av Kristi närvaro, utan att veta vart han eller hon är på väg och utan att ha någon helig plats i sikte. Kanske till och med utan att ha en tanke på att någonsin komma hem igen.

En stor del av Europas kristnande skedde genom dessa keltiska kringvandrande pilgrimer. Även deras vandring var en vandring till ett altare eller från altare till altare, men i deras fall kunde altaret, den heliga platsen vara något som de själva byggde. Som en gång fader Abraham. På Guds inrådan stannade de på en plats, byggde ett kloster eller en kyrka och

grundade en församling eller en kommunitet och drog sedan vidare. Ibland vandrade de iväg, ibland satte de sig i en liten skinnbåt och lät vind och vågor föra dem dit Gud ville. Det kunde vara Hebriderna, där klostret på Iona blev ett kristet kraftcentrum i Skottland och norra England. Det kunde vara Island eller Färöarna och ett eremitliv med bön och fårskötsel. Någon gång kunde det vara havets botten.

I diskussionen kring vår egen tids pilgrimsrörelse framhålls ofta att vägen är viktigare än målet för den moderna pilgrimen. Vandringen motiverar sig själv, ”vägen är målet”. Ofta tar man då det keltiska peregrino pro Christo-tänkandet som föredöme och exempel. Även om man vandrar till exempelvis Santiago de Compostela är vandringen dit viktigare än att komma fram till målet.

Den moderne pilgrimen må gärna låta sig inspireras av de medeltida iriska munkarnas till synes planlösa vandrande. Kanske är det nyttigt att då reflektera över deras ideologiska drivkraft. Den urkristna pilgrimsinsikten att jag är en främling på jorden, ingen plats och inget land är mitt hem, man jag finner ett tillfälligt hem var helst ett altare reses kombineras med behovet av att göra packningen lätt, dra upp bopålar och vandra iväg och med en längtan efter att sprida kunskapen om Kristus och vidga gränserna för hans rike. Därför lämnade pilgrimerna för Kristus allt och kastade sig ut i det okända.

BÖRJAN TILL NEDGÅNGEN

Pengabegäret är roten till allt ont, skriver aposteln. Allt som är gott och äkta och kommer ur de mänskliga djupen kan missbrukas i kommersialismens namn. Då som nu. Även på 1400-talet blev mycket av pilgrimsvandrandet en business. Den som hade pengar kunde betala någon annan att göra en botvandring i sitt ställe. Vandringslederna blev tidvis och på sina håll tillhåll för rövare och prostituerade. Oseriösa värdshusvärdar lurade pilgrimer på deras möjligheter att komma fram till sitt tänkta mål, och på vägarna blandades andlighetstörstande pilgrimer med ljusskygga människor på flykt undan vardagens plikter eller lagens långa arm. Mot slutet av medeltiden fick själva ordet pilgrim på sina håll en negativ klang och blev ett skällsord.

REFORMATIONEN

Den proteströrelse med religiösa, politiska, kulturella och intellektuella inslag som svepte över Europa vid medeltidens slut och förde världsdelen in i en ny tid kallas reformationen. Den uppstod inte av sig själv och utan vidare. Den kom när institutioner och idéer som från början varit goda och konstruktiva överlevt sig själva och därvid fastnat i kvävande fällor eller blivit motsatsen till vad som en gång var tänkt. Den främste andlige ledaren för en rörelse vars rike inte är av denna världen hade blivit till en världslig furste med anspråk på makt över alla världsliga furstar. Syndernas förlåtelse, det fria erbjudandet av nåd på grund av Jesu förtjänst hade blivit en handelsvara som man kunde köpa för pengar. De heligas gemenskap över tid och rum i gemensam lovsång inför allas Herre hade blivit en hierarki där de många genom fromma övningar och asketiska ansträngningar kunde få del av den helighet och förtjänst som några få hade uppnått.

I den lavin av protester som svepte fram mot allt detta sveptes pilgrimsvandrandet med. Gud finns överallt, alltså behöver man inte ta sig till speciella heliga platser. Man behöver inte söka helgonens närhet, för Guds nåd och syndernas förlåtelse finns närmare än vårt eget hjärta. Och själens främlingskap i världen behöver inte manifesteras av vandrande på vägarna. På den plats och i den uppgift vi är satta i världen, även om det är ett främlingsland, där är vår kallelse, där skall vi tjäna Gud genom att tjäna medmänniskan.

Alltså förklarade Martin Luther år 1520 att pilgrimsvandrandet borde förbjudas. I de icke-lutherska delarna av reformationsrörelsen skedde samma sak.

Ordet reformation betyder ju att återställa något i sin tidigare form. 1500-tals-reformationens ansats var att återfinna den ursprungliga kristendom som gått förlorad genom ett och ett halvt årtusendes påverkan från världsliga och hedniska krafter. Den syn på pilgrimsvandrandet som präglade reformationen ligger också som vi sett mycket nära de två första kristna århundradenas inställning. Detta gäller också i högsta grad uppfattningen av det kristna livet som pilgrimsvandring. Den pilgrimstanken växte sig stark, mycket stark, i delar av den reformatoriska rörelsen. Den bok som länge var den efter Bibeln mest spridda kristna boken var John Bunyan's *A Pilgrim's Progress* (på svenska *Kristens resa*) och som handlade om den kristnes vandring från Staden fördärv till det himmelska hemmet. Pilgrimstemat har varit ett av de dominerande i de flesta olika genrer av kristen sång- och psalmdiktning under de senaste 400 åren

Den osentimentala syn på den heliga platsen som är en förutsättning för den reformatoriska synen på pilgrimsvandring återspeglas också i hur man uppfattar det lokala kyrkorummet. En kyrka behöver inte invigas på något speciellt sätt, för man skall inte läsa böner och välsignelser över stockar och stenar. Enda skälet till att ha kyrkor är att menigheten skall kunna höra Guds ord predikas utan att det regnar och snöar på dem. Om huset inte längre behövs för det ändamålet bör det användas för något annat nyttigt ändamål.

LÄNGTAN EFTER DET HELIGA

Vi har konstaterat det tidigare, och gör det igen: också nu, ett halvt årtusende efter reformationen visar historien att människan har behov av de heliga platserna, av de konkreta manifestationerna av det heligas närvaro, även om man teoretiskt har tagit in att heligheten varken är begränsad dit eller större där. Åter kämpar man för de överflödiga kyrkorummens överlevnad i sekulariserade länder med reformatorisk historia. Åter vandrar men till heliga platser tillsammans med vandrare av olika kristen konfession eller helt utan sådan.

Kanske reformationen behövdes för att rensa pilgrimsrörelsen från snedsteg och avarter. Med övertygelsen att människans kallelse är att leva i gemenskap med Gud, med insikten om att den heliga platsen där mötet sker är i varje människas innersta och med erfarenheten att den yttre vandringen i sin avskalade enkelhet och tystnad underlättar den inre vandringen ger sig den moderna vandraren av. Inte för att fly vardagen och världens utmaningar men för att komma tillbaka till dem renad och stärkt.

EN PILGRIMSTEOLOGI

Det började med förundran. Tidigt i mänsklighetens historia fanns förundran över det annorlunda, det märkliga, det som talade om något, eller Någon, som var större. En märklig naturformation, som Uluru i den australiska öknen eller Fujis perfekt skulpturerade kägla i Japan. I kanske 40 000 år har Australiens aboriginer vandrat till Uluru. Fuji blev Japans heliga berg. Det kan också ha varit en plats där något märkligt hänt. Som Delfi, där Oraklet talade. Eller Sinai, där Gud talade. Mötesplatser mellan oss och något större. Kanske den gäckande Helheten. Vid Gladsax på Österlen finns en grav från tidig odlarstenålder, ca 5 500 år gammal. En plats där en föregångare, en förebild, en fader eller moder, lagts till vila, vänd mot öster i väntan på Soluppgången. Kanske 100 generationer senare, i det vi kallar bronsålder, vandrade traktens människor fortfarande dit. Några högg in hållristningar i stenen som täckte graven. Skepp på väg, på sin tidlösa färd. Fotsteg. Tecken på att detta blivit en mötesplats. Ingen visste hur det hade börjat, vem graven en gång varit ämnad för. Men man gick dit och högg in sin själs bilder i stenen. En mötesplats. En helig plats.

Förundran över det som är större ligger nära längtan efter det Heliga. Kanske begreppen till och med är identiska. Människor har anat, upplevt, hört och sett att Gud ropar på oss. De heliga platserna, de upplevda eller övertagna mötesplatserna, är tecken på att han ropat på oss. Gud vill oss. Och vi måste svara på tilltalet. Att vara människa är att svara på det gudomliga tilltalet, för människan blev människa när hon byggde sitt första altare. Och sedan har vi vandrat dit, där tilltalet skedde, där ropet hördes. I 40 000 år, eller sedan igår. För att möta Den Andre, för att förenas med Helheten.

På vägen, i vandringen och vid målet kommer nästa upptäckt. Den yttre vandringen till den heliga platsen var djupast sett en inre vandring. Mötesplatsen med det heliga, konkretiserad vid den heliga platsen, fanns egentligen i människans eget innersta. Det var där det heliga, eller Den Helige, mötte. Den yttre mötesplatsen pekade mot den inre.

Men man behövde ge sig ut på vandring för att se detta. Man behövde dra upp tältpluggarna, lätta på packningen, bli mindre rotad i myllan, bli beroende av medvandrare för att få lite vatten och en rastplats, inse att ”jag äger ej något men Någon har min själ” (Sven Lidman) . Man behövde ge sig ut på vandring för att hitta mötesplatsen med Gud i det egna innersta.

Och det gjorde man. På 1300-talet, när det yttre eländet, missväxt, digerdöd och hundraårskrig förstärkte insikten om människans existentiella hemlöshet, beräknas att en tredjedel av Europas befolkning var på pilgrimsvandring. Vandring bort för att hitta hem, bortom den egna gäckande tryggheten som visade sig så bräcklig. Vandring bort för att finna helhet, för att hitta ett helare liv. Kanske för att finna svar och se Guds ljuvlighet, som det heter i Psaltarens pilgrimspsalmer. Eller som Job säger mitt i sitt elände: ”Här, med min kropp vill jag skåda Gud, ja, honom vill jag skåda, jag vill se honom med egna ögon, inte som en främling. Jag förtärs av längtan.” Ock så fick längtan driva pilgrimen bort. Och därmed hem.

De yttre platserna var viktiga. Platserna där det heliga manifesterats. Men tidigt växte också insikten fram att det som växte fram ur själva vandringen var det viktigaste. Enkelheten, bekymmerslösheten, delandet. Förtröstan. Tidigt växte insikten på sina håll att vägen var målet. I den tidiga keltiska kyrkan kunde en ”peregrinus pro Christo” sätta sig i en liten skinnbåt utan åror och segel, och sätta ut från land och låta vind och vågor föra en dit Gud ville. Eller ge sig ut på vandring över hedarna och inte stanna förrän Rösten sa: Stanna!

När den insikten djupnat hos en pilgrim, att pilgrimskapets djupaste aspekt inte är att vandra från plats till plats utan att finna en livshållning som bär när allt annat brister, och som man lär sig genom att vandra, då kan man så smått börja vara pilgrim också hemma i vardagen. Om man lärt sig att släppa taget kan man ge sig ut på pilgrimsvandring utan att ta ett enda steg.

En pilgrimsvandring innehåller alltid tre moment: uppbrottet, vägen och målet. Uppbrottet innebär att avstå, lämna något bakom sig, och ge sig in i något som åtminstone delvis är okänt. En del socialantropologer har liknat pilgrimsvandringen vid en övergångsrit, kanske temporär, kanske bestående; man lämnar något bakom sig och går in i en ny och annorlunda fas av livet.

Vägen är för pilgrimen både konkret och bildlig. De flesta pilgrimer ger sig ut på en verklig vandring eller resa. Men pilgrimens väg är också metafor för livet självt och för inre processer under livets gång. Utefter vägen finns möten, rastplatser, måltider, aha-upplevelser, trötthet, längtan tillbaka hem och längtan till målet, allt i såväl konkret som bildlig mening.

Målet. Varje vandring har ett mål. Även för den som tycker att vandringen är viktigare än målet tar vandringen slut en dag. Irländska munkar under tidig medeltid vandrade eller seglade mot okänt mål, de visste inte vart de skulle, men någonstans skulle Gud leda dem. För medeltidens pilgrimer i övrigt var målet det i stort sett enda viktiga. Vägen var mödan värd bara för att den ledde till det givna och omtalade målet. Varje jordiskt pilgrimsmål är en bild och en föraning om det slutliga, oerhörda resmålet, där någon öppnar dörren och säger "Välkommen hem", ljusen är tända och klockorna klämtar.

Här är något av pilgrimsvandringens teologi. Det finns heliga platser. Det finns erfarenheter, möten som andra gjort och som vi får göra till våra. Det finns anledning att lätta på packningen, att inte vara så rotad i det som evangeliet kallar "världen". Det finns, upptäcker man när man börjat gå en bit på den vägen, en plats i människans innersta där Gud har stämt möte. Den Helige ropar på oss, över hav och på hedder, i skogar och från kyrkans altaren och ur vårt eget hjärtas djup. Och pilgrimen, den som tilltalats, den som hört ropet, svarar. Kanske med ett tysta. Kanske med ett "Ära vare Fadern och Sonen och Den heliga Anden." Längtans yttersta mål förblir okänt, men längtan dit driver oss.

Mycket av den kristna pilgrimsteologin finns koncentrerad i Harry Blombergs dikt Pilgrimsvägen:

Jag kommer från ett mörkoland, där köld och stormar bo, och vandrar jag, så är det för att hjärtat vill ha ro.

Jag hörde som i sömn en sång om bergens vita glans och staden, staden bortom dem, där köld och storm ej fanns.

Jag fick ej frid för sångens skull, och ingen får väl det, som hört från harpor utav gull en helig hemlighet.

O, ingen kan bli bofast mer i någon jordisk ort som skådat bergen i en dröm och anat stadens port.

Allt vad jag äger bär jag med, och bördan som jag bär: en fattig pilgrims längtan till den stad som evig är.

Och när jag aldrig bergens snö och aldrig stadens port jag vet dock att jag lugnt skall dö och prisa livet stort, ty den är ej begrätansvärd som stupat vid sin stav, blott den som hörde ropet men som aldrig gav sig av.

VÄGEN OCH MÅLET

Föredrag som hölls av pilgrimspräst Anna Alebo på Seminarium om pilgrimsteologi vid Pilgrimscentrum i Vadstena 26-28 januari 2011. Artikeln finns publicerad tillsammans med alla andra föredrag i boken Tankegångar om Pilgrimsteologi, Artos 2011. Boken kan köpas via Pilgrimscentrum i Vadstena som gett oss tillåtelse att använda artikeln här i Pilgrimens pärm.

År 1536 var ett märkligt år i Lund i Skåne. Staden var liten till ytan men rik på heliga platser. Nordens allra första ärkebiskop hade sitt säte här på 1100-talet och därför fanns det 27 kyrkor och fyra kloster inom stadsvallen. När reformationen kom till Danmark revs 24 av helgedomarna. Man kan fundera på hur det var att leva i Lund detta märkliga år och uppleva hur kyrka efter kyrka raserades.

Lunds domkyrka och Klosterkyrkan är idag de enda bevarade medeltida kyrkorna i staden. Men de rivna kyrkorna finns trots allt kvar. De vilar som arkeologiska lämningar i markens minne. Stadens gator, kvarter och torg bär deras namn. Vid Botulfsplatsen låg S:t Botulfs kyrka och vid Mårtensstorget S:t Mårtens kyrka. Vårfrugatan avslöjar att här låg en av Mariakyrkorna i staden, Helgonabacken att här ståtade det stora Allhelgonaklostret osv. Vart jag än vandrar finns platserna kvar under mina fötter. Här brann altarljusen. Här steg rökelsen och bönerna. Här bröts i 400 år brödet och händer räcktes fram i längtan efter att få ta emot Kristus. För den som upptäcker de osynliga heliga platserna kan vardagens vandring genom staden bli en bön. Altarna blir de redskap jag behöver för att påminna mig om Guds ständiga närhet. På samma sätt som altarna finns under mina fötter vart jag än går och hur jag än mår, så finns Gud med mig i varje steg jag tar.

Olof var 17 år gammal den där morgonen tidigt i augusti då han bad sin mamma Margareta om att få rida i förväg till Falsterbo i Skåne. Olof var kung över Danmark och Norge men tills han blev myndig styrde Margareta, senare drottning Margareta I, över rikena. Olof var hennes enda barn. När hon denna morgon lät Olof med sitt följe rida i förväg från Ystad där de tillbringat natten, visste hon inte att detta var sista gången hon skulle få se honom i livet. Någonstans på vägen skedde en olycka och Olof dog den 3 augusti år 1387. Margareta lät föra hans kropp till Sorö klosterkyrka längre ner i Danmark. Men hans unga hjärta lät hon först ta ut för att begrava det i golvet i Lunds domkyrka alldeles intill den stora Mariabilden som hette Maria-mitt-på-golvet. Bilden finns inte kvar längre och Olofs hjärta är sedan länge borta. Kyrkan är ombyggd många gånger sedan dess. Men ändå bär detta unga hjärta mig och andra varje gång vi vandrar in genom mittgången i någon av processionerna, in mot altaret i katedralen i Lund.

Egentligen kunde Margareta låtit begrava sin son nere i Falsterbo där hon hade en kyrka och en borg. Eller så kunde hon ha låtit hela hans kropp föras till Sorö. Hon levde i en kyrka som i 1300 år fört Jesu ord till kvinnan vid Sykars brunn vidare. Där vid brunnen förklarar han att de heliga platserna som de vandrat till tidigare behöver de inte längre. Det enda de behövde göra var att tillbe i ande och sanning. Gud bor inom er, säger han till kvinnan. Men vad Jesus än sa så började människor vandra till hans grav. Detta skedde direkt efter hans död och uppståndelse, vad vi vet. Så har det också fortsatt. Människan verkar behöva de heliga platserna att vandra till, att minnas vid och att bäras av.

Så var det för Margareta i sorgen över sonen Olof. Hjärtat skulle ligga i hjärtat av den danska kyrkan, inför Mariabilden och altaret i Lunds domkyrka. Så har människan gjort i alla tider och över hela jorden.

Robert Sutton dog inte med stövlarna på. När han hittades på 1980-talet i Worcester Cathedral i England förvånades man över hans kläder. Han hade ingen vanlig svepning som gemene man, men han hade inte heller någon ämbetsdräkt som präster och biskopar begravdes i. Han hade en udda klädsel: en rock, en stav och ett par knähöga stövlar som var sönderskurna. Stövlarna hade satts på hans fötter efter hans död, och för att det skulle vara möjligt hade de tvingats skära sönder dem. Så viktigt var alltså att han skulle begravas i sina pilgrimsattribut. Tyvärr hade huvudet försvunnit vid en tidigare ombyggnation, men vi kan ändå ana att han burit en pilgrimshatt. Hans grav låg där en Jakobsbild tidigare funnits. Allt tyder på att han var en pilgrim som vandrat till Santiago de Compostela i Spanien.

Idag talar vi mycket om vägens betydelse för pilgrimen och sätter gärna vägen och målet emot varandra. Ofta sägs att målet inte är det viktiga utan vägen. Men vägen och målet har alltid varit viktiga och alltid hört ihop. Robert Sutton och hans vänner på medeltiden kunde på ett smidigt sätt ha tagit båten från England till Santiago de Compostela, om det enda viktiga var att komma fram. Hundraårskriget pågick mellan England och Frankrike. Fransmännen led av hungersnöd och av härar som drog runt år efter år och härjade landet. Trots detta tog Mr Sutton och många med honom vägen över sundet och vandrade genom hela det franska fiendelandet och misären till Pyrenéerna, över bergen och ända ut till Santiago.

Att vägen är viktig är ingen nyhet, även om man på medeltiden oftare förknippade stegen man tog med botgörelse. Idag säger vandraren snarare att ”någonting hände med mig under vägen och varje steg förde mig närmare mig själv, naturen och Gud”. Men att tala om målets betydelse är inte lika aktuellt för dagens människor. Ändå är det oftast till dem vi vandrar.

En varm septemberkväll satt en grupp pilgrimer utanför Pilgrimsplats Liberiet i Lund och täljde stavar. Ett och annat förvånat ögonbryn lyftes hos kvällsflanörerna i detta akademiska Lund över denna udda sysselsättning. En munter konversation utspelades med en man som kom fram och frågade om vi var pilgrimer. När jag bekräftade detta avslöjade han att han funderat över att vandra till Santiago de Compostela. Fast han var inte kristen, snarare buddhist, förklarade han.

”Då ska du vandra till den helige Jakobs grav”, sa jag.

”Nej, det ska jag inte”, svarade han bestämt.

”Jo, det ska du ju, envisades jag. Sant Iago betyder den helige Jakob”.

”Ja, men jag ska inte vandra dit. Jag ska bara gå vägen, Caminon”, envisades han tillbaka.

”Men vägen går dit vad du än tycker”, svarade jag.

Om inte Jakobs grav funnits i Compostela hade heller ingen vandringsväg funnits. Ingen pilgrimsväg utan ett mål och inget pilgrimsmål utan en väg dit.

- - -

Reformatörerna på 1500-talet menade att kyrkorummets enda uppgift var att vara ett skyddande tak mot regn och snö, så att folket hade en plats att lyssna till det predikade ordet på. Trots det uppfattar ändå många människor även i våra lutherskt präglade länder

vissa platsers helighet. Så är det med domkyrkan i Lund dit människor har vandrat i 1000 år med sin längtan och sina böner. Det är inte bara ett skyddande tak. 1000 år av bön och mässa, 1000 år av människors rop på hjälp, deras vrede, tacksamhet och glädje har gjort någonting med platsen. Om vi tror på himmelsdimensionen i tillvaron och att den bryter in på ett särskilt sätt när brödet och vinet delas, då har hinnan mellan himmel och jord nu brustit om och om igen i Lunds domkyrka i 1000 år. Om vi tror att tid och rum upphör i eukaristin och att altarringen, den halva, blir en cirkel där de som gått före oss och himlens alla änglar och helgon firar mässan tillsammans med oss, då kan en besökare ana änglasången när hon träder in över tröskeln.

Men Gud möter förstås varje människa där han vet att vi förmår uppfatta honom. Själv är jag ett exempel på hur Gud kan ropa på oss genom naturen. Jag växte upp i en äppleodling vid Stenshuvud på Österlen. Jag hade det hur bra som helst som barn och tonåring med föräldrar som älskade mig. Ändå fanns det i mig en oro och en ångest som fick mig att ge mig ut på vandring. Jag vandrade alltid ner till havet vid berget och ställde mig just där heden övergår i strand. Där det doftar av vildrosor och strandnejlikor. Där hade jag det väldiga havet framför mig och den oändliga himlen ovanför mitt huvud och jag kände mig fullkomligt fri. Alla mina bekymmer fanns bakom mig. När jag efter ett tag var tvungen att vandra hem igen över hedarna och lämna denna frihetens plats var stegen alltid lättare.

Men jag tvingades lämna paradiset i öster för att studera i Lund. Där fanns ingen strand att gå till. Vart skulle då en orolig ung människa vandra? Då kom jag ihåg kyrkan som jag trots allt sett från allén in mot äppleodlingen, men som jag sällan besökt och så började mitt sökande in i gudstjänsten i Lunds kyrkor. Och en dag hände det. Plötsligt stod jag där vid strandkanten igen med det väldiga havet framför mig och den oändliga himlen ovanför mitt huvud och det doftade vildrosor och strandnejlikor och jag var alldeles fri. Strandkanten löpte rakt genom Lunds domkyrka och det var i denna mässa jag för första gången anade den. Senare har jag förstätt att strandkanten löper genom varje kyrka, oavsett om jag ser den eller inte.

- - -

Trots allt finns det pilgrimsvandringar utan mål, eller med ett helt okänt mål. Så var det för patriarken Abraham. Han leddes av Gud ut på vandring mot ett okänt mål. På varje rastplats längs vägen tog han jord och stenar och byggde ett altare. Han visste att Gud var med honom och hans folk, men han behövde trots det en synlig mötesplats med den osynlige medvandranen. Varje morgon när han steg ur sitt tält såg han altaret och blev påmind om Guds närvaro. De keltiska munkarna gav sig också ut på resa mot okänt mål när de satte sig i sina båtar och lät havet och vinden föra dem dit Gud ville. Men vad hände när de nådde detta okända mål som Gud fört dem till? Jo, de byggde ett altare, gärna i ett kloster.

I varje pilgrimsvandring finns alltid himmelsdimensionen med, vare sig man är på väg mot en känd helig plats eller om man bygger mötesplatserna med det heliga längs vägen. Altaret är symbolen, platsen som kan hjälpa oss att öppna oss för Den som är större.

De jordiska människorna behöver de jordiska, fysiska platserna som ett redskap för mötet med det gudomliga. Det verkliga mötet sker i varje människas hjärta, men platserna är ett redskap att nå dit. Man kan säga att en pilgrimsvandring är en vandring som går från altare till altare. Finns det inga fysiska altare längs vägen så bygger vi dem. Ibland när vi bygger dessa altare i skogen eller på en äng blir vi överrumplade av hur nära heligheten kommer oss. Varje år vandrar vi mellan Lunds domkyrka och

S:t Olofs kyrka på Österlen dit vi kommer fram på Olofsdagen den 29 juli. På alla våra vandringar i Skåne är många deltagare s.k. sökare som försökt hitta en plats och ett hem i en församling men inte lyckats och besvikelsen på kyrkan kan vara stor. Men längtan efter Gud finns kvar och så anmäler man sig till en pilgrimsvandring. I inbjudan står tydligt att vandringen går från kyrka till kyrka med mässa, reflektioner och bibelord varje dag. Dagarna vandras dessutom helt i tystnad fram till kvällen då möts man till ett gemensamt delande. Det är Svenska kyrkan som bjuder in. Trots allt detta väljer man att vandra med. Kanske är detta ändå min väg till en djupare gudsrelation?

Vid en av dessa vandringar kände vi pilgrimsledare en påtaglig oro i gruppen redan första dagen. I delandet på kvällen bröt frustrationen ut och vi kunde bara lyssna. Besvikelsen på kyrkan var stor och 1000 år av kyrkans fel och brister östes ut i rummet. De efterfrågade enklare sätt att mötas, att komma i nära samtal, att det inte skulle vara så långt mellan de som är inne i kyrkan och de som vill söka sig in. Det de efterfrågade var de mitt inne i, men det skulle de först upptäcka efter några dagar. Efter att många lättat sitt hjärta blev stämningen riktigt lättsam och trevlig och de följande kvällarnas delande blev allt djupare.

Vi hade vandrat från kyrka till kyrka och firat mässa i kyrkorna varje dag. Den fjärde dagen fanns det inget altare och därför vi fick bygga ett. Vid en sten på en äng i det sköna Heinge ängar dukade vi upp brödet och vinet. Stenen var nästan helt övertäckt med harsyra och gullmåra. Alla satt i en ring. Vi läste texten som följt oss den dagen ur Uppenbarelseboken om ängeln som står vid altaret i templet och låter de heligas böner stiga som rökelse till Gud. I samma stund hade två små vita fjärilar vänligheten att lyfta från stenen och började dansa över brödet och vinet, som rökelse. Det var då det hände. En varm ström gick genom hela gruppen. Andens närvaro var påtaglig, hjärtan öppnades och tårar rann. Fast vi hade en hel dags vandring kvar var vi redan framme. Vi var vid målet. Vid den heligaste platsen av alla, vid altaret i vårt eget inre där Gud bor. Och det var stenen vi byggde vår yttre altarplats på som hjälpte oss att hitta in. I delandet den kvällen berättade flera av vandrarna som tidigare varit så frustrerade, att stunden vid Heinge ängar var en av de vackraste och viktigaste i deras liv.

Efter att himlen öppnats för oss alla denna dag hade vi bara en dag kvar till målet i S:t Olof. Kyrkan i Lunkende by var på medeltiden Danmarks största Olofshelgedom. Till slut föll bynamnet i glömska och hela byn fick kyrkans namn. På 1600-talet bars Olofsbilden med yxan ut ur kyrkan i reformatorisk nit, men en snickare i byn kom ihåg hur den såg ut och gjorde en ny. Fortfarande finns fyra altare kvar och Olofskulten har aldrig riktigt kunnat plånas ut. Vandringsvägarna in mot S:t Olof är gamla, slingrande grusvägar där det är lätt att ana fotspåren efter alla de som vandrat dit genom århundraden. Om jag bara använder en gnutta av den fantasi som Gud gett mig, kan jag se kvinnan som bar sitt barn i famnen som ett sista hopp om att få hjälp i Sant Olofs kyrka. Jag kan ana hennes fotspår under mina egna och se hur lika de är. I trons perspektiv har dessa människor inte bara gått före oss. Vi vandrar tillsammans med dem i Guds eviga nu. När vi anar hur vi förenas i längtan och bön över tid och rum, öppnas ännu en himmelsdimension. Vi vandrar med den stora skaran av vittnen.

Många av oss som vandrar har också upptäckt att en pilgrimsvandring faktiskt i sig själv är en gudstjänst. Här finns inledningen när vi blir sända iväg med bön för vandringen i början av dagen. Här finns Bibelläsning och reflektionerna längs vägen som motsvarar textläsning och predikan och i tystnaden på vandringen får Ordet möjlighet att djupna i varje människa. När skoskavet och tröttheten sätter in får Kyriet, Herre förbarma dig, plötsligt ett

innehåll efter att ha varit ett oförståeligt moment i gudstjänsten. Lovsången över skapelsen och livet blir verklig när man under vandringen inser sambandet med alla levande varelser man möter, inte minst de tysta mötena med kor, får och hästar. Här finns mässan som firas längs vägen. Brödet och vinet bärs inte fram från ett vackert kredensbord utan plockas upp ur ryggsäckarna och avslöjar hur nära Gud är. Här finns förbönen som föds i varje människa. Under en pilgrimsvandring blir det tydligt att jag inte bara vandrar för min egen skull, utan också för andras. ”Jag blir en bättre människa när jag vandrar”, berättade en van vandrare. ”Mitt hjärta öppnas för människorna jag möter, jag som ofta dömer på förhand jag blir ödmjuk när jag vandrar och börjar be för dem, hur ont jag själv än har”. Det är bland annat därför det är så viktigt att inte bara pilgrimsvandra i sköna trakter utan också där det är oskönt. Det gäller att som pilgrim inte rädas förorter och industriområden, eller helt vardagliga vägar. Också där behövs min förbön och min närvaro. Jag vandrar inte bara för min egen skull. I vandringen finns också det stora jublet i gudstjänsten, vandringens halleluja, som ofta bryter ut när målet nås efter en lång dags vandring.

Låt mig få avsluta med berättelsen om en sådan ankomst. Det är första dagen på den långa S:t Olofsvandringen från Lund. Efter en hel dags vandring i tystnad i 30 graders dallrande värme över det prärieliknande Revingefältet når vi till slut den lilla byn Revinge. Det är tisdag. Efter en stund ser vi kyrkan och genast börjar klockorna ringa. Eftersom vi vandrar i tystnad måste vandrarna fundera var och en över det som sker. Varför ringer kyrkklockorna en tisdag kl 15? Någon är död. Så tänker de flesta när kyrkklockor ringer en tisdag eftermiddag. Så pinsamt, nu kommer vi mitt i en begravning. Men det står ingen begravningsbil utanför. Vad är det som är på gång? Det står en glad människa utanför kyrkan. Kyrkporten är öppen, inte bara den ena dörren utan båda. Det är onödigt mycket öppet. När vandrarna kommer riktigt nära ser de att ljusen är tända i kyrkan, inte bara ett ljus utan alla de levande ljusen. Och klockorna ringer. Det måste vara något stort som är på gång...

När ledarna börjar sjunga sången ”I min Gud har jag funnit styrka” och vandrar sjungande in kyrkan fram till altaret, faller polletten äntligen ner. Idag ringer det inte det inte för att någon är död. Idag ringer för att jag lever! För att jag kommer! Jag är väntad! Jag är bjuden! Jag är en fullständig främling men önskad och längtad efter!

Att ge sig av som pilgrim är sannerligen ett sätt att komma hem.

NUTIDA PILGRIMSMÅL

- i världen som t.ex. Santiago de Compostela, Jerusalem, Rom och Nidaros.

Lars Eric Axelsson

Under 1900-talet blåstes nytt liv i pilgrimsvandrandet i hela kristenheten. Trots motstånd från såväl rationellt tänkande katoliker som protestanter med Luthers förbud och anatema mot pilgrimsvandringar i åtanke, har rörelsen närmast exploderat.

Flera drag skiljer den moderna pilgrimsrörelsen från den medeltida. En del av de skäl som gjorde att man vandrade på medeltiden är för de flesta inte aktuella längre. Så torde t.ex. mycket få av de som vandrar till olika pilgrimsmål göra det för att avtjäna ett straff. Å andra sidan är det många som vandrar för vandringens egen skull och som ser som ankomsten till pilgrimsmålet mer som ett slut på vandringen än som ett möte med den heliga platsen. För medeltidens vandrare var målet så gott som alltid det viktiga.

Den moderna pilgrimsrörelsen är överkonfessionell. Även om vissa platser naturligtvis drar till sig en viss typ av pilgrimer mer än andra, kan man konstatera att kristna från de mest skilda konfessioner blandas på vägarna och vallfartsorterna, tillsammans med folk som säger sig vara främmande för all kristen bekännelse.

De moderna kristna pilgrimsorterna kan grovt delas in i tre kategorier:

1. Platser som har anknytning till den bibliska historien.
2. Platser som har anknytning till något viktigt helgon, t.ex. en helgongrav, eller en plats där ett speciellt helgon varit verksamt och lämnat avtryck.
3. Platser där uppenbarelser ägt rum, främst av Jungfru Maria

PLATSER MED ANKNYTNING TILL DEN BIBLISKA HISTORIEN

Sedan de första pilgrimsvandringarna satte fart på 300-talet har de platser där Jesus var verksam, där han levde, dog och uppstod, varit i centrum för intresset. Det innebär att det heliga landet i sig är ett pilgrimsmål, men också att det i det landet finns platser som är mer intressanta för pilgrimen än andra: Jerusalem, Betlehem, Nasaret, olika platser runt Gennesarets sjö.

Men den bibliska historien är inte bara Jesu historia. Redan Egerias berättelse från 300-talet visar att Sinai berg tidigt var intressant för pilgrimer. Platser i Mindre Asien där Paulus och senare Johannes varit verksam har också blivit intressanta, såsom Efesus och Patmos.

Uppståndelsekyrkan med Golgotaklippan och Jesu grav är naturligtvis kristenhetens heligaste plats för de kristna som över

huvud taget räknar med heliga platser. Hit kommer pilgrimer från alla kristna konfessioner, även om det finns en alternativ klippa och grav i Jerusalem som främst drar till sig besökare från det amerikanska bibelbältet.

Seriös forskning menar i allmänhet att Uppståndelsekyrkan verkligen är platsen för Golgota och Jesu grav. Många andra platser i Jerusalem som pekats ut som ”där det hände” är mycket mer tvivelaktiga. Detsamma måste i ärlighetens namn också sägas om grottorna under Bebådelsekyrkan i Nasaret och Födelsekyrkan i Betlehem, frestelsens berg och saligprisningarnas berg, förklaringsberget och platsen för brödundret eller bröllopet i Kana.

Även var Sinai berg, eller Horeb som det kallas i vissa texter, var beläget är okänt även om traditionen pekar ut en bestämd bergstopp i södra delen av Sinaihalvön.

För de flesta spelar nog den exakta platsen inte så stor roll. Jerusalem är Jerusalem, och platserna är främst minnesplatser över någon som hänt, kanske precis här, kanske någonstans i närheten. Dock kommer vi inte ifrån att själva idén om heliga platser och pilgrimsmål bygger på att Gud är verksam i vår verklighet, i historien och i geografien. Det som hände, det hände mitt ibland oss. Det ligger en trosbekännelse i orden som står över ingången till Bebådelsekyrkan i Nasaret: HIC VERBUM CARO FACTUM EST, Här blev ordet kött. Men denna bekännelse uttrycker en trossanning som klarar av att veta att innebörden i ordet ”här” är något relativt.

PLATSER MED ANKNYTNING TILL NÅGOT HELGON

”Gud är inte en Gud för döda utan för levande; för Gud lever alla” och ”Vi är omgivna av en sky av vittnen”. Bibelord som dessa bekräftar vad den kristna trosfarenheten alltid anat: i Gudsgemenskapen lever vi gränslöst, den triumferande och den ännu kämpande kyrkan är *en* kyrka. Därför har vi i bönen och lovsången gemenskap med helgonen, som representerar dem som gått före oss. Därför besöker vi platser som på något sätt kan förknippas med deras närvaro, och får styrka av den närvaron.

PLATSER DÄR UPPEBARELSER ÄGT RUM

Många människor har sett över gränsen, eller genom den tunna hinna som skiljer tidens värld från evighetens. Många har sett änglar. Många, främst inom de romersk-katolska och ortodoxa delarna av kristenheten har sett Jungfru Maria, kanske också blivit tilltalade och fått budskap från henne.

En del av dessa Mariauppenbarelser har blivit viktiga milstolpar i kyrkans och enskilda kristnas liv, och platsen där uppenbarelserna ägt rum har blivit stora och viktiga pilgrimsmål, heliga platser.

Några av de uppenbarelser av den heliga Jungfrun som ligger till grund för vallfärder idag skedde för århundraden sedan, några sker i detta nu.

ROM

Margareta Kant

Rom, den eviga staden, är också evig som pilgrimsmål. Redan tidigt kände människor ett behov av att vandra dit, till staden där såväl Petrus som Paulus satt fångna och så småningom miste sina liv. Rom anses idag vara världens kyrktätaste stad med drygt 900 kyrkor, de i förortererna inräknade. I Rom finns också de sju så kallade vallfartskyrkorna som är viktiga att besöka, då man som pilgrim kommer till Rom. Detta är dels de fyra så kallade patriarkkyrkorna: San Pietro in Vaticano, för oss mera känd som Peterskyrkan, San Giovanni in Laterano, Santa Maria Maggiore och San Paolo fuori le Mura.

De övriga tre är Santa Croce in Gerusalemme, San Lorenzo fuori le Mura och San Sebastiano fuori le Mura. Sedan medeltiden har de sju vallfartskyrkorna haft sin särskilda plats vid pilgrimsbesök i Rom, och helst ska alla sju besökas till fots samma dag.

Att följa Petrus: Hålan i Mamertinska fängelset precis bredvid Forum Romanum anses vara platsen där Petrus satt fängslad efter en order av kejsar Nero. Det är en mörk och fuktig fängelsehåla i en gammal cistern. Rummet, där besökare i dag kan beskåda ett altare, användes för avrättningar, varefter liken kastades i kloaken. Enligt traditionen fick Petrus en källa att springa fram i fängelsehålan. Med det vattnet döpte han sina två fångvaktare innan han själv korsfästes, enligt traditionen år 64. Fängelset ligger i

dag under kyrkan San Giuseppe dei Falegnami, ("Timmermännens Josef"). Peterskyrkan innehåller en mycket gammal grav, troligen från första århundradet, och den anses innehålla resterna av aposteln Petrus. Det är som direkta efterträdare till honom, denne innehavare av himmelrikets nycklar, som påvarna verkar i Vatikanen och har sin makt. Tidigt byggdes det en kyrka på platsen och den nuvarande basilikan påbörjades 1506 och stod färdig 120 år senare. Den var länge världens största helgedom och rymmer 60 000 personer. Samtidigt som det är en av världens viktigaste heliga platser är det en samlingspunkt för konst av oskattbart värde: Michelangelos Pietà, Berninis kolonnad, kupolen påbörjad av Michelangelo, fortsatt av Bramante, Berninis högaltare, vid vilket endast påven får fira mässa. Kupolen invändigt pryds av texten "Tu es Petrus et super hanc petram aedificabo ecclesiam meam et tibi dabo claves regni caelorum.", "Du är Petrus och på denna klippa skall jag bygga min kyrka; Jag skall giva dig himmelrikets nycklar." Petrus sitter staty inne i kyrkan och hans ena fot är helt deformerad av att alla pilgrimer ska beröra denna på något sätt, när de vandrar förbi.

En kyrka som enligt legenden också förknippas med Petrus är Quo Vadis i sydöstra Rom, nära Porta Sebastiano. När Petrus flydde från förföljelserna av de kristna i Rom, ska han där ha mött Kristus. Petrus frågade då: "Herre, vart är du på väg?". "Jag går till Rom för att korsfästas en andra gång". Detta fick Petrus att vända om och möta sitt öde. Eftersom han inte ansåg sig vara värd att dö på samma sätt som sin mästare bad han att få bli korsfäst upp och ner, vilket visas på den berömda målningen av Caravaggio, "La crocifissione di San Pietro" som finns i kyrkan Santa Maria del Popolo i Rom. I kyrkan San Pietro in Vincoli kan de kedjor som lär ha hållit Petrus fängslad i såväl Jerusalem som Rom beskådas. Där finns också den berömda Mosestatyn av Michelangelo.

Att följa Paulus: Den kyrka som främst förknippas med Paulus i Rom är San Paolo fuori le Mura, en av de fyra antika huvudbasilikorna och den största kyrkan i Rom näst Peterskyrkan. Den brann ner 1823 men återuppbyggdes så lik den ursprungliga som möjligt. Ursprungligen grundlades den av Konstantin den store på 300-talet på den plats, där enligt traditionen Paulus låg begravd. Byggnaden blev direkt för liten för de

pilgrimsskaror som strömmade till och fick därför utvidgas. Det blev ett storslaget bygge som byggdes till ytterligare och bevarades i drygt 1400 år. Det sågs därför som en katastrof som berörde hela världen, när den brann ner och ett intensivt arbete sattes igång för att kunna återuppbygga den med bidrag från många håll. Kvar intakt finns den vackra klostergården tillhörande det benediktinerkloster som legat här sedan 1100-talet. Liksom i exempelvis Peterskyrkan finns en Helig port, (italienska: Porta Santa) som endast öppnas under de så kallade jubelåren, som inträffar vart 25:e år. Det är särskilt betydelsefullt för en pilgrim att få gå in genom denna port. Eftersom San Paolo restaurerats så noggrant tror man att det är det bästa exemplet om man vill veta hur även Peterskyrkan såg ut på 300-talet. De fornkristna basilikorna byggdes enligt samma modell. Under utgrävningar i början på 2000-talet gjordes ett intressant fynd i form av en sarkofag som var placerad under högaltaret så att den lätt kunde nås av pilgrimer. Det fanns dessutom ett hål i den som ska ha möjliggjort för dessa att med tygbitar beröra relikerna. I närheten av sarkofagen finns en inskription som tillsammans med sarkofagen tyder på att detta var platsen som vördades som Paulus grav. Paulus var romersk medborgare och som sådan fick han privilegiet att avrättas genom halshuggning och inte korsfästning. Avrättningen ska ha ägt rum år 67 vid en närbelägen plats som idag heter Le tre Fontane. Enligt legenden studsade nämligen huvudet tre gånger och på dessa ställen sprang tre källor (på italienska tre fontane) upp. Där finns idag ett mäktigt trappistkloster, Abbazia delle tre Fontane, som erbjuder en lummig oas av frid med möjlighet till några dagars (upp till 6 dagar) reträtt.

Santa Sabina: Bland myllret av kyrkor i Rom utmärker sig den strama basilikan Santa Sabina högt uppe på Aventinen genom att det på en portal i cypressträ från tidig kristen tid finns den sannolikt äldsta ännu existerande avbildningen av Jesu korsfästelse. Santa Sabina är moderkyrka för dominikanerorden, och från den har man en hänförande utsikt över hela Rom. En stor dag att besöka kyrkan är Askonsdagen.

SANTIAGO DE COMPOSTELA

Agneta Stenermark-Nyberg

Under medeltiden blev Santiago de Compostela det tredje största pilgrimsmålet efter Jerusalem och Rom.

Santiago - San Iago - är Sankt Jakob på spanska. Lärjungen Jakob, en av de tolv, Johannes bror, var den förste av apostlarna som led martyrdöden. Han blev halshuggen, troligen år 42 eller 44 e Kr.

Legenden berättar att Jakob missionerade i Galicien, men att detta skedde utan större framgång, och att han sedan återvände till Jerusalem där han senare blev avrättad. Legenden berättar också att hans kropp lades i en båt, som av en ängel fördes över medelhavet och vidare genom Gibraltar och till Galiciens kust där han begravdes. Först begravdes han på en plats nära kusten, men under 200-talets andra hälft, under kejsar Diokletianus förföljelse av de kristna, skall hans kvarlevor ha flyttats längre inåt landet. Platsen föll i glömska. I början av 800-talet blev Jakob känd som den lärjunge som kristnade Spanien, och enligt legenden var det en eremit, Pelayo/Pelagius, som tidigt på 800-talet såg märkliga ting hända på en viss plats. Han såg ljus och stjärnor falla och hörde änglasång. Med biskopens hjälp fann han det som man tolkade som Jakobs grav, och byggde en kyrka här.

Ordet Compostela kan ha med ett gammalt latinskt ord för gravplats att göra, compostum, lagd till ro. Ordet kan också syfta på platsen där eremiten såg stjärnor falla, campus stellae.

Legenden om Jakobs grav kom också att spela en roll när Spanien på 800-talet ville befria sig från det arabiska väldet och den katolska kyrkan reste sig mot morerna. Pilgrimer började vällfärda till Santiago de Compostela, en vällfartskyrka invigdes och ersattes i slutet av 1100-talet med en katedral. Det sägs att över tusen människor dagligen kunde besöka apostelns grav under medeltiden. Pilgrimsvägen växte fram, Pilgrimsvägen från Frankrike – Camino francés, den franska vägen - blev den viktigaste.

Den mest kända av de medeltida svenskar som pilgrimsvandrat till Santiago de Compostela är Heliga Birgitta. När man idag vandrar in i Santiago finner man vid en rondell längs infartsvägen ett modernt monument, där just Heliga Birgitta finns avbildad tillsammans med Påven Johannes Paulus den II och en rad andra viktiga personer.

Det finns flera vägar mot Santiago, bl a den norra och den portugisiska. Den mest kända, och bäst märkta leden är den franska. Elias Valiña, som var präst i en av kyrkorna längs caminon, skrev i mitten av 60-talet om Jakobsvägen och föreläste runt om i Europa om vikten av denna väg. 1984 märkte han hela leden från Frankrike till Santiago med gula pilar. Detta har i hög grad bidragit till den ständigt ökade tillströmningen av pilgrimer längs leden.

Målet för vandringen är katedralen och pilgrimsmässorna som dagligen firas kl 12. I katedralen finns bl a den stora Jakobsstatyn, en krypta med relikskrin och ett 80 kg tungt och 1,6 m högt rökelsekar i silver. På Pilgrimskontoret nära katedralen kan den som vandrat eller cyklat som pilgrim visa upp sitt pilgrimspass, och få sitt pilgrimsbevis.

Både pilgrimsvägen och den gamla delen av staden Santiago finns med på UNESCOs världsarvslista.

ASSISI

Margareta Kant

På västsidan av Monte Subasio i Umbrien, det landskap som kallas Italiens gröna hjärta, klättrar staden Assisi med sina gråvita byggnader och slingrande gränder. Staden är fortfarande starkt präglad av medeltiden trots de jordbävningar som drabbat den. Senast 1997 orsakades stora skador på många av stadens byggnader och inte minst på den storslagna Basilica di San Francesco som restes till minnet av stadens mest kände son: Giovanni di Bernardone 1182-1226, mera känd som Franciskus av Assisi, skador som idag är åtgärdade i den mån det gått.

Den lilla staden med ca 28 000 invånare har sett två av världens mest kända helgon växa upp och där grunda sina klosterordnar: Franciskus som grundade den orden som bär hans namn 1209 och Chiara, den heliga Klara 1193-1253, som grundade den så kallade andra franciskanerorden, klarissorna, och som får en godkänd egen klosterregel 1253. År 2000 utnämndes Assisi av UNESCO till världskulturarv på grund av de många franciskanska minnesplatser, som ännu går att besöka. Inne i den lilla staden nära torget finns ett hus som man anser att Franciskus bott i och som ger en bild av ett hus från 1200-talet. För en pilgrim är ett av de viktigaste målen San Damiano, det från början lilla kapellet som idag är centrum för ett antal byggnader, som bland annat inhyser ett franciskanerkloster beläget en kilometer utanför stadsmuren. Det är ett kapell som är oförändrat sedan Franciskus och Klara bad där, och i omedelbar anslutning till kyrkorummet finns de rum där Klara tillbringade 41 år, sedan hon rymt hemifrån för att även hon leva efter de franciskanska idealen, om än i form av klausur i ett kloster och inte som Franciskus och hans närmaste medföljare som kringvandrande predikanter.

Det bord Klara åt vid, den stol hon satt i finns kvar i detta hennes jordiska hem. I kyrkan hänger en kopia av det berömda krucifix, eller snarare ikon, som talade till Franciskus en dag 1205, ett tilltal som ledde honom in på den bana han kom att följa till sin död 3 oktober 1226. Originalen till krucifixet återfinns idag i ett sidokapell i den väldiga basilika som byggts över Klaras grav ett par kilometer från San Damiano inne i staden Assisi. Förutom hennes grav finns det i basilikan föremål som haft anknytning till henne och Franciskus. Det hår han klippte av Klara när hon trädde in i klostret visas liksom flera plagg som hon sytt. En mycket lappad skjorta som Klara en gång sytt till Franciskus hänger på en vägg. Den som tittar på den inser på ett mycket konkret sätt vidden av Franciskus fattigdomsideal: man bar kläderna så länge de hängde ihop. Ett par kilometer västerut reser sig den mäktiga basilikan över Franciskus grav, byggd i gotisk stil i två våningar, inuti prydd med fantastiska målningar av Cimabue och inte minst Giotto som fyllt den övre basilikan med framställningar av många av de episoder ur Franciskus liv som gjort honom till ett av de mest älskade och välkända helgonen. Längst ner i basilikan finns hans grav som är centrum och själva hjärtat för många vallfärd till Assisi, en mycket helig plats för många, ständigt prydd av hav med blommor och brinnande ljus.

Platsen med den kanske djupaste anknytningen till Franciskus är det verkligt minimala kapellet Portiuncula inuti den enorma kyrkan Santa Maria degli Angeli, byggd 1569, som ligger fyra kilometer söder om Assisi. Det var i Portiuncula den första brödrakretsen hade sin fasta punkt, som de ständigt återvände till efter sina vandringar och det var dit den svårt sjuke Franciskus ville bäras, när han kände slutet nalkas och det var också där han dog. Platsen där han dog markeras med en sten och i närheten finns en klosterträdgård med rosor, där en av väggarna bredvid är prydd med en mycket berömd målning av Klara. Även för henne hade nämligen Portiuncula en direkt livsavgörande betydelse, trots att hon bara tillbringade några timmar av sitt liv där. Det var dit hon kom på söndagens natt 1211, när hon flydde från sin familj, det var vid det altaret Franciskus klippte av henne det långa håret, det var vid det altaret hon iklädd en enkel klosterdräkt avgav sina eviga löften, innan hon av bröderna fördes vidare till klostret San Paolo i Bastia på sin väg mot livet i San Damiano. Det lilla kapellet rymmer mycken helighet, även om det kan tyckas malplacerat inne i den jättekyrka som omger det.

En plats som liksom San Damiano och Portiuncula har anknytning till både Franciskus och Klara är den i Assisi centralt belägna domkyrkan, San Rufino, i vars dopfunt båda döptes med ett drygt decenniums mellanrum. Det var också där som Klara hörde Franciskus predika första gången, något som kom att leda till en helt oväntad vändning i hennes liv.

Franciskus vandrade omkring mycket och det finns många heliga platser med anknytning till honom att besöka. Han drog sig regelbundet undan till avlägset liggande platser för att be och hämta kraft, och det finns många sådana längs den pilgrimsled, som bär hans namn och som når Rom. I den omedelbara närheten av Assisi bör nämnas Eremo delle Carceri, en halvmil norrut upp i bergen, en plats Franciskus ofta besökte och där det idag finns bröder som lever i hans efterföljd, en vidunderlig plats fylld av stilla frid. Pilgrimen kan delta i gudstjänster flera gånger om dagen där liksom i de kyrkor i Assisi som bär minnen från honom.

En idag mera övergiven plats som dock syns från San Damiano är Rivortorto, där de första bröderna ville bo, men på grund av en bondes illvilja (historien med åsnan för den som kan sin Franciskus...) valde de att flytta till Portiuncula. För en pilgrim i Franciskus fotspår ingår också ett besök i Rivortorto absolut i Assisibesöket. Vandrigen kan sedan fortsätta "sui passi di San Francesco".

CZESTOCHOWA

Lars Eric Axelsson

I centrala delen av södra Polen, 10 mil nordväst om Krakow, ligger staden Czestochowa. Detta är Polens andliga hjärta, här finns klostret Jasna Góra, Det ljusa berget, som inom sina murar hyser ikonen Vår Fru av Czestochowa, Den svarta madonnan, Polens drottning.

Staden fick sin betydelse när klostret Jasna Góra grundades år 1382. Tillsammans med munkarna kom nämligen ikonen, bilden av Madonnan med barnet, som redan då den kom hit var ett vördat kultföremål. Legenderna sade att den var målad av evangelisten Lukas. Under 1400-talet blev platsen den mest besökta pilgrimsorten i centrala Europa. Vid religionsmotsättningar i samband med reformationen blev ikonen sönderslagen, men reparerades varsamt. Den var hotad när svenska armén under Karl X Gustaf belägrade Czestochowa, men belägringen misslyckades och drog sig tillbaka.

Sedan 1717 görs varje år pilgrimsvandringar till Vår fru av Czestochowa från olika delar av Polen. Nu för tiden besöks platsen av ca 4,5 miljoner pilgrimer varje år. Mellan åren 1957 och 1980 genomfördes en 23-årig vandring med en kopia av ikonen, som skulle besöka alla kyrkor i hela Polen. 1966 beslagtogs kommunistregimen ikonkopian, men vandringen fortsatte runt om i Polen med en tom ram, tills myndigheterna gav med sig och återlämnade bilden 1972.

Madonnabildens öde, med hot, förstörelse och återupprättelse har setts som en spegel av Polens historia. Den svarta madonnan i Czestochowa kallas Polens drottning. Bilden betraktas som undergörande och i klostret Jasna Góra finns många tacksamhetsgåvor lämnade av människor som fått uppleva Madonnans helande kraft.

TEPEYAC, MEXICO CITY

Margareta Kant

Tepeyac är en kulle i norra Mexico City som härbärgerar världens troligen mest besökta kristna pilgrimsmål. Där ligger den väldiga basilikan tillägnad la Virgen de Guadalupe, Nuestra Señora de Guadalupe, Vår fru av Guadalupe, Mexicos och hela Latinamerikas främsta helgon, jungfru Maria som ikon i latinamerikansk form.

Det var där indianen Juan Diego, eller som han hette i sitt förkristna liv Cuauhtlatoatzin, enligt traditionen mötte jungfru Maria ett antal gånger en decembervecka 1531. Hon ville, att han skulle påverka franciskanerna i byn att bygga en kyrka till henne på kullen. Spanjorerna hade då funnits i Mexico knappt 10 år. Biskopen ville dock inte lyssna till en så enkel budbärare, utan viftade alltmer irriterad bort honom. Det var först efter flera möten och när Maria direkt ingrep, så att Juan Diego kunde överlämna den vackra framställning av henne som nu pryder kyrkan och som finns i kopia i varje Guadalupekyrka världen över, liksom i många andra katolska helgedomar, som det blev fart på kyrkobyggandet. Enligt traditionen fick Juan Diego en bukett rosor att överlämna till biskopen med uppmaningen att han skulle förvara dem inrullade i sin mantel och att absolut ingen annan än biskopen själv fick se dem. När Juan efter mycket stor övertalning fick träffa biskopen ytterligare en gång, vecklade han ut manteln och istället för rosor rullades ikonen av Maria ut inför den alltmer tillintetgjorde biskopen. En kyrka stod klar på platsen 1622 och den utvidgades till en stor basilika klar 1709. Kullen når upp till 2 200 meters höjd över havet och området har drabbats av flera jordbävningar, så på grund av kyrkans ansenliga tyngd och

sättningarna i marken togs den ur bruk på 1900-talet. En ny cirkelrund helgedom med en diameter på 100 meter med plats för 50 000 personer invigdes 1976. Utrymmet behövs, för platsen besöks årligen av 20 miljoner pilgrimer med en kulmen 5-12 december varje år, då det är öppet dygnet runt och miljoner vallfärdar dit, till fots, på cykel, i rullstol, med buss, med alla tillgängliga metoder och medel. Många bär på reproduktioner av den berömda bilden i alla upptänkliga former och format, för att få den välsignad på den för många främst latinamerikaner heligaste av alla platser. Det firas då mässor dygnet runt och hela området sjuder av glädje, förtröstan och tillit. Maria säger ju på en av kyrkans inre väggar "Var inte rädd: Är det inte jag som är din mor här?" Folkgrupper från olika håll dansar sina traditionella danser i färgsprakande dräkter och med typiska instrument. Folk slår sig ner där det finns plats på torget utanför och värmer sin mat eller lagar ny och det är FEST! Maria i form av "la Lupe" har ett starkt grepp om latinamerikaners hjärtan.

2002 kanoniserades Juan Diego av Johannes Paulus II som den förste med indianursprung att upphöjas på detta sätt.

MEDJUGORJE

Lars Eric Axelsson

Medjugorje är en liten stad med huvudsakligen kroatisk befolkning i södra Bosnien-Herzegovina. Här uppenbarade sig 1984 Jungfru Maria för sex ungdomar, och de har allt sedan dess sett henne och tagit emot budskap från henne, tidvis dagligen.

Ingen annan än de sex ungdomarna, som nu är i medelåldern, har sett Marias uppenbarelser eller hört hennes budskap, utan allt sker genom dem. Däremot har

andra människor i samband med uppenbarelsetillfällena sett märkliga naturfenomen. Jungfruns budskap handlar oftast om att människor, hennes kära barn, som hon säger, skall hålla fred och kämpa för freden samt om att de skall söka en allt närmare relation med hennes son Jesus Kristus.

Medjugorje har blivit en av Europas stora pilgrimsorter. Ca en miljon människor, främst ungdomar, vallfärdar hit varje år. Inom den Romersk-katolska kyrkan är inställningen till dessa uppenbarelser delad. En undersökningskommission utsedd av Troskongregationen arbetar med frågan om uppenbarelserna skall erkännas som äkta.

Oavsett hur kyrkoledningens officiella inställning till Medjugorje kommer att bli är dess plats i den folkliga fromheten väl förankrad. Platsens och händelsernas viktigaste betydelse är att stora mängder unga människor samlas för bön, och att den religiositet som utgår från platsen helt präglas av budskap om fred och kärlek.

HUR EN PILGRIMSVANDRING KAN GÅ TILL

Om att vandra ensam eller i grupp, om vad som är grundläggande för en pilgrimsvandring, om att leda en pilgrimsvandring.

En pilgrimsvandring kan se ut på många olika sätt. Vandringen kan ske i många mil och flera dagar och veckor, men den kan också vara en enda dag eller t.o.m. en del av en dag. Det viktiga är egentligen inte hur långt eller länge man vandrar utan vad som händer på insidan under vandringen. För en del kan det räcka att vandra långsamt och meditativt in mot mitten av en labyrint vid en kyrka eller med Frälsarkransen i handen några kvarter genom staden.

Men den yttre vandringen är viktig. Den är redskapet som hjälper vandraren att nå närvaron i steget och i sig själv och därmed öppna sig för Guds närvaro. För många är det en hjälp att vandra i flera dagar för att ”komma hem” till sig själv.

De sju pilgrimsnyckelorden frihet, enkelhet, tystnad, bekymmerslöshet, långsamhet, andlighet och delande har funnits med sedan pilgrimsrörelsen vaknade till liv igen under slutet av 1990-talet. De har visat sig vara hållbara och bär fortfarande som en beskrivning av vad det är att vara pilgrim. Det är därför en god idé att låta de sju orden genomsyra både den enskilda vandringen och vandringen i grupp. Tolkningen av orden kan dock variera och leder till att pilgrimsvandringar gestaltas på olika sätt.

ATT VANDRA ENSAM

Man kan ge sig av som pilgrim ensam eller tillsammans med andra. Att vandra alldeles ensam gör förstås pilgrimen mer sårbar och medveten om hur mycket hon eller han behöver andra människors omsorg och gemenskap. Detta kan vara en välsignelse att bli påmind om i vår tid då mycket går ut på att klara sig på egen hand. Den som vandrar ensam eller med en vän bestämmer givetvis själv sitt vandringsupplägg, hur långa sträckor som ska vandra, hur fort man ska vandra och förhållandet mellan

samtal och tystnad. Att vandra ensam längs Caminon till Santiago de Compostela är något annat än att vandra ensam längs Pilgrimsvägen Skåne Blekinge. I Spanien finns en struktur av härbärgen och andra boenden, en tydligt markerad led och många människor som kan vara till hjälp längs vägen. En vandring i ensamhet längs Pilgrimsvägen Skåne Blekinge är förmodligen ett större äventyr trots att man befinner sig på ”hemmaplan” eftersom strukturen ännu inte är fullt utbyggd.

ATT VANDRA TILLSAMMANS

Den som inte vill eller vågar ge sig av helt själv kan be en vän att följa med eller anmäla sig till en arrangerad pilgrimsvandring. På www.pilgrimsvagen.se skrivs alla aktuella gruppilgrimsvandringar i Lunds stift in efterhand som de rapporteras till pilgrim@lundsdomkyrka.se. När man anmäler sig till en arrangerad pilgrimsvandring finns ett redan bestämt upplägg för hur vandringen ska gå till och pilgrimsledare som håller ihop vandringen.

Fördelen med att vandra i grupp är att man kan vila i vandrigen på ett annat sätt än när man måste ta alla beslut själv. Det som till det yttre är en stor frihet när man vandrar ensam kan bli till en inre frihet när vandringsväg och vandringsätt redan är bestämt av pilgrimsledarna och vandraren kan koncentrera sig på sin inre vandring.

ATT LEDA EN PILGRIMSVANDRING

Det är stor skillnad mellan att gå med på en ledd pilgrimsvandring och att själv vara ledare. Den som vill få goda redskap till att leda en pilgrimsvandring kan gå den fyra dagar långa pilgrimsledarutbildning som Pilgrimsplats Liberiet vid Lunds domkyrka genomför varje år i samarbete med Killans bönegård på Österlen, www.killan.se. Kursen börjar på torsdagskvällen och pågår till söndagskvällen och innehåller både teoretiska och praktiska moment. Vi fördjupar oss i pilgrimshistoria och pilgrimsteologi, olika sätt att lägga upp en vandring med tema, bibelord, mässor, kyrkor, praktiska råd kring packning, foljebil, jourpersoner, mat, själavård, kroppsvård m.m. Vi genomför en pilgrimsvandring tillsammans där var och en av deltagarna får leda en delsträcka både till det yttre och det inre med meditation eller reflektion och dessutom får prova på de andra "ledarpositionerna" i vandringsgruppen. Varje deltagare får ett diplom efter avslutad kurs.

Det finns även pilgrimsledarutbildningar på andra håll som t.ex. Pilgrimscentrum i Vadstena, www.pilgrimscentrum.com/se.

GRUNDLÄGGANDE ERFARENHETER

Även om en pilgrimsvandring kan se olika ut känns det ändå angeläget att förmedla några grundläggande erfarenheter som pilgrimsledare gjort på Pilgrimscentrum i Vadstena sedan 1990-talet och under 10 års vandring här i Lunds stift:

En ledare bör aldrig ge sig ut ensam med en grupp.

Det bästa är om man kan hitta andra pilgrimsentusiaster och bilda en pilgrimsledargrupp på 3-5 personer som under några veckor eller månader regelbundet träffas för att både tala och vandra sig samman innan man ger sig ut att leda andra. Kom överens om hur ni vill att just era pilgrimsvandringar ska se ut och skriv ner det ni kommer överens om. På så sätt kan ni sedan vila i den form ni bestämt er för och inte hamna i diskussioner längs vägen. Varje år kan sedan formen givetvis förändras om gruppen kommer överens om detta.

Ledargruppen under en pilgrimsvandring ska helst bestå av minst tre personer.

Att vara tre innebär att man "har råd" att en av ledarna p.g.a. problem med ett knä eller ryggen tvingas hoppa av strax före vandrigen, vilket man måste räkna med eftersom vandring är fysiskt krävande. Att vara tre är en trygghet eftersom mycket kan hända längs vägen. En ledare går först i ledet och anger tempo och visar vägen, en ledare går allra sist och ser till att alla hittar fram och ingen går vilse och den tredje ledaren finns i mitten som en länk mellan de andra två ledarna. Att vara tre som bär "idén" om vandringsättet är också en styrka. Om många nybörjare finns med som känner en osäkerhet inför t.ex. att vandra under tystnad smittar ledarnas trygghet på ett märkbart sätt av sig i ledet.

Tydlighet är viktigt för att en gemensam pilgrimsvandring ska bli så bra som möjligt.

Detta gäller inbjudan till vandrigen, i introduktionen när själva vandrigen börjar och under vandrigen. Hur långt ska vi vandra? Vilket är dagen mål? Hur ofta ska vi ha paus? Finns det toaletter längs vägen och platser att fylla på dricksvatten eller inte? Ska vi vandra under samtal, meditativ tystnad eller växla mellan samtal och tystnad? Finns det foljebil eller inte? Vad får i så fall transporteras med den?

Vandra gärna från altare till altare.

Börja och sluta gärna i en kyrka eller bygg ett altare längs vägen och fira mässa i skogen, på heden eller vid vägkanten. Altaret är mötesplatsen mellan synligt och osynligt, mellan jord och himmel, mellan människan och Gud. Gud finns visserligen överallt men vi behöver de fysiska platserna som påminner oss om

den ständigt Närvarande och det altare som finns inne i varje människa. Se till att kyrkorna ni vandrar till och/eller från eller kommer till längs vägen är öppna. Kanske kan de t.o.m. ringa för er när ni kommer vandrande och/eller när ni ger er iväg. Kyrkorna är rum som ska användas!

Vandringssträckan kan givetvis variera, men erfarenheterna säger att det är bra om en dagsetapp inte är längre än 15-20 km.

Ett exempel på en av vandringssträckorna längs Pilgrimsvägen Skåne Blekinge är den mellan Killans bönegård i Ö Vemmerlöv och S:t Olofs kyrka i byn S:t Olof. Sträckan är 12 km lång och vandras regelbundet. Vandringsstempot brukar vara ca 4 km/timme vilket innebär 3 timmars vandring. Efter varje timme läggs en paus in på ca 15 minuter och en på 30 minuter vilket innebär att hela pilgrimsvandringen tar ca 4 timmar. Detta är en halvdagsvandring. Vid vandring under en hel dag är det viktigt med en lång middagspaus, gärna 1-1,5 timme om vädret tillåter.

Den gemensamma tystnaden är en viktig del av en pilgrimsvandring.

Hur mycket tystnad man väljer under vandringen kan variera. En del väljer att vandra hela dagen under meditativ tystnad men med bibelord och reflektioner längs vägen och ett gemensamt delande som avslutning. Andra väljer att vandra alla sträckor under tystnad med möjlighet till samtal under pauserna och ytterligare andra väljer att vandra hela dagen med möjlighet till samtal längs vägen och med en timmes tystnad på förmiddagen eller eftermiddagen eller både och. När man inte vandrar under gemensam tystnad är det viktigt att de som ändå vill vandra tysta får möjlighet att göra detta. Ledarna berättar att man då kan vandrar allra längst bak i gruppen. Den eller de ledare som vandrar allra sist måste då självklart också vara tysta.

Fira gärna mässa längs vägen!

Det kan vara vid altaret i en av kyrkorna ni passerar eller någon annanstans. Det kan vara på en vacker plats som i en skogsbacke, vid en strandkant eller en glänta längs vägen men var inte rädd för att också stanna till vid de mindre sköna platserna. Att fira mässa vid en soptipp, på en ödetomt eller med ljudet från en motorväg i bakgrunden påminner pilgrimen om att Gud är närvarande överallt i våra liv - inte bara där det är vackert utan också i våra livs ödemarker. Att fira mässan tillsammans tillför ytterligare en dimension av delande längs vägen. Vi delar inte bara gemensam sträcka och kanske plåster, matsäck, vatten och annat livsnödvändigt utan även det livsnödvändiga brödet och vinet i mässan - Kristi närvaro.

Vi strävar efter att våra pilgrimsvandringar ska vara så ekumeniska som möjligt. I Svenska kyrkan har vi ett öppet nattvardebord vilket innebär att alla är välkomna att ta emot brödet och vinet. Det betyder ändå inte att alla kristna från andra samfund vill ta emot mässan i vårt lutherska sammanhang. Det finns också många vandrare som har en svag relation till kyrkan och känner en osäkerhet inför nattvarden.

Att skicka brödet och vinet till varandra i cirkeln så att var och en får ta emot eller skicka vidare, men oavsett vilket är en del av gemenskapen i cirkeln, är ett av de bästa sätten.

Låt långsamhet präglade vandringen.

Vad långsamhet är och kan vara innebär dock olika saker för olika människor. Det kan vara att man vandrar fysiskt långsamt men det kan också innebära att man ser till att inte ha för många tider att passa utan kan anpassa vandringen allt eftersom saker och ting dyker upp längs vägen. En aspekt av långsamhet är att vara där man är och ingen annanstans. Mobiltelefoner ska därför självklart undvikas under vandringen förutom någon mobil som finns tillgänglig för ledarna ifall något oförutsett skulle hända.

Frågan om följebil eller inte måste avgöras från vandring till vandring.

Fördelen med följebil är att vandrarna inte behöver bära hela sin packning på ryggen men nackdelen är att vandraren då med säkerhet kommer att ta med sig onödigheter. Vandraren missar därmed övningen att leva i enkelhet. En fördel är att man snabbt kan skaffa hjälp till en vandrare men samma hjälp kan ges om man har en jourperson som man lätt kan tillkalla vid behov. Följebil ger alltså en trygghet som både kan vara bra och mindre bra beroende på vilket perspektiv man har och vilka erfarenheter man gjort.

Varje pilgrim ger sig ut på en inre resa, inte bara en yttre, vilket man som ledare ska vara medveten om och uppmärksam på.

Den avskalade och andliga miljön påverkar varje vandrare på något sätt. Ibland kan reaktionerna vara oväntade både för pilgrimen och för ledaren. Man kan säga att en pilgrimsvandring är en reträtt, eller retreat, till fots och en reträtt en pilgrimsvandring i stillhet. Detta blir särskilt påtagligt när det är mycket tystnad under vandringen och när man dessutom vandrar i flera dagar. På resan inåt, hem till sig själv, kan pilgrimen möta mycket glädje, frid och lycka men också gamla minnen och sår som skaver och bearbetas under vandringen. Under vandringar som pågår i flera dagar djupnar det gemensamma delandet för varje kväll som går och man blir allt tryggare i gruppen. Ibland söker vandraren också upp ledaren för ett enskilt samtal eller bikt på kvällen, eller längs vägen om man vandrar med möjlighet till samtal.

VAD SKA JAG HA MED MIG?

Många har erfarenhet av pilgrimsvandring längs Caminon i Spanien där man uppmanas att vandra med högst 6-7 kg. De som vandrar Caminon när det är varmt behöver bara ha två t-shirts med sig eftersom den ena kan tvättas upp på kvällen och sedan torka där den hänger utanpå ryggsäcken i solen nästa dag. Det finns också rikligt med härbärgen, hotell, restauranger och mataffärer. För pilgrimen som vandrar här uppe i Norden råder andra omständigheter både vad gäller övernattningsmöjligheter och väderlek. Packningen för pilgrimen i Norden blir därför tyvärr ofta något lite större.

En vandrare ska bara bära 1/10 av sin egen vikt för att kroppen ska må bra, sägs det också. För pilgrimen som ska vandra flera dagar här i Skåne och Norden är det alltså viktigt att verkligen packa ner så lite man vågar.

Margareta Kant är en av våra mest erfarna vandrare i Lunds stift. Förutom alla vandringar hon genomfört runt om i världen har hon sedan 2006 lett bl. a. den årliga pilgrimsvandringen mellan Lund och S:t Olof och Lunds stifts pilgrimsledarutbildning som varje år genomförs på Killans bönegård. Här nedan delar hon med sig av sina packningstips.

FÖRSLAG TILL UTRUSTNINGSLISTA VID PILGRIMSVANDRING

- Karta och/eller vägbeskrivning.
- Ryggsäck.
- Sovsäck eller lakanspåse om det är varmt.
- Handduk - så liten som möjligt.
- Liggunderlag - detta kan fungera som sittunderlag om du förvarar det lättåtkomligt, ta annars med ett litet hopvikbart sittunderlag.
- Toaletsaker - tandborste, tandkräm, tvål som också kan användas som schampo, plåster, fotsalva, solkräm och ev. myggolja.
- Tvättmedel om du vandrar under lite längre tid, så att du kan tvätta istället för att ta med för många ombyten.
- Kläder - minsta möjliga utöver det du går och står i, extra t-tröja/linne/skjorta eller vad du väljer att vandra i behövs dock. Byxor med dragkedjor i benen, som kan kortas eller förlängas efter väder och vind är bra. Tänk på att vädret kan växla de flesta årstider, så ta med en tjockare tröja, utom möjligtvis mitt i en varm sommar. Något att sova i. Extra underkläder och strumpor.

- Ha gärna två par strumpor i kängorna så att friktionen i skon blir mellan strumporna och inte mellan strumpan och foten. Den innersta strumpan får gärna vara av tunn ull.
- Regnkläder behövs nästan alltid och jackan skyddar mot vinden vid raster exempelvis.
 - Skor att byta med. Går du i kängor kan det vara skönt att ha ett par sandaler till kvällen eller ett par andra sandaler om du redan går i sandaler. Inne fungerar annars ett par sockor för det mesta.
 - Hatt vill en del ha, kanske främst mot solen, och givetvis mössa eller annan huvudbonad då det är kyligt. Då kan även vantar och halsduk behövas.
 - Vandringsstav om man trivs med det.
 - För mat och dryck termos, vattenflaska, matskål, bestick och fickkniv.
 - Litteratur - detta kan vara något så litet som Lilla Pilgrimboken men här finns möjlighet att lägga på ett antal kilon.
 - Penna och anteckningsbok att skriva ner sina oförglömliga tankar i.

För den som orkar bära lite mer och valt att vandra en sträcka där man behöver kunna laga mat längs vägen kan givetvis packa ner ett Trangiakök och någon eller några dagsransoner med mat.

ATT SE PILGRIMSVANDRINGEN SOM EN GUDSTJÄNST

Alla moment som finns i en gudstjänst finns också i en pilgrimsvandring. Därför kan man faktiskt säga att en pilgrimsvandring är en gudstjänst.

Inledningen finns i samlingsen inför vandringen då vi går igenom hur dagen kommer att se ut, sträcka, vandringsmål och tema för dagen.

Syndabekännelsen och förlåtelsen eller överlåtelsebönen möter pilgrimen i mässan som firas under vandringen. Den fysiska packningen som tynger pilgrimens rygg påminner också på ett konkret sätt hur tungt det är att bära runt på saker genom livet och vikten av att försöka lägga av sig det som är alltför tungt att bära.

Kyrie, Herre förbarma dig, har en pilgrim nära till när ryggsäcken eller skorna skaver eller om skavet kommer inifrån.

Lovsången stiger varje gång pilgrimen bli berörd av skönheten i skapelsen, gemenskapen i gruppen och om inte förr när målet för dagens vandring kan anas efter en kanske tung vandringsdag. Att mötas av kyrkklockor som ringer, en vidöppen kyrkport, tända levande ljus och en vänlig människa öppnar varje vandrarens hjärta till lovsång och tacksamhet.

Textläsningen består av bibelorden som läses längs vägen och/eller som pilgrimen har med sig eller kanske dyker upp i honom eller henne under vandringen.

Predikan kan bestå av en reflektion som någon av ledarna håller längs vägen men kan också bestå av den process som sker i varje pilgrim när hon eller han tar emot bibelordet och låter det, med Andens hjälp, verka i sitt eget inre.

Psalmerna är sångerna längs vägen, både de som gruppen sjunger tillsammans och de som sjunger inne i pilgrimen och som ingen annan kan höra.

Förbönen pågår hela tiden i pilgrimen. Det kan vara ett böneämne man medvetet tagit med sig hemifrån eller som dyker upp längs vägen. Varje steg som pilgrim tar genom en trakt kan faktiskt bli en bön. Vid ankomsten till kyrkorna tackar och ber ofta ledaren för den plats man kommit till.

Nattvarden är mässan som dukas upp ur ryggsäcken på ett altare på en äng eller i en kyrka. I varje mässa bryter prästen brödet och läser orden ”Brödet som vi bryter är en delaktighet av Kristi kropp” och alla svarar ”Så är vi, fastän många, en enda kropp, ty alla får vi del av ett och samma bröd”. Vi lever i en tid med stor individualism men också en längtan efter gemenskap. Under en vandring tillsammans med andra drabbas ofta vandrarna av en känsla av hur man i gruppen, trots sina olikheter, hör samman som en enda kropp. Om en vandrare inte kan gå längre p.g.a. trötthet eller skoskav påverkas hela gruppen. Många är berättelserna under kvällarnas delande om de andras närvaro i gruppen fick den trötte och uppgivne att orka vidare.

Välsignelsen nedkallas av prästen vid mässan men välsignelsen blir också en påtaglig verklighet under stunder under vandringen då pilgrimen inser att allt kommer från Gud.

Sändningen kan vara Heliga Birgittas bön som avslutar hela vandringen men också orden vandrarna ger varandra i det avslutande delandet.

SÄNDNING OCH MOTTAGANDE AV PILGRIMER

Man kan bli sänd och mottagen i vilken kyrka som helst. En del vill bli sända från Lunds domkyrka som är allas kyrka i Lunds stift. Kontakta Pilgrimsplats Liberiet om du eller din pilgrimsgrupp vill bli sänd, pilgrim@lundsdomkyrka.se, 046 138340 eller 046 358700vx. Andra vill bli sända från sin hemkyrka och hemförsamling. Mottagandet efter en vandring kan ske i den fysiska kyrka man kommer till på sin vandring eller kyrkan man blivit sänd ifrån.

Sändning av pilgrimer kan fogas in i söndagens gudstjänst, strax före välsignelsen av hela församlingen och den gemensamma sändningen. Man kan också lägga sändningen i samband med själva vandringsstarten. Om inte tiden för söndagens gudstjänst passar kan sändningen ske i en morgonbön eller veckomässa eller vid en tid helt fristående från veckans gudstjänster.

PILGRIMSSÄNDNING - EXEMPEL

Om sändningen sker som en del av en allmän gudstjänst kan hela momentet läggas in strax före välsignelsen. Agendan för fristående pilgrimssändning med mässa från Lunds domkyrka följer på nästa sida.

Psalm eller sång

Läsning av bibeltexter - se förslag nedan

Bön inför vandringen - kan formuleras fritt eller tas ur Lilla pilgrimsboken

Enskild handpåläggning eller gemensam välsignelse

Enskild handpåläggning passar bra när man inte är så många och gruppen är bekväm med det. Pilgrimen eller pilgrimerna knäfaller (eller står) framför altaret och de som ska sända iväg samlas runtomkring i en cirkel. Alla lägger sina händer på hennes huvud och ber tillsammans (se till att alla har texten):

Må den store Guden vara mellan dina båda axlar, för att beskydda dig när du går och när du kommer. Må jungfru Marias son vara nära ditt hjärta och må den heliga Anden flöda över dig, ja, må den heliga Anden flöda över dig.

eller

Må Guds skönhet lysa upp din väg, må Kristus gå med dig och bära din oro, må Anden blåsa på din rygg så att dina steg blir lätta, och må Maria sjunga för dig trons sånger.

Gemensam välsignelse passar bra om det är en stor grupp eller om pilgrimen inte vill ta emot handpåläggningen. Gruppen kan gärna stå med ryggsäckarna på medan prästen läser nedkallar en av välsignelserna ovan, eller någon annan, för alla gemensamt.

Om pilgrimen eller pilgrimerna ska få ett pilgrimspass delas detta ut efter handpåläggning/välsignelsen när de som eventuellt knäfallit reser sig upp.

Heliga Birgittas bön avslutar sändningen

P Herre, visa mig din väg
Alla och gör mig villig att vandra den.

Kyrkklockorna börjar ringa samtidigt som pilgrimen/pilgrimerna vandrar ut ur kyrkan tillsammans med alla andra under sång t.ex. Må din väg gå dig till mötes (psalm 730). De som ska stanna kvar hemma stannar i kyrkporten eller på kyrkbacken, sjunger och vinkar medan klockorna sänder pilgrimen/pilgrimerna ut på sitt yttre och inre äventyr. Må din väg gå dig till mötes och må vinden vara din vän och må solen värma din kind och må regnet vattna själens jord och tills vi möts igen må Gud hålla, hålla dig i sin hand.

FÖRSLAG PÅ BIBELTEXTER VID SÄNDNING

Oroa dig inte, var inte ängslig.
En god ängel skall gå vid din sida.
(Tobits bok 5:21-22)

Måltiden gav honom kraft att gå i fyrtio dagar och fyrtio nätter, ända till Guds berg Horeb. Då kom Herrens ord till honom.
(1 Kungaboken 19:8-9)

Gå dit jag sänder dig och säg det jag befäller dig.
Jag är med dig.
(Profeten Jeremias bok 1:7-8)

Jesus sade: Den som tar emot er tar emot mig, och den som tar emot mig tar emot den som har sänt mig.
(Matteusevangeliet 10:40)

När ni kommer in i ett hus, så säg först: Frid över detta hus.
Om där bor en fridens man skall den frid ni kommer med bli kvar hos honom.
Stanna sedan i det huset och ät och drick vad som bjuds.
(Lukasevangeliet 10:5-7)

ATT VARA EN PILGRIMSFÖRSAMLING

Pilgrimsteologi och församlingar som berättar vad det innebär för dem att vara en del av Pilgrimsvägen Skåne Blekinge.

TEOLOGI FÖR PILGRIMSFÖRSAMLING

Håkan E Wilhelmsson

Om han fann några som hörde till Vägen, män eller kvinnor, skulle han fångsla dem och föra dem till Jerusalem. Textraden finns i Apostlagärningarna 9:2 och gällde Saul, han som ”rasade mot Herrens lärjungar”, inför uppdraget att bege sig till Damaskus. Det hela slutade som bekant med att han själv blev en av dem som tillhörde Vägen. En pilgrim är på väg.

Beteckningen Vägen för kyrkan eller de kristna, anknyter inte bara till Jesus som själv kallar sig vägen (Johannesevangeliet 14:6) utan till något/Någon som leder vidare. En väg leder någonstans. Fastän vägen ligger där den ligger inbjuder den till vandring. En vandring på vägen har en historia och en framtid. Så har en kristens liv och kyrkans liv alltid tolkats. Vi är på väg mot himlen. Vägen från vaggan till graven tänker vi vara detsamma som från dopet till uppståndelsen. Tankemönstret har t o m blivit arkitektur: dopfunten placerades vid ingången i väster, livet var livet i kyrkan, döden var passagen genom korväggen i öster, in i himlen bildlikt talat. En pilgrim är på väg.

Inspirationen kom från Israels folks vandring från fångenskapen mot det utlovade landet (Andra Moseboken ff). Räddningsaktionen från fångenskapen/synden var genom vatten: Röda havet/dopet. Därefter följer ett helt liv, 40 år, på väg genom öknen. Entrén till det utlovade landet/himlen är döden/övergången av Jordan. Kyrkans plats och tid är då i öknen. Där byggde israeliterna inget tempel, där räckte det temporära tältet. Man var på väg. Vidare! Precis som på förklaringsberget. En pilgrim är på väg.

På engelska finns två ord för ”församling”. Congregation betyder församling som en grupp människor som delar livs- och gudstjänstgemenskap. Parish betyder församling som geografiskt område. En pilgrimsförsamling är församling i båda betydelseerna.

En congregation är människor som är på väg, som delar livets glädje och sorg (Romarbrevet 12:15), som bryter brödet och delar kalken, som inväntar den trötta, som inspirerar andra att följa med (Johannesevangeliet 2:40-51) osv. (se t ex Sv ps 472). Att vara på väg är något annat än att fly. En pilgrim är närvarande i varje situation, han eller hon står med båda fötterna på jorden, dvs på vägen, dvs med Jesus. Pilgrimsmotivet är en viktig aspekt på att vara församling.

En parish är en identifierbar plats på kartan, materialiserad i en kyrkobyggnad. Den är en rastplats, en oas under ökenvandringen/livet, som erbjuder pilgrimsvandrare vila, inspiration, kraft och mod. Där möts människor i helg och vardag, där bryts brödet och delas kalken, där utrustas pilgrimen för nästa etapp av livet/vandringen.

Kyrkans uppgift är att gå i Jesu efterföljd. Därför är kyrkan ständigt under utveckling, alltid i rörelse. Hon söker sig inåt mot trons mysterium och utåt i proklamation och ansvarstagande. Hon inbjuder alla att tillsammans vandra livets väg. ”I Gud är det som vi lever, rör oss och är till” (Apostlagärningarna 17:28).

HÖÖRS FÖRSAMLING BERÄTTAR

Mikael Johansson

”Vägen är målet” - ett uttryck som riskerar att bli en sliten klyscha, men som samtidigt rymmer en djup insikt. Då jag fått uppdraget att skriva en artikel om ”Att vara en pilgrimsförsamling” så känns uttrycket, slitet eller inte, mer sant än någonsin. Jag önskar att jag hade kunnat skriva om Höörs församling som en pilgrimsförsamling, en församling där pilgrimstanken gått från att vara en verksamhet bland många andra verksamheter, till att vara en livshållning och anda som genomsyrar församlingslivet och gudstjänstlivet. Utifrån denna definition av att vara en pilgrimsförsamling måste jag ärligt säga, att där är ännu inte i Höörs församling. Förhoppningsvis är vi på väg. Det är som prästerna Anders Ekelin och Gullbritt Sörensen skriver på församlingens hemsida under rubriken ”Pilgrimsdeklaration”: ”Pilgrimsvandring handlar om att lämna plats – för något nytt, att våga inse att jag inte är färdig, att jag ständigt är på väg.”

FÖRANKRINGSPROCESSEN

Som jag ser det står och faller pilgrimsrörelsen i Sverige med att vi lyckas förankra pilgrimstanken i kyrkoråd och arbetslag samt att vi får en bas av intresserade församlingsbor. Utan denna lokala förankring riskerar pilgrimsvandringarna att bli något för en liten grupp fantaster, eller än värre, att vandringarna suggs upp i en allmän hälsokommersialism där vandringarnas rötter i kristen andlighet går förlorad. Det är också min djupa övertygelse att pilgrimsvandringarna innehåller en andlighet och teologi som kan fördjupa och utveckla både gudstjänstliv och församlingsliv i övrigt.

Förankringsprocessen kan se olika ut i olika församlingar. Däremot kan den aldrig gå förbi följande instanser:

1. Kyrkorådet: Pilgrimsperspektivet måste få anslag via budgeten, förankras i församlingsinstruktionsarbetet och återspeglas i församlingens befattningar. I Höörs församling är ca 500 timmar prästtjänst per år avsatt för pilgrimsvandringar och annat arbete i anslutning till pilgrimstanken. I Höörs församling har även resurser satts av för att inreda ett övernattningsrum åt pilgrimsvandrare.
2. Arbetsledning: Pilgrimsperspektivet rymmer ett arbete som ska utföras. I Höörs församling har vi varit tydliga med att göra arbetet kring pilgrimstanken till ett organiserat arbete, som ingår i tjänsterna och som det finns rimligt avsatt tid för och detta arbete måste läggas ut inom gällande regler för arbetstider etc. Kyrkoherde och arbetsledare är nyckelpersoner för att detta ska fungera.
3. Arbetslaget: Det uppstår lätt konkurrens mellan olika verksamheter inom ett arbetslag. Det är viktigt med fördjupning och information för att nå målet att pilgrimsperspektivet inte ska vara en verksamhet bland verksamheter, utan kunna inspirera och genomsyra alla verksamheter. Vi måste bli mycket bättre i detta förankringsarbete.
4. Församlingsbasen: Arbetet med att bygga upp en bas av pilgrimsengagerade församlingsbor är ett måste. Detta tar tid och kräver också resurser. I Höörs församling har de pilgrimsansvariga prästerna byggt upp ett kontaktnät för information om församlingens vandringar. Vi har även en pilgrimsblogg. Även om en del arbete är gjort i Höörs församling måste mer göras.

I Höörs församling har vi kommit längst då det gäller instanserna 1 och 2.

Det är inte rimligt att förvänta sig att alla kyrkorådsledamöter, medarbetare eller församlingsbor för sin egen del anammar pilgrimstanken. Det vore att sikta för högt. Förankringsprocessen ser jag som ett ständigt pågående arbete som vi aldrig får upphöra med.

EN GROPIG VÄG

Jag tar här upp några av de invändningar som vi ställts inför på vår vandring mot målet att vara en pilgrimsförsamling.

Det kräver för mycket personalresurser att genomföra vandringarna.

Det är sant att det kräver personalresurser att genomföra pilgrimsvandringar. Vi har som regel 2 anställda med vid vandringarna och en vandring kan vara en eller flera dagar. Däremot är det inte ovanligt att anställda är med och vandrar på sin fritid och då är det lätt för församlingsborna att tro att alla som tillhör de anställda vandrar på sin arbetstid. Det är viktigt att tydliggöra vad som sker i tjänsten och vad som inte gör det. Detta måste vara känt av kyrkorådet och övriga anställda så att det går att informera bort denna kritik. Jag kommer också att arbeta med nyckeltal för att tydligare jämföra hur mycket resurser som går åt till olika församlingsaktiviteter. Resursanvändningen måste också prövas mot värdet av att utveckla och fördjupa pilgrimstanken inom församlingen.

Vandringarna är för långa och riktar sig bara till vissa.

Sant är att alla inte kan vara med på allt. För att göra pilgrimsvandringarna tillgängliga för alla, genomför vi vandringar med mycket olika längd. Vi planerar också för "vandringar" som inte kräver någon fysisk förflyttning. Återigen måste det poängteras att pilgrimstanken inte framför allt handlar om att gå ett visst antal kilometer. Det är dess "livshållning" och anda, dess teologiska innehåll, som är det viktiga. Därför måste "årsplanen" synliggöras, så att församlingen kan se hur bredden av vandringar ser ut och att det faktiskt är något som alla kan få del av, även om inte alla kan gå från Hallaröd till S:t Olof.

Varför ska vi lägga resurser på vandringar som ligger utanför vår egen församling eller då de flesta deltagarna inte tillhör vår egen församling?

Detta är en invändning som skulle behöva ett längre samtal än vad jag har plats med i denna artikel. Invändningen bör inte viftas bort. Den rymmer en poäng. Vi ska vara sparsamma och hushålla med de kyrkoavgiftspengar som vi får in från våra församlingsbor och vi ska kunna peka på hur kyrkoavgiften går tillbaka till församlingsborna. Samtidigt är det sunt att spränga alltför snäva gränser. Vad säger att inte jag kan få ut något av det som kommer en annan människa till del? Vi tror även att det finns ett "mervärde" i vandringarna, även om de inte sker inom vår egen församlings gränser, som även kommer den egna församlingen till del. Vi måste också bli bättre på att informera om vandringarnas syfte. De är inte sponsrade turistvandringar i vackra nejder.

TILL FÖRSAMLINGENS VÄXT OCH FÖRDJUPNING

Vägen mot målet, att vara en pilgrimsförsamling, kräver resurser och både avlönat arbete och ideella insatser. Det är en vandring som inte är invändningsfri. Men jag vill avsluta med att lyfta fram min övertygelse att vandringen mot målet att vara en pilgrimsförsamling är mödan värt.

Pilgrimsrörelsen är inte lösningen på något kyrkligt problem eller någon påstådd andlig kris inom Svenska kyrkan. Däremot rymmer pilgrimstanken en glädje och enkelhet som för många är något som omedelbart berör. Den rymmer också en andlighet som är ödmjuk och så pass ”tyst” att det finns plats för egna tankar och reflektioner. Kanske är det först då den ”tystnaden” inträder som vi kan börja fördjupa och uppdatera våra kristna andliga traditioner. Den tystnaden vill jag inte vara utan. Därför fortsätter jag att vandra mot målet.

BJÄRREDS FÖRSAMLING BERÄTTAR

Hans-Ingvar Hansson

Att vara pilgrimsförsamling kan vara:

- att ge möjlighet för andligt sökande, att komma ifrån den stressiga vardagen
- att tillsammans reflektera över livet: ”Vart är vi på väg som enskilda, som samhälle och som kyrka
- att dela tankar om hur man handskas med livet när det är på topp eller när det är fyllt av motlut
- att arrangera och leda korta och längre vandringar
- att ta emot och välkomna pilgrimer som på sin vandring passerar vår församling
- eller att möta upp och vara vägvisare, så som det nedan beskrivs i vår församlingsinstruktion

Medan dagen ännu är ny går vi längs pilgrimsvägen utmed Öresundskusten. Vi går i vått och torrt, på landsväg, längs slingrande stigar genom skog, öppen natur och jordbrukslandskap. Längs landsvägen går jag tillsammans med ett tiotal pilgrimer jag mött vid kyrkan i Barsebäck. Vi går i koncentrerad tystnad genom Lödde sandskog och det enda jag hör är stegen i gruset från dem som går efter mig tillsammans med vindens sus, fågelsången och de råmande korna. Pilgrimerna är på vandring från Jönköping och jag är deras vägledare till vår församling i Bjärred för ett längre uppehåll med vila och middagsbön.

Vi går landsvägen över Lödde å in i Bjärreds församling och kan skymta Borgeby vita medeltidskyrka när vi följer Borgeby slottsväg och snart hör de välkomnande kyrkklockorna ringa. Kyrkan ligger alldeles intill Borgeby slott och är troligen byggd som en slottskyrka och sägs under tidig medeltid vara förbunden med slottet genom en mur och en underjordisk krypgång. Kyrkan är en omtyckt bröllopskyrka och har en vacker inramning av kyrkogården som vetter österut med den nya askminneslundan mot det skånska landskapet.

Kyrkan är en av pilgrimskyrkorna i Bjärreds församling och en skylt vid grinden berättar följande:

”DEN INRE BORGEN”

Kung Harald byggde på sent 900-tal en ringborg här i Borgeby. En borg ger skydd. De tjocka murarna är resta för att hålla fienden ute och friden innanför murarna. Karmelitnunnan Teresa av Avila skrev år 1577 boken ”Den inre borgen”. Hon hade fått i uppdrag att till sina medsystrar dela med sig av sin egen inre vandring i börens värld. Bilden hon använder är den medeltida borgen. Vandringen inåt sker genom sju olika boningar. När människan nått allra längst in i den sjunde boningen når hon platsen ”där de mycket hemliga mötena mellan Gud och själen äger rum”. I en tid med alltför många förströelser kanske det är ännu viktigare att söka sig mot de inre rummen.”

Vi går tillbaka genom den vackra slottsparken förbi ”Börjes torn” och här ser vi kor som betar på andra sidan ån och kan även skymta Löddeköpinge kyrka. Och tanken infinner sig osökt. Tänk vilken fin vandringsled det hade varit med en bro över ån här och en naturlig förbindelse med Löddebygdens församling.

Nu går vi tillbaka upp på Borgeby slottsväg mot Bjärred och jag är försjunken i mina egna pilgrimstankar med E 6:ans bullrande motorljud i bakgrunden. En pilgrimsvandring går längs vägar och stigar, men är också en inre vandring. Det sker samtidigt något inom mig som människa, man upptäcker mer av sig själv och får nya perspektiv på tillvaron.

Vi närmar oss nu det ”nya Borgeby” med modern villabebyggelse och här har ett begynnande köp- och företagscentrum tagit form. Vägen mot Bjärreds tätort går via Österleden och vi närmar oss Bjärreds centrum och det ”Gamla Bjärred”. Här strålar busslinjerna från Malmö, Lund och Landskrona samman. I centrat finns bland annat en välsorterad ICA-butik, apotek, en blomsteraffär och en lunchrestaurang, men de största utrymmena har ett gym och en fastighetsmäklare. Här finns också läkare, vårdcentral och tandläkare. Det är nära lunchtid, men inte mycket folk i rörelse här trots att den stora parkeringen utanför verkar vara full.

Vi följer Norra västkustvägen genom samhället och passerar ett par pizzerior, bank, en Netto-butik och ett grönsakstorg. En vägvisare visar oss mot Bergakyrkan in på Öresundsvägen.

Bergakyrkan och Bergagården med pastorsexpeditionen invigdes 1974 och de vita ”längorna” minner om den gamla skånska gården som låg här tidigare. Kyrkan är den självklara samlingspunkten i församlingens gudstjänstliv och många församlingsbor besöker regelbundet Bergagården för att delta i församlingens många olika aktiviteter.

Vänd mot väster vid ingången till Berga skymtar man Öresund och vid denna pilgrimskyrka finns också en skylt där jag läser följande och blir påmind om ett par av pilgrimens nyckelord, bekymmerslöshet och andlighet.

LÄ

I Skåne blåser det mycket och ofta. Vindarna ligger på från havet i väster och drar in över det öppna, oskyddade landskapet. Genom tiderna har den kringbyggda gården gett skåningen ett rum med lä i mitten. En skyddad plats, ett andrum i stormen.

Så är Bergagården med Bergakyrkan byggd på 1970-talet. Som en skånsk kringbyggd gård. Med lä i mitten. På Bergagården bor det ingen. Platsen är till för varje människa som behöver en stunds vila och krafthämtning, gemenskap och stillhet. Men livet levs där ute, i vardagen. Och efter en stund i lä vandrar man ut igen. Lite gladare. Lite modigare och lite mindre ensam. Även de dagar när stormen ligger på i ens liv.”

Så vänder jag och pilgrimerna tillbaka på Öresundsvägen. Vi vandrar nedför sluttningen mot Öresund och vidare söderut längs stranden till vägen mot Önnerup och Lund. Mina nya pilgrimsvänner fortsätter nu på egen hand mot slutmålet i Lund, där Domkyrkans klockor välkomnar dem...

KARLSKRONA STADSFÖRSAMLING BERÄTTAR

Volontärer i Karlskrona Stadsförsamling

På torget i Karlskrona är den ståtliga Fredrikskyrkan placerad och intar sin plats framför statyn av kung Carl XI. Kungens blick faller på Fredrikskyrkan och den pilgrimsskylt som står nedanför kyrktrappan.

Att vara en nybliven pilgrimsförsamling kan liknas vid ett nyplanterat träd i denna berättelse om Karlskrona Pilgrimsförsamlings växande.

Vi har planterat ett träd i Karlskrona Stadsförsamling, och trädet, bär namnet Karlskrona Pilgrimsförsamling. Eftersom det nyplanterade trädet ännu är skört hjälps vi pilgrimer i Karlskrona Stadsförsamling åt att vattna det, och även ge det mycket kärlek och omtanke. Ett träd växer inte upp över en natt. Det behöver sin tid att låta

rötterna få sitt fäste i jorden. Samtidigt funderar vi över hur vi kan vattna och sköta trädet. Men - vi gör det tillsammans! Så tänker vi i Karlskrona Stadsförsamling.

Vi firade vårt nyplanterade träd med en invigning av den nya Pilgrimsvägen Skåne Blekinge, tillsammans med andra församlingar längs leden som alla har varit med och byggt upp Pilgrimsvägen, i samarbete med Pilgrimspåls Liberiet vid Lunds domkyrka i Lund. Då deltog pilgrimer från både Skåne och Blekinge. Pilgrimsvägen är en otroligt vacker vandringsled genom Sveriges Trädgård.

En grupp pilgrimer började sin pilgrimsvandring i Karlskrona och den andra gruppen pilgrimer började sin vandring i Kiaby, för att sedan stråla samman i Bräkne-Hoby. Där möttes vi av Biskop Antje och med ett så varmt mottagande av kyrkklockorna, som ringde in vår vandring och ljud över bygden. Känslan av både glädje och tacksamhet fick tårar att rinna längs kinderna på oss.

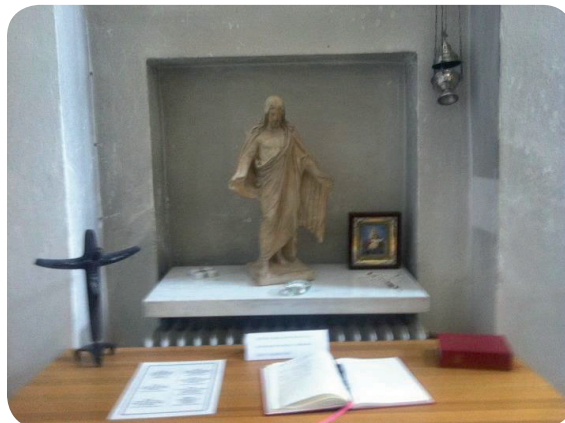
Pilgrimsvägen Skåne Blekinge var invigd och glädjen var överväldigande.

Karlskrona Stadsförsamling fortsatte firandet av att vara en nybliven pilgrimsförsamling, genom att vid kyrkans andliga födelsedag, pingstdagens högmässa, överlämna pilgrimsstaven som vi haft med under hela vandringen längs Pilgrimsvägen. Den bars fram i procession tillsammans med processionskors och processionsljusen och mottogs framme vid altaret av kyrkoherde Pamela Garpefors, som genom att höja staven mot Gud och nedkalla välsignelse över dess uppgift, också gett den en plats i kyrkorummet och även vid vandringar som den symboliska stav den ska vara genom att ge kraft åt pilgrimsvandrarna.

Karlskrona Stadsförsamling, med Fredrikskyrkan som andligt centrum, har nu pilgrimsstaven och vi ser att sakta och tryggt växer vårt ”pilgrimsträd”, i och med att vi nu låter en pilgrimshörna ta form i kyrkorummet. Till dem som kommer till kyrkan delar vi ut information om att vara pilgrim och om pilgrimslivet.

I vilken riktning besökaren än ställer sig, finns det utrymme för meditation och bön. Pilgrimsstaven att vila sig mot vid den ena sidan och en bönekrypta att vila tankarna i finns på den andra sidan. Möjlighet att tända ljus finns alldeles intill pilgrimshörnan.

Längs mittenväggen finns Frälsarkransen med sina pärlor, en kort beskrivning finns också om pärlornas innebörd och hur vi kan be tillsammans med Frälsarkransen. Ett Pilgrimsbibliotek börjar ta form vid Pilgrimsdelen i kyrkorummets, så att de som kommer till kyrkan, inbjuds att sätta sig ner om de har tillfälle och låta stillheten omsluta dem genom att läsa i en bok.

För den som inte riktigt vet hur man kan be eller bara vila i tystnadens närhet, finns en folder som heter "Vägledning till Personlig Andakt". Tankar att ta del av i lugn och ro, i stillhet och i tystnad.

Karlskrona Stadsförsamling kommer att inbjuda till Pilgrimsstudiecirklar så småningom, och vi ser verkligen fram emot och vi väntar ivrigt på att kunna starta dessa. Det är spännande att se hur många olika grenar som kommer att utformas på trädet vi planterat och hur långt de kommer att nå ut.

Karlskrona Pilgrimscentrum har fötts i Karlskrona Stadsförsamling!

Karlskrona ligger i skärgårdsmiljö och är placerad som en hörnsten i Sverige. Staden är också en världsarvsstad. Visionen är att fortsätta Pilgrimsleden österut över havet mot Polen. I dag finns det från vår stad band som är knutna till olika kloster i Polen, och på sikt kan de banden bli starkare. Så byggs pilgrimsleden ut och även nya församlingar kan knytas till denna led.

Vi ber om Guds och Jesu Kristi och Andens vägledning i vårt arbete tillsammans.

PILGRIMSVANDRA MED KONFIRMANDER

Om hur man lägger upp en pilgrimsvandring för och med konfirmander.

Text: Anna Kristiansson, Bjärreds församling

Foto: Hans-Ingvar Hansson, Anna Kristiansson

Ganska tidigt i min utbildning upptäckte jag att det är lättare att prata om lite svåra saker om man samtidigt gör något annat. Man kan sitta och pyssla, eller vara ute och gå, eller fixa i köket och så plötsligt kommer de där ”bra” frågorna eller det där djupa samtalet. Det är mycket svårare att få till ett bra samtal i en grupp ungdomar, om det är samtalet som är huvuduppgiften.

Ibland har jag funderat på att introducera pilgrimsvandring i konfirmandgrupper, men det har känts lite mesigt, att bara gå ut och gå en dag eller två. När sen Pilgrimsvägen Skåne Blekinge började ta form, bildade leden en cirkel som man skulle kunna gå med start och mål i Bjärred, och runda Ringsjön. Då tänkte jag att detta skulle kunna vara den utmaning som behövs för att konfirmander skulle tycka att pilgrimsvandring är häftigt.

När idén väl var född, krävdes det en hel del förberedelser, innan vi kunde erbjuda pilgrimskonfirmation sommaren 2010 i Bjärreds församlings regi. Så här gjorde vi.

1. Bestämna ruten, lagom långa sträckor, övernattningsplatser på rätt avstånd
2. Kontakta församlingarna längs vägen
3. Reka leden
4. Följebil och mat
5. Skicka ut inbjudan
6. Träffarna innan
7. Dagsschema
8. Kursplan
9. Hemma igen
10. Konfirmationen
11. Tacka alla som hjälpt till!
12. Återträff

1. Bestämna ruten, lagom långa sträckor, övernattningsplatser på rätt avstånd

Från början tänkte jag att vi skulle gå exakt längs Pilgrimsvägen Skåne Blekinge. Det visade sig att det blev för långt, så vi skar av en bit av toppen (och missade därmed Klippan mm), och en bit i söder (och missade bl.a. Dalby). I gengäld fick vi ihop en tur med 10 dagsetapper på ca två mil/dag, totalt 20 mil. Jag mätte på Eniros kartor, så att sträckorna blev lagom långa, och letade småvägar och Skåneleden så mycket som möjligt, där vi inte följde Pilgrimsvägen.

2. Kontakta församlingarna längs vägen

Så ringde/mailade vi kyrkoherdarna i de församlingar vi ville övernatta i, och frågade om vi fick lov att sova över där, och om de kunde ordna kvällsmat åt oss. På vissa ställen fick vi kvällsmat gratis, på andra fick vi betala församlingen, och på ytterligare några ställen fick vi själva fixa kvällsmat.

3. Reka leden

Nu var det dags att köra hela turen med bil, och hoppa ur och gå så mycket som möjligt av de sträckor där det inte gick att köra bil. Vi skaffade kartor, och kopierade så att vi hade varje dagsetapp utritad på en laminerad A4-sida.

4. Följebil och mat

Vi kom fram till att vi behövde ha en följebil, dels för att ha med material för konfirmandarbetet, dels för att kunna komma till vår hjälp om det skulle behövas, men framför allt för att köra frukostmat mellan övernattningsställena, och proviantera när något började ta slut.

Frukosten lagade vi själva på morgonen, och när vi ätit, fick var och en packa mackor, kokta ägg, frukt, och varm och kall dryck för hela dagens vandring.

Det visade sig också att vi behövde ordna kvällsmaten själv på en del ställen, och då kunde följe bilen under dagen köpa de råvaror vi behövde.

Följe bilens schema ser ut så här:

När gruppen vandrat iväg lastas bilen. Sen kollas alla rum, så att inget glömts kvar och så att det ser snyggt och pryddigt ut när vi lämnar en övernattningsställe. Sen kör bilen till nästa övernattningsställe och sätter in maten i köket, alla kylvaror i kylan. Därefter körs

eventuella ärenden, till mataffärer eller apotek mest (det går åt mycket Compeed). Finns det tid över, kan följe bilen också komma och hälsa på längs vägen och t.ex. äta lunch med gruppen. Om vi får, ser följe bilen till att klockorna ringer och välkomnar oss i de kyrkor vi kommer fram till.

Vid ett par tillfällen har vi behövt ringa följe bilen och be att den kommer och plockar upp en skadad vandrare, som då får åka resten av dagsetappen, för att sedan kunna vara med igen nästa dag.

5. Skicka ut inbjudan

I början av maj skickas inbjudan till konfirmläsning ut till alla ungdomar födda det år som ska läsa nästa sommar. Där har vi med en särskild inbjudan till Pilgrimskonfirmation (se bilaga). Senare i månaden har vi en informationsträff för föräldrar och ungdomar.

6. Träffarna innan

Vår första träff är i slutet av november. Då börjar vi med söndagens gudstjänst. Efter den fortsätter vi med en informationsträff för både föräldrar och konfirmander. Då berättar vi om hur långt, och var vi kommer att gå, hur vi sover, vad man ska packa (se bifogad packlista), vad man inte behöver bära med sig, och hur viktigt det är med BRA SKOR, som ska vara ordentligt ingångna.

Här kommer så klart också den vanliga informationen till konfirmander om gudstjänster man ska gå på osv.

Efter detta har vi två träffar under våren, också de med början i söndagens gudstjänst och sedan några timmars introduktion till Gud och Frälsarkransen, och mera prat om vad man ska packa med sig och hur mycket man kan låta bli. Nästan alla packar ändå alldeles för mycket!

7. Dagschema

- 07.00 - Väckning för frukostgruppen
- 07.30 - Väckning
 - FRUKOST + packa matsäck
 - Därefter packa ihop
- 09.00 - Morgonbön
 - Kort prat om dagens tema
- 10.00 - Avmarsch
 - LUNCH längs vägen
 - När vi kommer fram: Boa in oss
- 18.00 - KVÄLLSMAT
- 19.30 - Kvällspass om temat
- 21.30 - Mässa, delande
 - God natt

Längs vägen vandrar vi ca en timme i taget, med en kortare eller längre paus mellan varje tim-pass.

Kort prat om dagens tema: Här försöker vi få igång lite tankar om vad dagens pärla handlar om, ställa några frågor som konfirmanderna kan fundera över och prata med varandra om dem under dagen.

När vi går har vi alltid en ledare först, som visar vägen och sätter takten, och en sist, som ser till att alla är med, och säger till om någon har svårt att hänga med. De övriga ledarna blandar sig i gruppen, och pratar med konfirmanderna, om stort och smått, men också gärna om dagens tema och frågor.

Ibland har vi någon läsning eller diskussion under pauserna, men inte alltid.

Kommer vi till en kyrka, går vi nästan alltid in i den, och varje gång vi går in i en kyrka sjunger vi en speciell sång. Vi har valt en sång för varje år vi vandrat; 2010 SvPs 767 "Möt mig nu som den jag är", 2011 SvPs 778 "I min Gud har jag funnit styrka", 2012 "Där barmhärtighet och kärlek

bor". Vi går in i kyrkan sjungande, sätter oss ner, blir tysta en stund, innan vi antingen fortsätter vår vandring, blir välkomnade av någon från församlingen vi kommit till, eller boar in oss om vi ska stanna över natten. Vi skriver en hälsning i kyrkans gästbok, där alla konfirmanderna också skriver sina namn.

8. Kursplan

Vi använder Frälsarkransen som kursplan. Varje dag har en pärla som tema, utom den dagen vi har alla tystnadspärlorna och samtidigt hemlighetspärlorna. Det betyder att kursplanen ser ut så här:

- Gudspärlan - Skapelsen
- Jagpärlan - Vem är jag?
- Doppärlan - Sammanhang vi tillhör
- Ökenpärlan - Budorden, synd, livets öknar
- Bekymmerslöshetspärlan - Att lita på Gud
- Kärlekspärlan - Den kärlek vi tar emot, Jesu liv
- Offerpärlan - Den kärlek vi ger vidare, diakoni, mission, ”parkärlek”
- Tystnadspärlorna och hemlighetspärlorna - bön och meditation
- Nattens pärla - Ondska och död
- Uppståndelsepärlan - Från död till liv

9. Hemma igen

Efter vandringen träffas vi varje vardag kl. 9-13 fram till lördagen då konfirmationen är (4-5 dagar). Då summerar vi vår vandring, och allt vad vi har pratat om, och sätter ihop en redovisning till konfirmationen.

10. Konfirmationen

Själva konfirmationsgudstjänsten får konfirmanderna vara med och utforma så mycket det bara är möjligt. De väljer psalmer, in- och utgångsmusik mm, och de sätter ihop en redovisning som helst ska spegla både vad vi gjort under vandringen, och hur konfirmanderna uppfattat den kristna tron. På söndagen efteråt firar vi mässa med resten av församlingen, och firar de nykonfirmerade, innan vi skiljs åt.

11. Tacka alla som hjälpt till!

Viktigt att inte glömma, är att skicka ut mail och tacka alla församlingar som tagit emot oss!

12. Återträff

Under hösten bjuder vi in till en återträff, då alla pilgrimskonfirmander är välkomna. Vi fikar, och tittar på bilder från de olika vandringarna, och pratar minnen. Då är det också läge att fråga vilka som vill vara ledare nästa år.

Och så börjar det om igen från punkt 2!

PILGRIMSKONFIRMATION 2013

Sommaren 2013 kommer vi för 4e gången att ha en konfirmationsgrupp med speciell inriktning på Pilgrimsvandring. När skolorna slutat, vandrar vi iväg. Vi kommer att gå ca 2 mil om dagen, sova över i församlingshem och kyrkor längs vägen, och en natt i vindskydd, och vi är ute i 10 dagar. Vandringen kommer att gå från Bjärred, runt Ringsjön, och genom Lund tillbaka till Bjärred.

Längs vägen pratar vi om allt som är viktigt i livet, om framtiden och Gud, om kärlek och kompisar, om döden och tro, om hur saker kan gå fel i livet och vad man kan göra för att ställa till rätta igen.

På kvällar och morgnar fixar och äter vi maten tillsammans, och så firar vi morgonbön och aftonbön.

När vi kommer tillbaka träffas vi kl. 9-13 vardagar den sista veckan innan konfirmationen, som blir i Bergakyrkan, sista helgen i juni.

Svenska kyrkan

Pilgrimsvägen

Saker att ha med på vandringen - på sig eller i ryggsäcken, max 10 kg

- Kläder som är lätta (1 tjock tröja t.ex. fleece, 4 t-shirts/linnen, 1 par långbyxor, 1 par shorts, underkläder)
- Regnställ eller poncho
- Badkläder
- Strumpor
- Ev. Keps/hatt
- Skor som passar och är sköna att gå i
- Sandaler el. foppa-tofflor
- Necessär + solskyddskräm + handduk eller litet badlakan
- Sovsäck + liggunderlag
- Bibel + psalmbok
- block/dagbok och penna (Jag kommer att dela ut ”dagbok”)
- Frälsarkransen (som ni får 20/5)
- Vattenflaska
- Matsäck för första lunch
- Extra sötsaker/nötter för snabb energi längs vägen
- Låda att packa lunch i, som kan fungera som tallrik + bestick
- Ev. Termos + mugg till varm dryck
- Plånbok med fickpengar (max 500kr)

Frivilligt att ha med

- Mobiltelefon

DIAKONALA PILGRIMSVANDRINGAR

Om att ta med sorgen ut på vandring, om själavård, barmhärtighet, rastplatser och hållbarhet.

Ebba Älverbrandt, Kerstin Lindfors och Björn Renneus Guthrie

Alla pilgrimsvandringar är diakonala i den bemärkelsen att de skapar utrymme för omsorgsfulla möten där relationen mellan människa och Gud, mellan människa och människa och mellan människa och skapelse får möjlighet att fördjupas. I den diakonala vandringen finns dock ytterligare en dimension, *en vilja att hjälpa människor att gestalta Guds kärlek genom att leva som Kristi tjänare*, att leva i sitt dop helt enkelt.

Det är en rolig utmaning att försöka sig på att förklara vad som menas med diakonala pilgrimsvandringar, särskilt med tanke på att det inte är helt enkelt att förklara diakoni. Diakoni är nämligen inget fixerat uppdrag. De nytestamentliga grekiska orden, diakonia, diakonein och diakonos, har skiftande betydelse i Bibeln, med den gemensamma nämnaren att det handlar om tjänande av olika slag. Diakonin ska dessutom, enligt Kyrkoordningen, utformas utifrån församlingens lokala behov, vilket innebär att diakonin ser olika ut beroende på sitt sammanhang.

En del diakoner förklarar diakoni som kristen tro omsatt i praktisk handling eller kyrkans sociala arbete utifrån en kristen grund. Andra försöker förtydliga genom att ge exempel från diakonala verksamheter så som leva-vidaregrupper, samverkan med offentlig, privat och ideell sektor, öppna mötes- och växtplatser, sjuk- och hembesök och så vidare.

Diakonens vigningslöften är däremot orubbliga och med hjälp av dem har diakonen till uppgift att inspirera andra människor att dela ansvaret för sin omvärld. Vi har därför valt att försöka beskriva diakonala pilgrimsvandringar genom att förkroppsliga vigningslöftena. Vi har även haft Lunds stift vision i åtanke¹. Vi delar med oss av några konkreta förslag och hoppas att ni fyller på med egna exempel.

En diakon skall:

Uppsöka, hjälpa och stödja dem som är i kroppslig, själslig [och andlig] nöd, ge kristen fostran och undervisning i tron, i församling och samhälle

Vara ett barmhärtighetens tecken och i allt tjäna Kristus i sin nästa.

En diakon skall leva som Kristi tjänare och hjälpa människor att gestalta Guds kärlek.

Diakonen skall försvara människors rätt, stå på de förtrycktas sida och uppmuntra och frigöra Guds folk till det som är gott, så att Guds kärlek blir synlig i världen.

(Den svenska kyrkohandboken, antagen för Svenska kyrkan av 1986 års kyrkomöte)

TA MED SORGEN UT PÅ VANDRING -

PILGRIMSVANDRING MED EN FÖRLUST

Det är ingen ny företeelse att pilgrimer använder den kroppsliga vandringen för att bearbeta någon form av sorg. Det kan handla om förlusten av en livskamrat eller familjemedlem, men även att bli av med jobbet, skiljas, gå i pension, bli sjuk eller att barnen flyttar hemifrån.

¹ Bortna i nåden, skapa i världen. Inspirera lärande och samlas kring hoppet... med dopet som grund... för att möta livets och världens utmaningar.

Diakonen använder däremot ofta samtalet som verktyg, enskilt eller i olika självvårdande grupper. Att sätta ord på det svåra har många gånger en läkande effekt, men ord kan också hindra oss. Vi kan fastna i ett ältande eller också finns det inga ord för vår smärta. I värsta fall kan självvårdaren stå i vägen för konfidentens egen Gudsrelation. När vi integrerar pilgrimsvandring som ett komplement till samtalet i exempelvis leva-vidaregruppen fördjupas både sorgbearbetningen och det diakonala uppdraget att *uppsöka, hjälpa och stödja dem som är i kroppslig och själslig [och andlig] nöd*. Böner, bibeltexter och psalmer anpassade efter gruppens specifika behov och den inre dialogen med Gud underlättar möjligheten att benämna det svåra och släppa taget om det som hindrar oss att leva frimodigt. Björn Renneus Guthrie, pilgrimsledare och utbildad vid Svenska institutet för sorgbearbetning, delar med sig av sina erfarenheter av att leda sorgvandringar:

Bengt var till en början mycket skeptisk till att bearbeta sin sorg genom att pilgrimsvandring. Till en början var han inte ens beredd att erkänna att han överhuvudtaget kände någon smärta. "En riktig man som jag klarar allt!" tänkte han för sig själv. "Jag har god ekonomi, behöver inte längre arbeta, är frisk och har en ny kvinna vid min sida. Det kan ju inte vara bättre!" sa han tyst. Men hans gode vän var envis. Och så småningom medgav han att förlusten av att hans äldsta dotter Anna inte längre talade med honom var svår att bära. Medan tårarna rann nerför kinderna.

Det blev inte bara en vandring utan flera. Ibland med vackert väder där naturen visade sig från sin bästa sida. Ibland när regn och blåst ständigt prövade beslutet om att fortsätta. Och så en tidig morgon på stranden vid Stenshuvud när havet var kav lugnt hade Bengt nått vägs ände. Inför sin gode vän lät han högt ursäkter, förlätnheter och känslomässiga yttranden om Anna för första gången komma ut. Och släppte taget om smärtan genom att ta farväl.

De åt under tystnad. En solstråle lekte tafatt med sig själv i sanden utmed stranden. Plötsligt sa Bengt: "Imorgon ska jag ringa Anna!"

EN HOPPETS MEDVANDRARE - PILGRIMSVANDRING SOM SJÄLAVÅRD

Ibland beskrivs självvårdaren som medvandrare, en hoppets medvandrare, liksom duvan på diakonens emblem symboliserar hopp om liv. Vi vandrar bredvid varandra en bit på vägen, delar livsberättelser och släpper sedan taget om varandra för att ibland mötas igen någon annanstans på resan. I dessa berättelser finns djupa livs- och troserfarenheter som i dialog kan inspirera oss till lärande/växande. Utan att vi alltid är medvetna om det *ger vi varandra kristen fostran och undervisning i tro*. Ibland kan den bästa självvårdaren vara en pilgrim, en främling, någon som inte känner oss så väl eller inte står oss så nära. Så var det för Kerstin Lindfors, diakon i Ystad församling, under hennes pilgrimsvandring till Santiago de Compostela:

En tidig morgon utanför klostret i Samos står jag tillsammans med ett tiotal andra pilgrimer och trycker vid porten. Regnet fullkomligt öser ner. Ingen av oss vill ta första steget ut på leden för att påbörja dagens vandringsetapp. Efter ett tag börjar ändå folk ge sig i väg. Närmast mig står en kvinna. Hon tar fram sin regnkappa, nickar lite till mig och tittar upp mot himlen. Det har börjat ljusna. Vi ler mot varandra och tar ett gemensamt beslut. På med regnkläderna och så ger vi oss iväg. Först småpratar vi lite om var vi kommer ifrån – hon är från Holland – och hur långt vi har vandrat. Efter ett tag berättar kvinnan att hon miste sin man för ett par år sedan och hur hon skötte om honom den sista tiden. Jag delar med mig av liknande livserfarenheter. Vi lyssnar på varandras sorgberättelser under en etapp av El Camino och ett par timmar senare skiljs våra vägar. Vi kramar om varandra och säger på återseende.

Själv är jag alldeles varm inombords. Samtalet har berört mig, befriat starka känslor och gett mig ny kraft. Känslan om ett nytt hopp är väckt i mig.

Väl framme i Santiago de Compostela möts vi igen och glädjen som bubblar fram i oss går inte att ta miste på. Vi berör inte med ord det vi delade under vandringen, men vi känner en stor omtanke och värme för varandra.

VI VANDRAR MED VARANDRA, FÖR VARANDRA -

PILGRIMSVANDRING I BARMHÄRTIGHETENS TECKEN

När vi pilgrimsvandrar bär vi kyrkan med oss ut i samhället. Likaså bär vi samhällets utmaningar med oss in till kyrkans gemenskap och förbön. *Vi försöker i församling och samhälle vara ett barmhärtighetens tecken och i allt tjäna Kristus i vår nästa.*

”Vad går ni för?” frågade en dam några pilgrimer som meditativt vandrade genom Lund. I all sin enkelhet utövar pilgrimer mission och diakoni. Vi vandrar med varandra, för varandra, i solidaritet med människor som i vår tid är ”sjuka, hungriga, törstiga, hemlösa och fångslade”. Med våra fötters steg vill vi synliggöra och försvara människors rätt och stå på de förtrycktas sida. Gärna i ekumenisk diapraxis (dialog i praktiken) med samhälls- och miljöengagerade aktörer för att bättre kunna uppmärksamma lokala orättvisor, gåvoinsamlingar eller utsatta platser. S:t Lars gamla kyrkogård i Lund är en sådan plats. Om den berättar Ebba Älverbrandt, diakon i Uppåkra församling:

Min farfar var alkoholist och led av psykisk ohälsa. Vid ett flertal tillfällen blev han inlagd på S:t Lars mentalsjukhus. Det känns avlägset nu när vi vandrar på Barmhärtighetens väg genom S:t Lars vackra park med barn som gungar på skolgården. Ändå påminner kastanjekronornas sus mig om det förflutna. Jag hör ropen och skratten från bortgångna patienter, känner sjukhuslukten sippra ut från akutmottagningen och anar gallret som omger balkongen.

Farfar gör oss sällskap upp till hospitalets övergivna kyrkogård för att fira mässa tillsammans med de patienter som tvingades begravas här mellan 1895-1951. I exil med utsikt över Lund läser Jesus från Jesaja 61: ”Herren Guds ande fyller mig, ty Herren har smort mig. Han har sänt mig att fram bära glädjebud till de betryckta och ge de förkrossade bot, att förkunna frihet för de fångna, befrielse för de fjättrade, att förkunna ett nådens år från Herren.” Och han avslutar med att tillägga: ”Idag har detta skriftstället gått i uppfyllelse inför er som hör mig.”

Vi är fjorton pilgrimer som hör och som låter Anden ingjuta kraft även i oss i vår tid så att vi tillsammans med de människor som lider av psykisk ohälsa och deras anhöriga orkar höja våra röster. Vi är fjorton pilgrimer som bejakar vår egen längtan efter befrielse och upprättelse.

Jag doppar ostsmörgåsarna i varm O'boy och tittar mig omkring. Farfars journalnummer och bokstaven M, för Man, kunde ha suttit på en av de 200 järnstavar som finns kvar. Och jag skulle kunna vara en av de anhöriga som fortfarande tänder gravljus vid Allhelgona. Istället vilar farfar Stig bredvid sin Tora på Österlen.

Gud kan uppenbara sig på varje plats, och varje plats där Gud uppenbarar sig är helig mark, även så på denna vildvuxna och skambelagda gravplats som kyrkan en gång svek.

DU ÄR VÄNTAD - PILGRIMSVANDRING SOM RASTPLATS

En viktig diakonal uppgift är att *uppmuntra och frigöra Guds folk till det som är gott, så att Guds kärlek blir synlig i världen*. Ett sätt för kyrkan att göra det på är att skapa rastplatser för pilgrimer och att uppmuntra församlingsborna att ta emot främlingen som om de får besök av Kristus själv.

Många pilgrimer, frivilliga som ofrivilliga, delar upplevelsen av hur betydelsefullt det är att som främling på annan ort få känna sig väntad av kyrkklockor som ringer, vidöppna kyrkportar, tända altarljus, kanske en värmande soppa i vintertid eller en kall dryck sommartid, men framför allt av en vänlig själ som hälsar välkommen hem. En sådan människa är Wiveka Persson, kyrkvaktmästare och frivillig pilgrimsmedarbetare i Landskrona församling:

Jag står på kyrktrappan, kyrkklockorna ljuder, utsikten över bygden är klar och Danmark syns i bakgrunden. Vilken innerlig glädje jag känner över att en grupp pilgrimsvandrare är på väg till just "min" kyrka, Vadensjö kyrka i Landskrona församling! För mig känns det viktigt att få dem att känna sig välkomna och jag känner mig förvåntansfull över mötet med dessa nya människor. Den glädje och gemenskap som sprider sig inombords hos oss alla går inte att beskriva - vandrarna över att ha kommit fram till ännu ett mål på vandringen och jag över att de vill besöka vår lilla fina landsortskyrka. Jag känner mig lycklig över att få vara delaktig i detta och att kunna förmedla lite av kyrkans och bygdens historia men framför allt, och det som betyder mycket för mig, mötet med dessa underbara människor. Mötet berikar mitt liv oavsett om vandrarna är blivande konfirmander eller vuxna.

Jag står kvar länge på kyrktrappan och ser dem ge sig av till ännu ett mål på sin vandring. Jag känner mig rikt välsignad över att ha fått dela glädjen och gemenskapen med dem.

OMSORG OM SKAPELSEN - PILGRIMSVANDRING FÖR EN HÅLLBAR VÄRLD

Norge har de senaste åren arbetat fram en ny programförklaring för diakoni som inkluderar ansvaret för allt som är skapat, vilket innebär ett tydligare fokus på den kristna kyrkans första trosartikel - Gud som himmelens och jordens skapare: "Diakoni er kirkens omsorgstjeneste. Den er evangeliet i handling og uttrykkes gjennom nestekjærlighet, inkluderende fellesskap, **vern om skaperverket** og kamp for rettferdighet." (Plan for diakoni i Den Norske Kirke, 2007)

När vi pilgrimsvandrar stärks ofta relationen med Gud i skapelsen. Många känner vördnad och respekt inför storheten i naturen, tacksamhet för det vackra och ett större medskaparansvar. Kyrkan och pilgrimssamordnare har ett diakonalt ansvar att ta hand om de resurser som naturen ger på ett hållbart sätt och att försöka minska sin egen klimatpåverkan. Det kan man göra genom att exempelvis vandra lokalt, köpa närproducerad och ekologisk mat, samåka, samverka med den lokala naturskyddsföreningen eller som Anna Burenus, riksordförande i KRISS (Kristna Studentrörelsen i Sverige), gjorde, vandra till klimatkonferensen i Köpenhamn som ett sätt att påverka beslutsfattarna:

Vi vandrade från fyra olika riktningar, var grupp med ett av de fyra elementen. Vår grupp från Lund vandrade med vinden. Med mig under vandringen fanns berättelsen om profeten Elia vid berget Horeb, där Elia får möta Gud i det stilla suset - inte i stormen, jordskalvet eller elden. Inför klimatkonferensen COP 15 i Köpenhamn, vilket var vandringens mål, tyckte jag mig känna denna stilla bris av omställning i världen. Gud finns i det stilla suset, det är jag övertygad om.

Här tror jag att vi som troende människor runt om i världen har en uppgift, att visa på en dimension i livet där allt levande har ett inneboende värde, som vi alla har som uppgift att respektera och upprätthålla. För mig blir detta oerhört tydligt i pilgrimsvandringen. Vi blir beroende av varandra och allt som ger livet en mening tränger sig på som en kämpande maskros genom asfalten, genom vår stressade vardagsasfalt. Vi ser och berörs av en vänlig blick, en blomma i väggkanten, träden som sträcker ut sig och omfamnar oss med sin skugga, en häst eller en ko som liksom hälsar på gruppen när den går förbi, och vi uppmärksammar den friska luften som fyller våra lungor med liv.

Att vandra för klimatet bär också med sig en annan viktig dimension. Att förflytta sig genom att gå, ta ett steg i taget och mötas av allt som finns på vägen, inte bara vid målet, är något som ger perspektiv på de klimatvidriga flygresorna som görs kors och tvärs över världen. En insikt om att livet händer där vi är och inte där borta, dit vi strävar efter att ta oss. Jag hoppas att klimatbrisen fortsätter att bli till en allt djupare medvetenhet i varje människa, gärna med hjälp av vandring.

AVSLUTANDE ORD

Dessa berättelser visar att diakonala pilgrimsvandringar på olika sätt skildrar vad det innebär att vara Jesu efterföljare, att ”göra kärleksgärningar”, att omsätta kristen tro i praktisk handling om man så vill. Att vandra i ett tjänande syfte ger pilgrimsvandringen ett diakonalt perspektiv. Och till skillnad från ett solidariskt demonstrationståg i Malmö eller en naturvandring med Frilufsfrämjandet har vi, samtidigt som vi delar bördan av utsatthet med vår medmänniska, möjlighet att i bön och överlåtelse visa på hoppet i vår medvandrare Kristus som säger: ”Kom till mig, alla ni som är fyllda av bördor; jag ska skänka er vila”.

Detta är en fantastisk möjlighet och vi hoppas att ni känner er inspirerade att fundera på hur en diakonal pilgrimsvandring skulle kunna se ut i er församling.

Fatta nu pilgrimsstaven och ”sätt som skor på era fötter villigheten att gå ut med budskapet om fred”!

